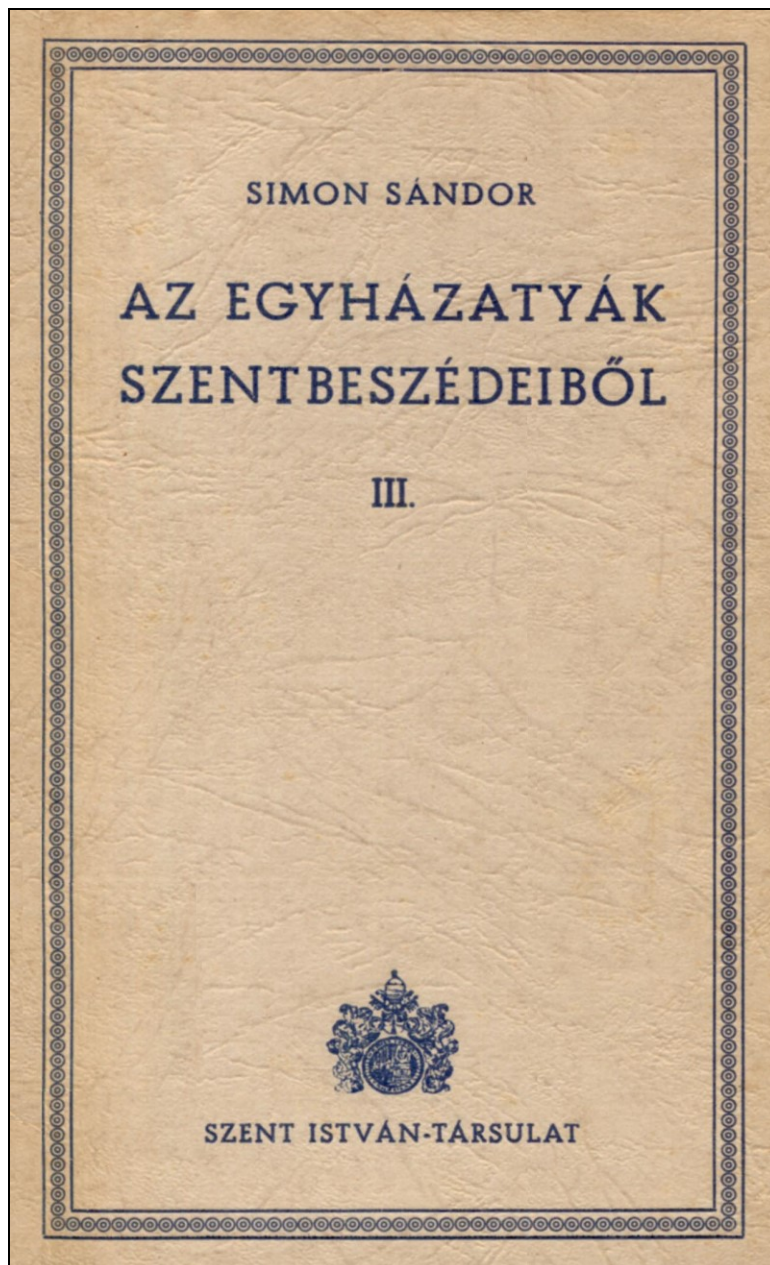

Simon Sándor (ford.)
Az egyházatyák szentbeszédeiből – III. kötet
Aranyszajú Szent János homiliái a Geneziszhez

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Simon Sándor (ford.)
Az egyházatyák szentbeszédeiből – III. kötet
Aranyszájú Szent János homiliái a Genézishez

Szerkesztette: Radó Polikárp

Nihil obstat. Budapestini, die 1. Junii 1942. Dr. Florianus Kühár O.S.B. censor deputatus.

684/1942. Imprimi permittitur. In S. Monte Pannoniae, die 3. Junii 1942. Chrysostomus Kelemen, archiabbas.

Nihil obstat. Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus.

Nr. 3001/1942. Imprimatur. Strigonii, die 20. Aprilis 1942. Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv a Szent István Társulat kiadásában jelent meg 1944-ben *A Keresztény remekírók* sorozat (szerkesztette Kühár Flóris) 12. köteteként és *Az egyházatyák szentbeszédeiből* című rész III. köteteként.

Az eredeti szöveget apró változtatásokkal a mai helyesíráshoz igazítottuk.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	4
1. A Genézisről mondott homiliák bevezető beszéde	5
2. Ábrahámról	9
3. Ábrahám könyörgése a bűnös városokért	16
4. Ábrahám próbára tétele.....	24
5. Izsák jelleme	29
6. Ézsau és Jákob	35
7. Jákob menekülése	41
8. Jákob Lábánnál menedéket talál	47
9. Jákob küzdelme Istennel	52
10. Józsefre irigykednek testvérei.....	57
11. József a börtönben.....	63
12. József testvérei Egyiptomban	68

Előszó

A *Keresztény Remekírók* XI. kötete Aranyszájú Szent Jánosnak a rómaiakhoz írt levelének magyarázataiból, homiliáiból, az erkölcsi tanulságokat hozta.

Hogy fogalmunk legyen azonban az összefüggő, kerek egészet alkotó homiliáiról is, néhány homiliát egészében közlünk a Genézisről mondottak közül. Ezekben Ábrahám, Izsák, Jákob, József jelleme bontakozik ki előttünk; az erkölcsi élet örökké érvényes keresztény példaképeiként.

A homiliák kiválasztása és a címek megadása az én munkám itt is, valamint a terjedelemnek itt-ott történt rövidítése. A fordítás munkájáért dr. Simon Sándor piarista felel.

Radó Polikárp

1. A Genezisről mondott homiliák bevezető beszéde¹

A nagyböjt hasznáról

Nagy örömmel látom, hogy a mai napon Isten háza a fiaknak sokaságától ékes, és ti mindnyájan szíves örömet jöttetek össze. Ha rátok nézek, arcotok ragyogása kitűnő tanúbizonyságot tesz lelki örömtökről, hiszen azt mondja a bölcs: A jókedv földérinti az arcot. (Péld 15,13) Ma tehát én is buzgóbban lépek föl a szószékre, egyrészt azért, hogy résztvegyek lelki örömetekben, másrészt pedig, hogy kihirdessem nektek lelkünk orvosságának, a szent nagyböjtnak elérkezését. Mindannyiunk közös Ura, mint fiait szerető atya, le akarja mosni a múltban elkövetett vétkeinket, ezért a szent böjtölés által gondolt ki nekünk gyógyulást. Senki se legyen tehát szomorú és ne mutakozzék búbanatosnak! Inkább mindenki örültön-örüljön és dicsőítse lelkünk Gondozóját, aki megnyitotta előttünk ezt a pompás utat és fogadja nagy örvendezve a Böjt elérkezését. Szégyenkezzenek a pogányok, takarják el arcukat a zsidók annak láttán, hogy szeretetünk micsoda ujjongó buzgalommal üdvözli a Böjt eljövetelét; és tapasztalják meg mi a különbség köztük meg köztünk. Ők csak nevezzék ünnep meg népünnep réven a részegeskedést, a tobzódás meg az ocsmányság különféle fajtaát, amiket ünnepeiken nyilván elkövetnek. Ám az Isten Egyházának azt kell ünnep néven hívnia, ami az előbbieknél éppen fordítottja: a böjtölést, a test megvetését és minden velük kapcsolatos erényt. Mert az a valódi ünnep, amelyen megvan a lélek üdvössége, a béke s az egyetértés és amelyről teljesen száműztük e világnak vásárát; amelyen nem lábatlankodik a lárma, a zshivaj, a szakácsok futkosása s a barmok letaglózása, hanem helyettük mély nyugalom, csendesség, szeretet, öröm, béke, nyájasság és számtalan lelki jó uralkodik.

E beszédek valódi célja és haszna. – Nos, engedjétek meg, hogy erről a böjtről mondjak kedvességeteknek egyet és mást. De először arra kérlek benneteket: beszédeimet áhítatosan hallgassátok, hogy így valami nemes haszonnal térhessetek innét otthonotokba. Nem ok nélkül jöttünk itt össze; vagyis nem azért, hogy egyikünk beszéljen, másikunk pedig megtapsolja a szónokot, aztán meg szétoszoljunk; hanem azért, hogy én valami olyat mondjak, ami hasznos és előmozdítja üdvösségeteket, ti pedig gyarapodjatok szavaimból és nagy lelki nyereséggel távozhassatok innét. A templom valóban a lélek orvoslásának műhelye, s az idejötteteknek nem szabad mindaddig hazatérniök, amíg megfelelő orvosságot nem kaptak és nem helyezték sebeikre. A merő hallgatás cselekedetek nélkül mit sem ér. Hallgasd csak Szent Pál szavát: Nem a törvény hallgatói igazak Isten előtt, hanem a törvény megtartói nyernek megigazulást. (Róm 2,13)

Krisztus is azt mondta egy beszédében: Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be a mennyek országába, hanem aki Atyám akaratát cselekszi, az megyen be mennyek országába. (Mt 1,21) Mivel tudjuk, szerettem, hogy semmi hasznunk nem lesz a hallgatásból, ha valóraváltás nem követi, necsak hallgatók legyünk, hanem cselekvők is: mert így a beszédekre következő cselekedetek nagy bizalommal tölthetnek el bennünket. Ezért szívetek minden redőjét nyissátok föl és úgy hallgassátok böjti beszédeimet. Amikor a tiszta, szende, nemes menyasszonyt szobájába akarják vezetni, előbb szőnyegekkel díszítik föl a lakás minden részét, kitarakítják az egész házat és minden hanyag cselédet kitiltanak belőle. Azt szeretném, ha ti is hasonlóképpen kitarakítanátok lelketeket, búcsút mondanátok a gyönyörnek meg a falánkságnak és befogadnátok szívetek rejtekébe minden jónak szülőanyját, a szemérmességnek és minden más erénynek tanítóját: a böjtöt, mégpedig azért, hogy nagyobb legyen boldogságtok, s a böjt megfelelő orvosságot adjon nektek. Ha az orvosok gyógyszer

¹ Hom. 1. (P.G. 53,21–26)

akarnak beadni azoknak, akik szeretnék megtisztítani testük áporodott, romlott nedvét, előírják a testi eledeltől való tartózkodást, hogy az orvosság hatóerejét semmi se gátolja, hanem kifejthesse, megmutathassa hatását. Hozzánk, akik e böjt-adta hasznot akarjuk lelki gyógyszerül bevenni (azt a hasznot értem, amely a sovány eledelen való élésből származik), sokkal inkább illik megtisztítanunk és felüdítenünk lelkünket, hogy részegségbe ne merüljön, mert ez megsemmisíti a böjt hasznos hatását.

Tudom, hogy mai mondanivalóm sok embert megdöbbsent. De kérlek benneteket, ne szolgáljunk vaktában a megszokásnak, hanem ésszerűen rendezzük be életünket. Vagy talán van valami hasznunk a mindennapi lakmározásból s a nagy részegségből? De mit beszélek én haszonról? Hiszen ezekből csak nagy kár és elviselhetetlen veszteség származik. Mihelyt ugyanis borgőzös lesz az elme, már eleve és azon nyomban vége a böjtölés hasznának is. Mondd csak, mi kellemetlenebb, mi utálatosabb, mint amikor éjfélig szopogatják a színbort és hajnaltájt, a kelő nap sugarában, csak úgy dől belőlük a nemrég fölkorcortolt bor szaga. Kellemetlenkednek a járókelőknek, eljártsszák tekintélyüket rabszolgáik előtt, mindenki nevet rajtuk, akinek egy garas ára illetudása van és – ami még fontosabb – nagy kicsapongásukkal, idétlen és haszontalan mértéktelenségükkel még az Isten haragját is magukra vonják. Mert azt mondja Szent Pál: Iszákosak nem fogják bírni Isten országát. (1Kor 6,10) Lehet-e ezeknél valaki szerencsétlenebb? Hiszen röpke, de ártó élvezeteik miatt kivettetnek a menny pitvarából. Bár ne volna az itteni gyülekezetben senki olyan, aki efféle nyavalyával van megverve. Vajha teljes józansággal és mértéktartással lakomáznánk e napon is! Bárcsak megmenekedhetnénk ama dúló viharoktól, amelyeket a részegség természetsszerűleg fölidéz! Ó csak kiköthetnénk a lelkek kikötőjében: a böjtben, hogy elnyerhessük bőséges javait. Mert amint a dorbézolás az emberi nemnek rengeteg bajt okoz, úgy a testiség megvetése s a böjt kimondhatatlan sok javunknak előmozdítója volt mindenkor. Az Isten ugyanis, ahogy megteremtette az embert, mindjárt kezdetben a következő parancsot adta az ősszülőnek (mert tudta, hogy lelke üdvössége végett erre az orvosságra különösen szüksége van): A Paradicsom minden fájáról ehétel, de a jó és rossz tudás fájáról ne egyél. (Ter 2,16–17) Már ez a kijelentés: „Ebből ehétel, amabból nem” – a böjt előképe volt. Nos, ezt a parancsot meg kellett volna tartani, de Ádám nem tartotta meg; legyőzte őt gyomra féltelensége, engedetlenséget követett el és halálra ítéltetett. Mikor ti. nemünk ellensége, a kaján ördög, látta az ősszülő paradicsombeli, nyomorúság-nemismerő életét és látta, hogy angyalként él a földön, testhez kötött létére is; el akarta gáncsolni, el akarta ütni a még nagyobb ígéretek reményétől és íme, még attól is megfosztotta, ami már az övé volt. Ilyen nagy baj az, ha nem tudunk megmaradni a magunk portáján, hanem nagyobbra sóvárgunk! Éppen erről mondta a bölcs: A halál pedig a sátán irigységéből jött a világra. (Bölcs 2,24) Látod, kedvesem: a mértéktelenséget már kezdetben nyomon követte a halál bevonulása. Vedd csak szemügyre, hogy a Szentírás később is újra meg újra helyteleníti a kicsapongást és azt mondja egy helyen: Leüle a nép enni meg inni, majd nekiállta játszani. (Kiv 32,6); másutt pedig: Ám meghízott a kedvenc és – kirúgott! Meghízott, kövér lett, meghájasodott. (MTörv 32,15) Sőt Szodoma népe egyebek közt ezzel a vétekekkel idézte önfejére az Isten engesztelhetetlen haragját. Halld a próféta szavát: Íme, ez volt a gonoszsága Szodoma nővérednek:... a kenyér bősége... az ő és leányainak tétlensége. (Ez 16,49) Mert ez a gyökere és forrása minden bajnak.

A böjtöt a szentek példája ajánlja. – Láttad a falánkság ártó hatását? Lásd meg a böjt eredményeit is. A nagy Mózes negyven napi böjt után megkapta a törvénytáblákat és mivel a hegyről leszálltában szeme megakadt a nép gonoszságán, a hosszas kitartás árán szerzett táblákat elvetette, összetörte (Kiv 24,18; 31,18; 32,19), mert nem tartotta érdemesnek, hogy a részeg és hámból kirúgó nép megkapja az Úr-szerzte törvényeket. Ezért ismét negyven napi böjtre volt szüksége e csodálatos prófétának, hogy a nép gonosz-volta miatt összetört táblákat újra megkaphassa onnan felülről és lehozhasa. (Kiv 34,28) Ugyanennyi napot töltött böjtben a nagy Illés is; jutalmul kikerülte a halál hatalmát, tüzes szekéren az égbe ragadtatott és mainapiglan nem tapasztalta meg a halált. (1Kir 19,8) A Vágyak Férfia szintén többnapi böjt után részesült

ama csodálatos látomásban, fékezte meg az oroszánok dühét és változtatta juhok szelídségévé. (Dán 10,3) Nem a természetet változtatta meg; a vadság megmaradt, csak az étvágy irányát terelte másfelé. Ilyen böjtöléssel hártották el magukról az Úr ítéletét Ninive lakói is. Megtartatták a böjtöt állatokkal, emberekkel egyaránt; következésképpen mindegyikük elhagyta vétkei üzemét és megbocsátásra indította a mindenség Urát. (Jón 3,7) És még nagyon sok olyant említhetnék, aki az Ó- vagy az Újszövetségben híres lett böjtöléséről. De miért időzzünk tovább a szolgálónál? Forduljunk inkább mindnyájunk közös Ura felé! A mi Urunk Krisztus jómaga is előbb negyven napig böjtölt és csak azután vette föl az ördöggel a harcot. (Mt 4,2) Ezzel valamennyiünknek példát mutatott, hogy böjttel fegyverkezzünk fel, ebből merítsünk erőt és szerelkedjünk föl a sátán elleni küzdelemre. Azt kérdezheti most valamelyik élesszemű, elevenebb eszű hallgató: Miért böjtöl az Úr ugyanannyi napig, mint szolgálói; miért nem több napig? Nem véletlenül történt ez, hanem bölcsességének és mondhatatlan jóságának következményeképpen. Nem akarta ugyanis, hogy azt higgyék róla: csak látszólag jelent meg, nem öltött testet és nincs emberi természete. Azért böjtölt ugyanannyi napig és azért nem toldott hozzá több napot, mert így akarta az akadékoskodók torkára fojtani a szót. Ha ti. Krisztus negyvennapos böjtje ellenére egyesek mégis így mernek beszélni, milyen állítások megkockáztatására nem vetemedtek volna, hogyha Krisztus bölcs előrelátással ki nem üti kezükből ezt a fegyvert? Azért nem akart több napig böjtölni, hanem csak addig, ameddig szolgálói, hogy kézzelfoghatóan megmutassa: teste ugyanaz, mint a miénk és természete sem üt el a miénktől.

4. Megmutattam, hogy nagy a böjtölés jelentősége és belőle bőséges lelki haszon származik. A szolgálók és az Úr példájával igazoltam ezt. Arra kérlek tehát benneteket, kedves hallgatóim, el ne utasítsátok tunya módon ama nyereséget, amely a böjtből származik, hiszen most már ismeritek hasznos voltát és ne essetek szomorúságba a böjti idő eljövete miatt, hanem örüljétek és ujjongjatok úgy, amint Szent Pál mondja: Bár a mi külső emberünk romlásnak indul is; mindazonáltal a belső ember napról-napra megújul. (2Kor 4,16) A böjt lelkünk tápláléka és amint a testi eledel hízlalja a testet, úgy a böjt is erősíti a lelkünket, könnyű szárnyakkal látja el, hogy a magasba emelkedhessék a mennyei dolgok szemléletére; fölébe emeli a gyönyöröknek és evilág minden kellemetességének. És ahogy a könnyű hajók gyorsabban szelik át a tengert, viszont elsüllyednek, ha sok terhet raknak rájuk, úgy a böjt is könnyebbé teszi a lelket és elősegíti azt, hogy a földi élet tengerén könnyűszerrel átkelhessen, az égre s az égiekre tekintsen, semmire se becsülje az itten-valókat, hanem kerülje el őket, mint árnyéknál s álomnál semmirevalóbbakat. Ezzel szemben a falánkság meg a részegeskedés elnehezíti a lelket, meghízlalja a testet; a szellemet rabul ejti, minden oldalról kikezdi, nem engedi, hogy a józan ész megmaradjon erejében, hanem arra ösztökéli, hogy lejtőre jusson és mindent a saját üdvé ellen cselekedjék. Ne hanyagoljuk el, szerettem, üdvösségünk ügyét; hiszen tudjuk, hogy a renyhesség mennyi rossznak szülője; kerüljük tehát a belőle származó kárt. Mert a gyönyör nemcsak az Újszövetségben tilos, amelyben nagyobb az igazságra törekvés, keményebb a harc, nagy a verejtékezés, bőséges a jutalom és kimondhatatlan a koszorú; hanem az Ószövetségben is, amikor a zsidók homályban ültek, szövetekre szorultak és mint a csecsemők, csak lassan-lassan nevelődtek; mondom: akkor sem volt megengedve a dorbézolás. Ne gondoljátok, hogy e szavakkal ok nélkül kifogásoljuk az élvezeteket; hallgassátok meg a próféta beszédét: Ti távolnak gondoljátok a veszedelem napját és a gonoszság trónusához közeledtek! Elefántcsontágakban lustálkodtok és henyéltek kereveteiteken; lakmároztok a nyáj bárányaiból és a csorda borjúból... Serlegekből isszátok a bort, a legfinomabb kenetekkel kenitek meg magatokat és állandóknak tartjátok ezeket, nem pedig mulandóknak. (Ám 6,3-6). Láttátok, mily súlyos váddal illeti a próféta a kéjelgést; pedig szavait a tompaagyú, háládatlan, napról-napra a hasukat szolgáló zsidókhöz intézi. Figyeljétek csak meg a szavak pontos értelmét: amikor ugyanis a próféta kipellengérezte falánkságukat és szertelen borisszák mivoltukat, még

hozzátette: És állandóaknak tartjátok ezeket, nem pedig mulandóknak. Majd hogy ki nem mondja: a gyönyörűség élvezése csak a torokig s az ajakig tart, tovább nem terjed.

A földi élet mulandó volta. – A gyönyör kérész-életű, ideiglenes; a fájdalom örök és végetnemérő. Ezt a zsidók tapasztalatból tudhatták volna. Amint a próféta mondja: állandónak és maradónak tartottak mindent, nem pedig mulandónak, azaz elröpülőnek s egyetlen szempillantásig meg nem maradónak. Minden emberi és testi dolog ilyen: még itt sincs és máris tovaszáll; ilyenek az élvezetek, ilyen az emberi dicsőség és hatalom, ilyen a gazdagság, ilyen az egész földi jólét; nincs benne egyetlen erős, állandó, szilárd pont; megfordítva: sebesebben fut el, mint a folyó árja; csupasz-árván hagyja el azokat, akik rá áhítoznak. Bezzeg nem ilyenek a lelki javak; gyökeresen különböznek amazoktól: szilárdak, rendületlenek, viszontagságot nem ismernek, minden időre kiterjeszkednek. Be nagy esztelenség tehát ingatag dolgokért elcserélni a biztosakat; az ideigtartókért az örökkévalókat; a röpkeéletűekért a maradandókat; súlyos bűnhődésünk okozóiért ama dolgokat, amelyek az eljövendő életben végtelen boldogságot szereznek nekünk. Mindezt, kérlek benneteket, eszünkbe véve fordítsunk szeges gondot üdvösségünkre; vessük meg a haszontalan és ártalmas gyönyöröket, fogadjuk örömmel a bűjtöt és minden más bölcs isteni intézkedést; egészen változtassuk meg életünket, nap nap után induljunk buzgón jócselekedeteink végzésére: hogy az egész nagybőjti szent idő folyamán lelki kincseket szerezhessünk és erényeinkből nagy gazdagságot halmozhassunk fel; így ugyanis méltán megérhetjük az Úrnak nagy napját is (a húsvétot); bizalommal járulhatunk a félve-tisztelt lelki asztalhoz, tiszta lelkiismerettel részesedhetünk a fönséges és halhatatlan javakban, töltekezhetünk a belőlük áradó kegyelemmel, azoknak közbenjáró imáira, akik tetszetek magának Krisztusnak, kegyes Istenünknek; Vele az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, hatalom, tisztesség most és mindig és örökön örökké. Amen.

2. Ábrahámról²

Ezek megtörténte után pedig lőn az Úr beszéde Ábrahámhoz (éjszakai) látomásban, mondván: Ne félj, Ábrám, én vagyok oltalmazód s igen nagy jutalmad! (Ter 15,1)

Az igazak erénye olyan kincseskamrához hasonlít, amely kimondhatatlan nagy gazdagságot rejt magában. Mert ha valaki onnét csak egy kis részt is elő tud hozni, nagy jómódot biztosít vele magának; ugyanígy vagyunk a patriarcha erényével: íme, jóformán minden nap Ábrám történetéből merítettem tanításomat és teríttem nektek bő lakomát, mindazáltal eleddig még csak egy kicsinyke részét sem tudtam előadni jócselekedeteinek, – annyira gazdag erényességben. A bővizű forrásból mindenki meríthet, mert a forrásból csorgó víz nem csökken; sőt annál több víz bugyog elő, minél többen meregetik. Ugyanezt látjuk e csodálatos patriarcha esetében is: az ő idejétől fogva korunkig hányan, de hányan merítettek jótettei forrásából, mégsem apadt ki, sőt egyre bővebben tör elő jócselekedeteinek áradata. Azt fogjuk látni, hogy mint egy aranylánc szemei egymásba, úgy kapcsolódnak össze az ő történetének egyes mozzanata a Szentírás előadásában: Ábrám először megmutatja erényes voltát, azután nyomban megkapja jutalmát Istentől. Mindjárt meggyőzlek benneteket róla, hogy ez így van. Evégből érdemes lesz néhány szóval előről kezdve elétek tárnom a patriarcha történetét: hadd ismerjétek meg ennek az igaznak Isten ígéreteibe vetett nagy bizalmát és ama jutalmakat, amelyekkel a jóságos Úr elhalmozta. Ábrám története elegendőképp ránevel bennünket arra, hogy serényen gyürkőzzünk neki az erényért vívandó harcnak: a mennyei jutalom reményében és Urunk bőkezűségének ismeretében vállaljuk szívesen e földi élet minden látszólagos nehézségét, hiszen éltethet bennünket az a remény, hogy megfizet az Úr. Vegyétek tehát szemügyre – nagyon kérlek benneteket –, hogy Ábrám mindjárt kezdetben megtette az erejétől telhetőt, vagyis követte természetadta józan eszét, és utána azonnal isteni megjelenés jutott neki osztályrészüln, bár hitre senki fia sem tanította, sőt hitetlen szülők nevelték. Már fiatal korában sem követte atyját a tévelygés útján, hanem tisztelte az istenséget. Csakhamar ki is érdemelte a legfelsőbb látogatást, még kaldeai tartózkodása idején. Világosan megmagyarázzák ezt nekünk Szent István vértanú szavai: A dicsőség Istene megjelenék az atyánknak Ábrahámnak, midőn Mezopotámiában tartózkodott és mielőtt Haranba költözött vala. (ApCsel 7,2) Megfigyelted, hogyan indította el innét a jelenés Ábrahámot? Valószínű ti., hogy nemcsak Istenét szolgálta, hanem szüleit is tisztelte. Atyját oly nagy szeretettel láncolta magához, hogy ez – a fia hatására szintén kiköltözött: a fia iránti szeretetében el tudta hagyni hazáját és idegen földre költözött. De nézd meg jól, kérlek, hogy ez a régebbi erényével kiérdemelt isteni látogatás még ragyogóbbá teszi erényét. Úgy határozott, hogy elhagyja az ősi földet és idegenbe költözik, mert teljesíteni akarta Isten parancsát és hajlandó volt, gondolom, egymagában, akár rokonsága nélkül is kivándorolni, mindazáltal – ahogy mondtam – erényével és szülői szeretetével elérte azt, hogy útjában atyja is elkísérte.

Isten újra megtapasztalja Ábrám engedelmisségét. – Háránba érkezve letáboroztak: Itt meghalt Tharra (így hívták Ábrám atyját). Most újra parancsot kapott az Úrtól, hogy költözzék el innét. Eredj ki földedről, rokonságod közül és atyád házából s menj arra a földre, amelyet majd mutatok neked. (Ter 12,1) Háránba ugyanis egész házanépével jött át, ezért tette hozzá az Úr, amikor újabb kiköltözést parancsolt neki: „Földedről, rokonságod közül”. Ezzel tudtára adta akaratát: egymagának kell vállalnia a vándorutat és nem kell magával vinnie testvérét (Nachort értem), sem senki mást. „Földedről” – mondotta, mert jókora ideig éltek e vidéken és úgy laktak itt, mintha már ez lett volna igazi hazájuk. Bár még nagy gyászban volt szülei miatt, és akkortájt nem kis nehézséggel járt a vándorút, sebtében végrehajtotta mégis az Úr utasításait, bár azt sem

² Hom. 36. (P.G. 53,332–341)

tudta, hol lesz vége bolyongásának. „Menj – mondja az Úr – (nem erre vagy arra a földre, hanem) amelyet majd mutatok neked.” Jóllehet határozatlan volt a felszólítás, Ábrám nem kíváncsiskodott, hanem megtette a parancsot; azzal pedig, hogy unokaöccsét is maga mellé vette, újra csak erényességét bizonyította meg. Öccsét még ifjúkorában örökbe fogadta és hovahamar erénye követőjévé nevelte. Nem akarta tehát elhagyni, inkább útítársul fogadta. Mintha csak azt mondta volna: Ha atyám hitetlen létére, csupán irántam érzett szeretetéből el tudta hagyni az atyai házat, szülő- és nevelő-házunkat, kísérőműl szegődött és idegen országban fejezte be életét: annál kevésbé hagyhatom itt ifjú unokaöccsém, hiszen zsenge korától fogva látszott rajta, hogy szép lassan derék ember lesz belőle.

Ábrám minden módon megmutatta jámborságát. Erre az újabb vándorlásra is ráadta fejét, ezért aztán Palesztinába érkeztek, amidőn a kánaeusok határát átlépte, megjelent neki Isten, mert meg akarta erősíteni az igazat buzgalmában és kezét akarta neki nyújtani, mondván: A te ivadékoknak adom majd e földet. (Uo. 7) Nagy fáradsága jutalmául most mindjárt épp azt ígéri meg neki az Isten, amit óhajton-óhajtott, vagyis fiúutódokat. Ti. természetből fogva gyermektelen volt, és élemedett kora miatt már-már elveszett minden reménye. Ezért emeli föl bajnokát az Úr, ezért önt belé új lelket és teszi fiatalossá az eljövendő küzdelmekre. Figyeld csak meg: ezen ígélet után Ábrám egy újabb harcba indul. Mivel ínség ütött ki Kánaánban, és nagyon kevés volt a férőhely, Ábrám Egyiptomba sietett; ott keresett éhségére enyhülést, ámde itt még súlyosabb veszedelembé bonyolódott. Feleségének, Sárának formás szépsége szinte a halál képzetét idézi fel előtte. Ezért amikor már közeledett Egyiptom határához, azt mondta feleségének: Tudom, hogy szép asszony vagy. (Uo. 11) Ismerem nagy szépségedet és félttem az egyiptomiak bujaságától. Nos, ha téged meglátnak és megtudják, hogy feleségem vagy, téged bizonyára életben tartanak, hogy kitombolhassák örült szenvedélyüket. engem azonban megölnék, hogy nyugodtan kitölthessék vétkes vágyukat, nem lévén senki, aki elárulhassa házasságtörésüket. Mondd tehát, kérlek, hogy a húgom vagy. (Uo. 13) Nézd acélos lelkét; nézd vasnál keményebb szívét! Elméjét nem zavarta meg az előrelátható veszedelem. Nem gondolta, nem mondta magában: Hát ezért hagytam el hazámat, ezért voltam ennyire engedelmes s jöttem idegen földre, hogy ezekbe a bajokba keveredjem? Nemde kevéssel ezelőtt ígerte meg az Úr: „A te ivadékoknak adom majd e földet”? Íme, egyrészt a haláltól, másrészt a házasságtöréstől való félelem rendíti meg lelkünket! – Ilyenfajta gondolatot egyáltalán nem engedett be szívébe. Csak egyre volt gondja: hogyan játszhatná meg szerencsétlen szerepét úgy, hogy két veszedelem közé szorultában legalább az egyik elől megmenekülhessen.

Isten csodálatosan gondját viseli Ábrámnak. – Ábrámot szerénységéért jótéteményekkel halmozzák el. – Jómaga megtette, amit tehetett. Élét okosságával és lelki erejével. De közreműködött az asszony is: megmutatta férje iránti nagy szeretetét meg engedelmisségét és így eszköze lett a Gondviselésnek. Amikor tehát megcselekedték, amit módjukban volt megtenniök, és emberi számítás szerint elveszett minden reményük: (mert már majdnem tetté válott az egyiptomiak gonoszsága), akkor nyilvánult meg Ábrám iránt a gondviselő Isten jóvoltá. Mert Isten nemcsak, hogy kiragadta az asszonyt a gyalázatból (kiöntvén haragját a királyra és háza népére), hanem arra is volt gondja, hogy a patriarcha Egyiptomból nagy dicsőséggel térhessen vissza Palesztinába. Nézd: a kísértések közepett a segítséghez jószágos Úr hogyan teszi harcosát erőssé a bekövetkező küzdelmek elviselésére. Sohasem hagyta magára, mindig úgy irányította az eseményeket, hogy Ábrámnak világosan megmutassa: bár szegény-maga alig tesz valamit, Ő mégis nagy, csodálatosan nagy s az emberi természetet meghaladó jutalomra méltatja. Megfigyelted az igaz türelmét? Vedd észre azt a nagy alázatosságot és szerénységet is, amelyet Egyiptomból visszatérte után tanúsított. Amikor Egyiptomból hazajött, meggazdagodék (nemcsak ő, hanem vele együtt unokaöccse is), és így nem bírta meg az a föld, hogy együtt lakjanak. (Ter 13,6) Minthogy nagy volt gazdagságuk, Lót és Ábrám pásztorai összevesztek egymással. Ábrám ekkor megmutatta szelídlelkűségét és mód felett eszes mivoltát. Magához hívta Lótot és azt mondta neki: Ne legyen veszekedés közöttem és közötted,

pásztoraim és pásztoraid között: hiszen testvérek vagyunk! (Uo. 8) Mintha csak azt mondta volna: Nincs jobb a békességnél és nincs károsabb a veszekedésnél. Hogy tehát végleg kiküszöböljük a viszálykodást, tetszésed szerint válassz magadnak tartományt, a többit hagyj meg nekem; és semmiféle civakodás, pörösködés ne legyen köztünk. – Látod e férfiú derékségét? Előnyben részesítette a fiatalabbat: hadd válassza a jobb részt, jómaga viszont megelégedett a silányabb földdel. De vedd észre azt is, hogy mekkora jutalmat kapott szolgálataiért! Alighogy elvált Lóttól, azt mondta neki az Isten: Emeld fel szemedet s tekints arról a helyről, ahol most vagy, északra meg délre, keletre és nyugatra: ezt az egész földet, amelyet látsz, néked s ivadékodnak fogom adni örökre. (Uo. 14) Lám, unokaöccse iránt tanúsított béketűrő magatartásáért mekkora jutalomban részesül! Azzal, hogy a kisebb részt választotta, sokkal nagyobbra lett méltó, Lót pedig, aki a jobbat szemelte ki magának, nem sokkal később veszedelemben sodródott, és nemcsak hogy semmi haszna sem lett választásából, hanem rövidesen fogságba esvén elvesztette a házat meg a tűzhelyét is. Önnön tapasztalatából ismerte meg Ábrám erényességének nagy voltát és megtanulta, hogy ilyét soha többé nem lesz érdemes megpróbálnia. Mert alig hogy letelepedett Sodomában, mindjárt egy hatalmas háború tört ki: a szomszéd népek királyai fegyvert fogtak és nagy erejükkel az egész vidéket elpusztították. Fölkoncolták a ráfeusokat, elkergették az amalekitákat, Szodoma és Gomorra királyát megfutamtították, a hegyvidéket teljesen elfoglalták, fogságba hurcolták Szodoma királyának lovasságát, magukkal vitték Lótot és az asszonyokat és zsákmánnyal jól megrakodva eltávoztak.

De íme milyen hathatós megint Isten gondviselése! Egyrészt Lótot ki akarja szabadítani a fogságból, másrészt még inkább meg akarja dicsőíteni a patriarchát, ezért ösztökéli Ábrámot, hogy segítsen unokaöccsén. Csakugyan: amint az igaz megtudta, mi történt, szolgálataival rátámadt a királyokra, könnyűszerrel megverte őket, visszahozta Lótot, az asszonyokat és a király egész lovasságát. E ragyogó diadal után mindenki előtt nyilvánvaló lett, mennyire jóindulatú Ábrámhoz az Úr, mert világosan látszott, hogy az igaz nem önerejével aratta ezt a fényes diadalt, hanem égi erőtől segítve. Közben a patriarcha kihasználta az alkalmat. A királyhoz intézett szavai által Szodoma valamennyi lakóját meg akarja tanítani az istenfélelemre. Nézd csak: Ábrám elé járult a király, hálát mondott segítségéért, és kijelentette, hogy egész lovasságát odaadja neki, csak a többi emberét kéri vissza. Figyeld meg ez alkalommal is Ábrám nagylelkű és bölcs viselkedését! Megmutatja, hogy nem érdekli a király ajándéka, és ezzel a királyt az igazi jámborság ismerete felé vezeti. Nem ok nélkül mondja: Nem tudok semmit elfogadni tőled. Nincs szükségem ilyen fizetésre. – Hát mit mond? Kezemet emelem az Úrhoz, a felséges Istenhez. (Ter 14,22) Mintha csak tanítaná: A tőled tisztelt istenek nem istenek, hanem fa- és kőbálványok. De egy az Isten mindenek felett, akié az ég és a föld, hogy még egy szál fonalat vagy egy sarukötőt sem veszek el mindabból, ami a tiéd. (Uo. 23) Ne gondold, hogy én ajándékokért vállaltam a bosszúállást. Nem akarom, hogy azt mondhasd: neked köszönhetem gazdagságomat. Mert, aki megadta nekem a fényes diadalt, az ellát majd bőven gazdagsággal is... Nézd: ha a király akarja, hasznot meríthetett volna a patriarcha szavaiból. Hiszen e szavak arra tanították, hogy ezentúl ne a saját erejében bízzék, hanem ismerje föl mindenek kútfejét; kacagja ki az emberkéz-faragta isteneket és csak a mindenek fölött levő Istent imádja, mert Ő teremtett mindent, az Ő minden jónak forrása. Egy szóval: mindebből megismerhette a király a patriarcha jámbor voltát. Hogy azt ne vélje, fennhéjzásból vagy dolyfból veti meg ajándékait, azért mondja neki: Nekem nem kell semmi, nincs rá szükségem. Nem szorulok rá, hogy vagyonom a máséból gyarapodjék. De azt megengedem, hogy bajtársaim elfogadják a részüket. Így lesz valami kárpótlása fáradságuknak. Eképpen felel Ábrám Szodoma királyának.

Elmondja Melkizedek áldozatát s az Eucharisztia előképeként terjeszti elő. – Mikor azonban Melkizedek, Sám királyja kenyeret meg bort hozott és felajánlotta neki (mert a felséges Isten papja volt, (uo. 18), Ábrám tőle elfogadta az ajándékot. Majd a paptól kapott áldás és istendicsérő szavainak meghálálása végett (Melkizedek ti. azt mondta: Áldja meg Ábrámot a

fölséges Isten... és áldott legyen a fölséges Isten, kinek segítségével kezdedben vannak ellenségeid, uo. 19-20) tizedet adott neki mindenből, amit zsákmányul ejtett. Íme, milyen nagy jámborságot árul el az igaz ember minden helyzetben! Szodoma királyától még egy szál fonalat vagy egy sarukötőt sem akart elfogadni, viszont szívesen vette Melkizedek ajándékát és meghálálta a magáéból. Ezzel megtanított bennünket arra, hogy szigorú különbséget kell tennünk és nem szabad csak úgy vaktában akárkitől ajándékot elfogadnunk. Igaz, a szodomai király az ajándékozással hálás lelkületről tett tanúságot, egyébként azonban hitetlennek számított és hosszas oktatásra szorult volna. A patriarcha tehát visszautasította ajándékát, ellenben mindent elkövetett, hogy a királyt istenfélelemre kalauzolja: ezért vonakodott elfogadni ajándékait és ezért szólt hozzá a fent idézett szavakkal. Melkizedektől viszont méltán fogadta el az adományokat, hiszen e férfiú kiválóságát maga a Szentírás is tudtunkra adja, mondván: A fölséges Istennek papja volt. Különböző ezek az események Krisztust jelképezték és maguk a felajánlott tárgyak valami titkot jeleztek előre. Ábrám ezért fogadta el őket. Viszontajándékaival pedig a saját erénye nagyságát mutatta meg a papnak. Tudniillik tizedet adott neki és e módon jelezte jámbor lelkületét. – Talán egy kissé hosszúra is nyúlt beszédem, de nem hiába, nem haszontalanul. Az események elejétől kezdve a mai olvasmányunk – tartalmazta történetig néhány szóban megtanultuk, milyen volt ennek az igaznak bátorsága, nagylelkűsége; milyen páratlan volt a hite, bölcs a lelke, kiváló a szerénysége; milyen bámulatosan megvetette a kincseket; mennyire gondoskodott a fogyhatatlan isteni jószág Ábrámról, végül hogy az esetről-estire kapott isteni támogatás mi módon tette őt nap-nap után minden körülmény közepett kimagaslóbbá és tündöklőbbé. Most pedig, ha tetszik és nem vagytok fáradtak, térjünk rá mai olvasmányunk megtárgyalására, és egy-két megjegyzés hozzáfűzése után fejezzük be a beszédet. Hadd tanuljátok meg, mekkora jutalmat kap Ábrám azért, hogy megvetette a szodomai királytól felajánlott ajándékokat. Mit is mond az Írás? – Ezek megtörténte után pedig lőn az Úr beszéde Ábrámhoz. (Ter 15,1) Miért kezdi így: „Ezek megtörténte után?” Mondd csak: miknek a megtörténte után? Csak nem azokra a szavakra utal az Írás, amelyeket Ábrám Szodoma királyával váltott? Ama visszautasító magatartása után, amellyel az ajándékokat Ábrám elhárította; ama tanítás után, amelyet éppen az adományok elutasításával adott avégből, hogy beavassa a királyt a jámborságba s a mindenek Teremtőjének ismeretébe; ezek megtörténte után és azután, hogy tizedet ajánlott föl Melkizedeknek és mindent megtett erői szerint, ekkor, – ezek megtörténte után lőn az Úr beszéde Ábrámhoz (éjszakai) látomásban, mondván: Ne félj, Ábrám, én vagyok oltalmazód s igen nagy jutalmad. (Uo.)

Nézd, a jószágos Úr a történetek után nyomban megjutalmazza és új erővel izmosítja harcosát. Lőn az Úr beszéde Ábrámhoz éjszakai látomásban. – Miért éjtszaka? – Hogy a pátriárka áhítatos csendben hallgassa a szavait. Azt mondja neki: Ne félj, Ábrám! – Vedd szemügyre az Úr végtelen gondosságát! Miért mondta: „Ne félj!”? Mivel Ábrám megvetette a rengeteg kincset, nem törődött a királyi ajándékkal, azért mondja neki az Isten: Ne félj, hiszen megvetéssel néztél ama fényes ajándékokra, és ne aggódj, hiszen nem kisebbedik meg vagyoned. Ne félj! Aztán hogy bátorságát még jobban fölszítsa, szavához egy megszólítást is fűzött, mondván: Ne félj, Ábrám! Jóval könnyebben fölébreszthetünk valakit, ha nevében szólítjuk. Aztán így folytatja: Én vagyok oltalmazód. Nagyon jelentős mondat ez is. Én, aki téged Kaldeából kihívtalak; én, aki idevezettelek; én, aki megszabadítottalak Egyiptom veszedelmeitől; én, aki újra meg újra megígértem, hogy neked és ivadékodnak adom majd ezt a földet, és vagyok védőpajzsod. Én, aki nap-nap után minden dologban egyre inkább kitüntettelek; én vagyok védőpajzsod! Vagyis én viaskodom, én harcolok érted; én viselek rád gondot, én könnyítek meg számodra minden nehézséget; én vagyok védőpajzsod. Igen nagy lesz jutalmad. Nem akartál fizetséget elfogadni az elviselt küzdelmekért, és noha tömérdek veszedelemnek tetted ki magadat, mégis megvetted a királyt ajándékoszul. Én fizetek meg neked: nem annyit adok, amennyit kapnod kellett volna, hanem sokat, nagyon sokat. Igen nagy lesz jutalmad. Látod az Úr bőkezűségét? Érzed a szók súlyát? Látod, hogyan öntött lelket a jámborság katonájába? Látod, miképp

erősítette meg lelkét? Ő ismeri a szívek titkait; tudta azt is, hogy Ábrám rászorol a vigasztaló szókra; halljad: e szavak hatására miképp telik meg bizalommal a patriarcha és mit mond! Mondá erre Ábrám: Uram..., mit adhatnál nekem. Gyermektelenül költözöm én el. (Uo. 2) Most, hogy jutalmat, bőséges jutalmat ígért neki Isten, az igaz előadja lelkének keservét és ama szomorúságot, amely gyermektelen volta miatt állandóan emésztette, és azt mondja: Uram, miért adnál nekem ilyet? Hiszen kenyérem javát már megettem és gyermektelenül költözöm el.

Íme, hogyan gondolkozott ama régi időben ez az igaz ember: elköltözésnek hívja az e világból való távozást. Mert aki becsületesen ápolta az erényt, az – a földről távoztakor – csakugyan elköltözik; megszabadul küzdelmeitől és bilincsei lehullanak. A jó életűek számára a halál valamilyen eltávozás rosszabb körülmények közül jobbak közé, az ideigtartó életből az örök, múlthatatlan, véget nem érő életbe. Gyermektelenül költözöm én el. Hogy megnyerje magának az irgalmas Urat, nem elégedett meg e szavakkal, hanem még hozzáteszi: Nekem nem adtál gyermeket s íme házam rabszolga szülötte lesz az örökösöm. (Uo. 3) E szavak elárulják szörnyű lelki fájdalmát; akárcsak azt mondaná az Istennek: Még az sem adatott meg nekem, ami megadatott rabszolgámnak; én gyermektelenül távozom el, ez az én rabszolgám örökli majd azt, amit nekem adtál, pedig ismételten megígérted: A te ivadékodnak adom majd e földet. (Ter 12,7) Figyeld meg, kérlek, e helyen is Ábrám erényét: bár ilyen gondolatokat forgatott elméjében, ám soha nem méltatlankodott, egyetlen zúgolódó szót sem mondott; hanem most is – az Úr szavain föllekesezve – bizalommal szólítja meg Őt és föltárja Előtte belső, gondolati zavarát; megmutatja lelki sebét, ezért aztán tüstént meg is kapja az orvosságot. Legott lőn erre az Úr beszéde hozzá. (Ter 15,4) Milyen figyelmes az Írás! Azt mondja: „Legott”. Nem engedte meg az Úr, hogy az igaz egy pillanatig is aggódjék; azonnal megvigasztalja és szavaival eloszlatja nagy bánatát: Legott lőn erre az Úr beszéde hozzá. Nem az lesz az örökösöd, hanem aki a te ágyékodból származik, az lesz a te örökösöd. (Uo.) Hát ettől félsz? Ez kuszálja össze lelkedet? Ez táplálja szomorúságodat? Tudd meg tehát, hogy nem ez lesz örökösöd, hanem aki a te ágyékodból származik, az lesz a te örökösöd. Ne az emberi természetet nézzed; és ne öreg voltodat meg Sára meddőségét forgasd elmédben, hanem bízzál hatalmamban, hiszen én ígéretet tettem neked. Hagyd abba a szomorkodást, fogadd vigasztalásomat (elég az neked), légy meggyőződve róla, hogy lesz olyan örökösöd, aki tőled származik... Azután mivel ez az ígéret meghaladta a természetet és fölülmúlta az emberi elmét (Ábrahában ui. nagy nyugtalanságot keltett a sok természeti akadály: jómaga előrehaladott kora, Sára meddősége és elapadt méhe), az Úr tovább növeli ígéreteinek nagyságát, hogy Ábrám az Ígérettevő bőkezűségének láttára reménységgel teljék el. Majd kivezeté a szabadba és mondá neki: Nézz fel az égre s számláld meg a csillagokat, ha tudod. És mondá neki: Épp így lesz az ivadékod. Hitt Ábrám az Úrnak, s ez igazságul tudaték be neki. (Uo. 5-6) Miért emeli ki az Írás azt, hogy kivezette? Azért, mert fönnebb azt mondta, hogy éjszakai látomásban jelent meg neki Isten és mondta ama szavakat. Most azonban az Úr meg akarja mutatni az igaznak, hogy milyen megszámlálhatatlan sok csillag van az égen, azért mondja: Nézz fel az égre s számláld meg a csillagokat, ha tudod. És mondá neki: Épp így lesz az ivadékod. Nagy ígéret! Fölmérhetetlen az ígéret nagysága. De ha magára az Ígérettevő erejére gondolunk, semmi sem tetszhetik nagynak. Mert az, aki a földből emberi testet formált, a semmiből világot teremtett és minden láthatót megalkotott: annak módjában volt természetfölötti ajándékokat is adnia.

Észrevetted, mennyire bőkezű az Úr? E kijelentés után: Gyermektelenül költözöm én el, Ábrám mintha csak a halál kapuja előtt állna; és mintha csakugyan nem szakadhatna ki ágyékából fiutód, úgy veszi szájára a következő szavakat: Házam rabszolgaszülötte lesz az örökösöm. Épp ezért az Úr fel akarja emelni szolgája lelkét, új erőt akar szívébe önteni; megszabadítja hát a sarkában leskelődő félelemtől, ígéretével s az ajándék nagyságával fölegyenesíti lelkét; megmutatja neki a végtelen sok csillagot és megígéri, hogy ivadékaik éppilyen sokan lesznek: ezzel aztán fölkelte benne a szép reményt. Ábrám ugyanis az Úr ígéretének hallatára elvet minden földhözragadt gondolatot, nem nézi sem magát, sem a meddő

Sárát; mondom: fölébe kerekedett minden földies gondolatnak, és kételkedés nélkül föltétlen hitelt adott az Úr szavainak, mert tudta, hogy az Úr természetfölötti adományokat is ajándékozhat. Az igazi hit valóban ilyen: akkor is bízunk az ígértevé erejében, ha az ígélet emberileg megfoghatatlan. Mert amint Szent Pál mondja: A hit... a remélt dolgok valósága, meggyőződés a nem szemléltetkről. (Zsid 11,1); aztán: Hisz ki remélné azt, amit lát? (Róm 8,24) Ez tehát a hit: mikor lelki szemünket az ígértevé szavahihetőségére függesztjük és olyan dolgokban hiszünk, amelyek nem láthatók. Ábrám is ezt művelte. Őszintén és igazán bízott az ígéretekben. Meg is dicséri a Szentírás, amikor később megjegyzi róla: Hitt Ábrám az Úrnak s ez igazságul tudaték be neki. (Róm 4,3) Megfigyelted-e, hogy hitéért már az ígéretek teljesülte előtt elegendő jutalmat kapott? Hiszen igazságul tudatott be neki, hogy hitt az isteni ígéletben és kíváncsi emberek módján nem firtatgatta Isten szavainak értelmét.

Erkölcsei buzditás. – Az erényre törekvők nem küzdelmeket, hanem voltaképp jutalmat tűznek maguk elé. – Kérlek tehát benneteket, tanuljuk el mi is a patriarchától az Isten szavába vetett hitet, az ő ígéréteiben való bizalmat, a saját gondolkozásmódunkkal való szakítást s a mély lelki nyugalmat. Ez bennünket is megigazultakká tehet és gyorsan megszerezheti nekünk az ígéretek valóra válását. Ábrámnak csak azt ígérte meg az Úr, hogy lesz örököse: magvából nagy nép támad; de mivel ez az ígélet is meghaladta a természetet s az emberi gondolkodást, ezért az Úrba vetett hit megigazulttá tette a patriarchát. Ne felejtjük, hogy nekünk sokkal nagyobb ígéretek tétettek s a mi helyzetünk még inkább föléje emelkedhetik a földi fölfogásnak. Csak bízunk kell az Ígértevé hatalmában, hogy egyrészt miénk legyen a hitből fakadó megigazulás, másrészt elérjük a megígért javakat. Mert a nekünk tett ígéretek legyőznek minden emberi gondolatot és felülmúlnak minden képzeletet: olyan hatalmas ezen ígéretek nagysága. Mert nemcsak evilági dolgokat ígért nekünk az Úr, nemcsak földi jólétet és a látható dolgok élvezetét, hanem megígérte azt is, hogy halálunk és testi elmúlásunk után (mikor már porrá meg hamuvá lett a testünk), testünk föltámad és megdicsőül. Azt mondja ti. Szent Pál: Mert ennek a romlandó testnek romolhatatlanságba kell öltöznie, és ennek a halandó testnek halhatatlanságba kell öltöznie. (1Kor 15,53) Megígérte továbbá az Úr, hogy testünk föltámadása után nekünk adja a mennyek országát, a szentek társaságát, az örök boldogságot s a kimondhatatlan égi javakat, amiket szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe fel nem hatolt. (Uo. 2,9) Íme, milyen túláradó ígéretek! Be fényes ajándékok!

Mindezt eszünkbe vévén, az Ígértevé szavahihetőségének tudatában gyürkőzzünk neki buzgón az erényküzdelmeknek, hogy egyfelől élvezhessük a megígért javakat, másfelől üdvünknel s az égi javak élvezeténél ne tartsuk többre az ideigvalókat; azután: ne az erénnyel járó fáradalmakra ügyeljünk, hanem a jutalomra gondoljunk, és ha pénzünket szegényeknek kell adnunk, ne a kiadott pénz nagyságát nézzük, hanem a belőle kamatozó lelki hasznot. Azért hasonlította a Szentírás elvetett maghoz az alamizsnát, hogy szíves-örömet alamizsnálkodjunk. Ha a földműves örömmel rejti földbe a magot és boldogan hinti el az összegyűjtött, tartalékolt szemet, mert jó reménységében már a kévékről s a teli szérűről álmodozik: sokkal inkább joguk van örülni-örülniök azoknak, akiknek megadatott ama lelki magvakat elvetniök; hiszen a földön vetnek ugyan, de az égben fognak aratni; elvetik ugyan maguktól a pénzüket, de ennek fejében bűnbocsánatot nyernek; jogcímet találnak a bizalomra, hiszen itteni adományaikkal örök nyugalmat szereznek és a szentek társaságával élnek együtt. – Ha szeretjük az önmegtagadást, akkor ne azt nézzük, hogy az erény útja fáradságos, ne is azt, hogy a tisztaság nagy harcba kerül, hanem a ránk váró sorson jártassuk eszünket; ennek elménkben tartásával zabolázzuk meg a bűnös kívánság dühét, győzzük le testünk ösztöneit, s a jutalom reményével könnyítsünk fáradalmaink kellemetlenségén.

A jó reménység elég a veszedelmek vállalásához; hogyne volna elég ahhoz, hogy az erény fáradalmait nemes lélekkel viseljük? Ha megfontolod, hogy a rövidke ideig tartó küzdelem befejeztével, tisztaságod lámpásának tisztán való megőrzése után ama boldog életre leszel méltó és – mivel ég a lámpád s elegendő olajod van (azaz vannak jócselekedeteid) – bemehetsz a

vőlegénnyel együtt, mondom: ha ezt megfontolod, lehetetlen könnyűszerrel át nem lábolnod minden veszedelmen, főleg, ha emlékezetedbe idézed Szent Pál kijelentését: Törekedjetekek békességre mindenkivel szemben, és a megszentelődésre, mely nélkül senki sem fogja meglátni az Istent. (Zsid 12,14) Lám, hogy egybekapcsolta a megszentelődést a békességgel! Meg akart bennünket tanítani arra, hogy nemcsak testi tisztaságot kíván tőlünk, hanem békét is. Ezért figyelmeztetett idejében. Mindkét oldalról meg akart erősíteni bennünket: az ő akarata szerint egyrészt le kell csillapítanunk bensőnk háborgását, hogy ne legyen benne semmi felindultság, semmi zavar, hanem csak csendesség és békesség; másrészt békében kell maradnunk mindenkivel; szelídeknek, emberségeseknek, nyájasoknak kell lennünk, hogy az erény teljes színpompája kivirágozhassék arcunkon. Így aztán a földi élet dicsőségére megvetéssel tudunk majd nézni (hiszen többre becsüljük nála az igazi dicsőséget), nagyobb gondot fordíthatunk majd az alázatosságra; nevetni tudunk a földi boldogságon, hogy az igazi és biztos boldogságot elnyerhessük és megláthassuk Krisztus Urunkat. Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meg fogják látni az Istent. (Mt 5,8) Tisztítsuk meg tehát szívünket, lelkiismeretesen gazdálkodjunk életünkkel, hogy az élet útján teljes erényességgel haladhassunk végig és itteni fáradozásunkért jutalmat kaphassunk az örökkévalóságban, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és irgalmából; Vele az Atyának és a Szentléleknek dicsőség, erő, tisztelet most és mindenkor és mindörökon örökké. Amen.

3. Ábrahám könyörgése a bűnös városokért³

Mikor aztán felkeltek onnan a férfiak, Szodoma felé fordíták szemüket. Ter 18,16.

A tegnapi olvasmányból megismertük, kedves hallgatóim, Ábrahám nagy vendégszeretetét. Nos, tárgyaljuk meg ma olvasmányunk soron következő részét: ismerkedjünk meg a patriarka jóságával és együttérzésével. Ez az igaz ember ugyanis különösképpen birtokában volt minden erénynek. Nemcsak jóindulatú volt, nemcsak vendégszerető és könyörületes, hanem bőven megmutatkozott benne minden más erény is. Mert ha türelmet kell tanúsítanod, azt talárod, hogy ennek az erénynek ő a csúcára emelkedett. Ha alázatot keresel, azt látod, hogy e tekintetben sem marad el senki mögött sem, hanem mindenkit felülmúl. Ha a hitről kell tanúságot tenni, ebben is – ha valaki – hát ő méltó a dicséretre. Az ő lelke valósággal eleven kép: rajta az erények különféle színe. Micsoda mentségünk lehet ezek után, amikor egy ember minden erényt egyesít magában, mi viszont annyira erények híjával vagyunk, hogy semmiféle erényt nem vagyunk hajlandók gyakorolni. Nem azért vagyunk távol minden jótól, mintha nem tudnánk jók lenni, hanem mert nem akarunk. Ez világosan kitűnik abból, hogy van sok olyan embertestvérünk, aki erényekkel jeleskedik. A mentegőzés lehetőségétől teljesen megfoszthat bennünket az a tény, hogy a patriarcha – noha a kegyelem ideje és a törvény előtt élt – magamagától és természetes bölcsessége folytán eljutott az erények magas ormára. De talán azt mondják most némelyek: „Az a férfi az Istentől sok kegyelmet kapott, és a mindenség Istene különös gondot fordított rá”. Ez az én véleményem is. Ámde ha előbb jómaga szintén meg nem tette volna; amit tehetett, nem kapott volna semmit az Úrtól. Éppazért ne csak ezt nézd, hanem szeges gonddal figyeld meg alkalomról alkalomra azt is, hogy előbb minden tekintetben megbizonyította erényességét, és ezáltal érdemelte ki az isteni segítséget. Már gyakran mondtam nektek, hogy Ábrahám, amikor hazájából kiköltözött, nem őseitől kapta az istenfélelem magvát, hanem a maga emberségéből tanúsított páratlan jámborságot. Ez az ember csak az imént hagyta ott Kaldeát, de amikor azt a parancsot kapta, hogy hazáját hagyja el és távozzék idegen földre, habozás meg késlekedés nélkül azonnal teljesítette a parancsot, mégpedig oly körülmények között, hogy azt sem tudta, hol végződik bolyongása; ennek ellenére sietve-sietett, mert a homályos helyzet közepett is – mintha csak világos lett volna minden – azt tartotta, hogy az Isten parancsát mindennél inkább kell tisztelnie.

Aki a tőle telhetőt megteszi, attól Isten nem tagadja meg segítségét. – Látod, mivel emberünk a kezdet kezdetétől fogva megtette, amit tehetett, ezért naponta bőségesen részesült az isteni segítségben. Ugyanígy mi is, szeretteim, ha élvezni akarjuk az ég jóindulatát, lépünk a patriarcha nyomába és ne vonakodjunk az erényektől, hanem gyakoroljuk oly buzgón mindegyiket, hogy az a Szem, amely nem ismer szunnyadást, jutalmazónk legyen. Mert Az, aki ismeri lelkünk titkait, amidőn látja lelkünk egészséges voltát és észreveszi, hogy törekszünk az erényküzdelmek megvívására, tüstént megadja nekünk kegyelmét, mégpedig úgy, hogy egyrészt csökkenteni fáradalmainkat, másrészt megerősíti gyenge természetünket és elhalmoz ajándékaival. Az olympiai versenyeken ilyet senki sem láthat; a tornamester ott áll a pálya szélén, csupán nézi a küzdőket, semmiben nem segíthet, hanem csak vár, amíg ki nem hirdetik a győzelmet. Nem így a mi Urunk! Ő velünk együtt harcol, kezét nyújtja, velünk együtt jó a küzdelembe és valósággal mindent megtesz, hogy ellenfelünket hatalmunkba adja; minden követ megmozgat, hogy viaskodás közben erősebbek maradjunk és – győzzünk. Mindezt azért, hogy fejünkre tehesse a hervadatlan koszorút. Díszes koszorút kapsz fejedre – mondja az Írás. (Péld 1,9) Mármost: az olympiai versenyek koszorúja a győzelem után semmi más, csak borostyánlevél, csak a nép tapsa és üdvivalgása. Ez estére kelve mind-mind elhervad, elmúlik... Ezzel szemben

³ Hom. 42. (P.G. 54,385–395)

az a koszorú, amelyet az Úr az erényért és a vele járó verejtékezésért ad, nem anyagi jellegű, nem bomlik fel velünk együtt ezen a világon, hanem örök és halhatatlan, megmarad mindörökre. A küzdelem maga rövid ideig tart, de a fáradozások jutalma örök, nem hódol az időnek, nem hervad el. Vessétek elmétekbe: íme, hány év, hány nemzedék elmúlt már azóta, hogy a patriarcha e földön élt és mégis, tegnap éppúgy mint ma, egyformán tündöklük erényességéért kapott koszorúja, és a világ végezetéig tanulságul szolgálhat mindazoknak, akik helyesen gondolkoznak.

Könnyebben gyógyíthatók a lélek betegségei a testieknél. – Mivel tehát ilyen ennek az igaznak erénye, serkenjünk utánzására és ha későn is, de ismerjük fel végre nemesi mivoltunkat, kövessük a patriarchát, legyen gondunk üdvösségünkre, vessük latba minden buzgalmunkat, hogy ne csak testünk legyen egészséges, hanem lelkünk különféle nyavalyái is meggyógyuljanak. Mert ha csakugyan józanok és éberek akarunk lenni, könnyebben meggyógyíthatjuk a lélek betegségeit, mint a testéit. Valahányszor megzavar bennünket valami szenvedély, gondoljunk jámbor lélekkel az utolsó ítélet rettentő napjára, és ne tekintsük a pillanatnyi gyönyörűséget, hanem a nyomában támadó szenvedéseket. Ha így teszünk, nyomban eltűnik és tovarepül lelkünkől a kísértés. Ne legyünk tehát hanyagok, hiszen itt küzdelmes versenyről van szó, itt csatarendbe kell állni... Ebben a tudatban naponta újuljon meg és kapjon ifjúi erőre lelkünk, hogy az ég támogatásával ennek a gonosz vadállatnak (üdvünk ellenségének) fejét összetörhessük. Hiszen maga az Úr ígérte meg nekünk, mondván: Íme hatalmat adtam nektek kígyókat és skorpiókat taposni és minden ellenséges hatalmat. (Lk 10,19) Vigyázzunk tehát, kérlek benneteket, hogy az erény gyakorlásában a patriarcha nyomdokát követve ugyanolyan koszorút érdemelhessünk, mint ő; eljuthassunk az égbe, kikerülhessük a pokol büntetését és méltók lehessünk a mennyország javaira. Sőt hogy még nagyobb buzgalmat keltsünk tibennetek és ennek az igaznak utánzására még jobban föllelkesítsünk, ismét az ő történetéről szólunk hozzátok. Lássunk tehát a soron következő események tárgyalásához! – Ama pazar vendéglátás után, amikor Ábrahám megmutatta bőkezűségét, vendégszeretetéért mindjárt jutalmat kapott (mert az Úr ezt a vendéglátást nem a fogások minősége vagy mennyisége szerint ítélte meg, hanem a patriarcha adakozókedve alapján). Mikor Ábrahám megtudta, ki volt nála, és mekkora annak hatalma, vendégei nyomába szegődik és elkíséri őket. Vendégei ugyanis elindultak, hogy majd feldúlják Szodomát. Nézd csak az Úr kegyes voltát! Milyen jóságos leereszkedéssel adja meg a tiszteletet az igaznak, hogy közben fölfedje a patriarcha lelkében rejlő erényességet. – Mikor aztán felkeltek onnan a férfiak, Szodoma (és Gomorra) felé fordíták szemüket. (Ter 18,16)

Az Úr beavatja tervébe Ábrahámot. Mekkora tiszteletre tartja az Úr érdemesnek az igazat. – Az angyalokról mondja ezt az Írás. Az angyalok ugyanis Ábrahám sátrában az Úrral együtt jelentek meg. Most mint szolgálait előre küldte őket az Úr ama városok felforgatására, jómaga azonban ott maradt és Ábrahámmal – mint barát a barátjával – közölte szándékát. Mikor hát amazok elindultak, mondá az Úr: Eltitkoljam-e Ábrahám előtt (fiam előtt), amit tenni akarok? (Uo. 17) Nagyon kegyes az Isten, kimondhatatlanul megtisztelte az igazat. Íme, úgy szól velem, mint ahogy ember szokott emberrel beszélni, és ezzel megmutatja nekünk, hogy Ő milyen nagy tiszteletre méltatja az erényes embereket. Ne gondold azt, hogy ez a tisztesség, amely az igazat érte, csak az isteni jóság műve volt; figyeld meg: a Szentírás megtanít bennünket rá, hogy saját maga szerezte magának ezt a megbecsültetést, mégpedig azzal, hogy az isteni parancsnak nagy serényen engedelmeskedett. E szavak után ugyanis: „Eltitkoljam-e Ábrahám előtt, fiam előtt, amit tenni akarok?” – Isten nem mondja meg mindjárt a jövődöt. Azt lehetett volna várni, hogy így folytatja: „Felégetem Szodomát”. Nem szabad ezt a mozzanatot sem elmellőznünk: Mert a Szentírásban egyetlen szótagot, egyetlen írásjelet sem szabad elhanyagolni. Mit gondolsz, mekkora kitüntetés az, amikor azt mondja az Úr: „Ábrahám előtt, fiam előtt”; mily nagy érzés, mily nagy szeretet jele ez! E kitüntetés mutatja meg legjobban az igaz megtiszteltetésének kivételes voltát. Azután amint mondtam, e szavak után: „Eltitkoljam-e?” – Isten nem hozakodik

azonnal elő a jövővel, hanem mit tesz? Meg akar bennünket tanítani rá, hogy nem ok nélkül kedvelte ennyire Ábrahámot. Ezért teszi hozzá az Írás: (Ábrahám) nagy s igen hatalmas nemzetté leszen s benne nyer áldást a föld minden nemzete, mert tudom, hogy megparancsolja fiainak és háza népe utódainak, hogy tartsák meg az Úr útját s cselekedjenek a jog és az igazság szerint, hogy teljesítse az Úr Ábrahámért mindazt, amit mondott neki. (Uo. 18-19) Be nagy az Úr jósága! Mivel a szodomabeliek kiirtására határozta magát, most előbb bizalomra gerjeszti Ábrahámot: nagy áldást ígér neki és megígéri azt is, hogy nagy népsokasággá leszen, majd felvilágosítja arról, hogy ezt a jutalmat jámbor lelkületéért kapja. – Vedd fontolóra, mekkora lehet a patriárka erénye, ha még az Isten is azt mondja róla: „Tudom, hogy megparancsolja fiainak és háza népe utódainak, hogy tartsák meg az Úr útját”. Ezt nagy ráadásképpen kapja erényéért. Nemcsak a maga erényes voltaért kap jutalmat, hanem azért is bő jutalomban részesül, mert „ivadékainak megparancsolja”; és méltán, hiszen ő lett ettől kezdve mindenki tanítómestere. A kezdeményező ti. előidézője a későbbi eseményeknek is.

Nézd az Úr jóságát! Nemcsak a múltban tanúsított, hanem a jövőben tanúsítandó erényéért is megjutalmazza az igazat. „Mert tudom, hogy megparancsolja fiainak.” Mivel előre ismerem az igaz lelkületét, előre megjutalmazom... Isten ugyanis ismeri szívünk rejtekét és ha azt látja, hogy szándékunk megfelelő, eszünk józan, akkor kezét nyújtja és már küzdelmeink előtt jutalmat ad, mert e módon akar buzgóbbakká tenni bennünket: minden igaz ember életében ezt láthatod. Az Úr ismeri az emberi természet gyengeségét; hogy tehát az ember a veszedelmek közepett el ne veszítse kedvét, sokszor már a küzködés közben úgy adja segítségét és jutalmát, hogy a küzdelem is könnyebb lesz, meg a buzgalom is növekedik. „Mert tudom, hogy megparancsolja fiainak: tartsák meg az Úr útját.” Nemcsak Ábrahámról mondja meg előre, hogy „megparancsolja”, hanem fiairól is, „hogy meg fogják tartani az Úr útját”. Izsákra és Jákobra céloz. „Az Úr útját”, azaz utasításait és parancsait. „Cselekedjenek a jog és az igazság szerint”, semmit elébe ne tegyenek az erénynek és ne lépjék át a hamisság küszöbét. Ez a legnagyobb erény, ezért teljeseedik be minden, amit csak mondott neki az Úr. Úgy gondolom, valami másra is utal az Írás, amikor azt mondja: „Ábrahám nagy s igen hatalmas nemzetté leszen”. Mintha azt mondaná: Te nagy és népes nemzetté leszel, mert az erényt választottad, parancsaimra hallgatsz és engedelmes vagy; a szodoma-i határ bűnös lakói pedig valamennyien elvesznek. Mert amiképp az erény üdvösséget szerez művelőinek, úgy a gonoszság vesztét okozza elkövetőinek. – Amikor az Úr megnövelte áldásával és dicsérő szavaival az igaz bizalmát, belekezd voltaképpen mondanivalójába: Szodoma és Gomorra kiáltása megsokasodott s igen súlyossá lett bűnük. Lemegyek és megnézem, vajon teljesen a hozzám szállt kiáltás szerint cselekedtek-e, vagy sem – hadd tudjam! (Uo. 20-21) Borzasztó szavak: „Szodoma és Gomorra kiáltása...” Bár velük együtt más városok is elpusztulnak, csak ezeket említette meg, mint nevezetesebbeket. „Megsokasodott s igen súlyossá lett bűnük.” Lám, hogy felhalmozódott a gonoszság! Nemcsak a kiáltás nagysága tetemes, hanem a gázságé is. Mert ez a kifejezés: „Szodoma és Gomorra kiáltása megsokasodott”, véleményem szerint azt jelenti, hogy ezek a városok elmondhatatlan és semmiféle bocsánatot nem érdemlő gonoszságukkal együtt sok más gázságot is elkövettek: hatalmaskodásukban a gyengébbekre támadtak és gazdagabb mivoltukban a szegényebbekre. Ezért aztán nemcsak síró kiáltásuk volt nagy, hanem bűneik sem voltak közönségesek. Nagyok voltak vétkeik, rettentő nagyok! Mert a bűnnek szokatlan módját agyalták ki. Különös és tiltott módokon paráználkodtak. Annyira hajlottak a bűnre, hogy egytől-egyig tele voltak mindenféle vétkekkel, sőt később már egyáltalán nem tudtak megjavulni. Rászolgáltak a teljes pusztulásra. Gyógyíthatatlan betegségük ugyanis már semmiféle orvoslást nem tűrt volna el. Az Úr azonban meg akarja tanítani az egész emberi nemet arra, hogy – bár nagy a bűn és már ki is derült – addig nem szabad ítélni, míg nincs kézzelfogható bizonyíték. Ezért mondja: „Lemegyek és megnézem, vajon teljesen a hozzám szállt kiáltás szerint cselekedtek-e vagy sem – hadd tudjam!”

Merő hallomás nyomán nem szabad elítélni a bűnöst. – Mit akar ez a hozzánk alkalmazkodó kifejezés? Azt mondja: „Lemegyek és megnézem”. Talán a mindenek Ura egyik helyről a

másikra megy át? Dehogy! Nem ezt mondja az Írás, hanem – amint már mondtam – a kifejezés szemléletes voltával meg akar tanítani bennünket arra, hogy nagy lelkiismeretességre van szükség: nem szabad a bűnösöket pusztán hallomás nyomán elítélni, sem bizonyítás nélkül ítéletet mondani. Halljuk meg ezt mindnyájan! Ezt a szabályt nemcsak a hivatott bírának kell megtartaniok, hanem mindegyikünknek. Sohase ítéljük el felebarátunkat üres vád alapján. Ezért int a Szentlélektől ihletett Mózes az Írás egy későbbi helyén is: Hazug vádat ne vállalj! (Kiv 23,1) Szent Pál szintén felkiált levelében: Te pedig miért ítéled meg testvéredet? (Róm 14,10) Krisztus is amidőn parancsot adott tanítványainak és oktatta a zsidó sokaságot, írástudóikat meg a farizeusokat, azt mondta: Ne ítéljétek, hogy ne ítéltesetek. (Mt 7,1) Idő előtt miért bitorlod a Bíró jogát? Miért előződ meg ama rettenetes napot? Bíró akarsz lenni? Légy tenmagadnak és tennenbűneidnek bírója! Ezt senki sem tiltja, mert így egyfelől vétkeidet megjavítod; másfelől e dologból nem lesz semmi károd. Ha azonban saját kötelességed elhanyagolásával mások megítélésére vállalkozol, észre kell venned, hogy egyre nagyobb bűnterhet halmozol saját magadra. Ezért hát, kérlek benneteket, mindenképpen kerüljük felebarátunk megítélését. Mert ha bírói joghatóság nélkül ítélkeztél elmédben: bűnbe keveredtél, hisz minden bizonyítás nélkül, gyakran csak pusztán gyanú és merő vádaskodás alapján ítéltél. Ezért kiáltotta Dávid király: Ki titokban rágalmazza felebarátját, azt üldözőbe veszem. (Zsolt 100,5)

Kimélni kell más jóhírét. – Észrevetted az erény kiválóságát? Ábrahám nemcsak hogy nem hitte el a szóbeszédet, hanem még el is utasította magától azt, aki unokaöccsét gyaláznia merete előtte. Ezért ha bűneinket csökkenteni akarjuk, mi is elsősorban erre vigyázzunk: ne ítéljük el testvéreinket, ne engedjük meg, hogy közelünkbe férközzenek a rágalmazók, hanem a próféta példájára keressük el őket és fordítsunk nekik hátat. Gondolom, erre utal Mózes is e szavakkal: „Hazug vádat ne vállalj!” (Kiv 23,1) És a mindenség Ura szintén ezért használt ilyen nagyon is emberi kifejezést, lelkünk okulására. Azt mondja ti.: „Lemegyek és megnézem”. Hát miért? Talán nem tudta, nem ismerte bűneik nagy voltát? Vagy nem tudta, hogy a fertőbe zuhant szodomaiak nem kaphatók a javulásra? Dehogy nem tudta! Azért volt az Úr ennyire hosszútűró, hogy egyrészt igazolja magát azok előtt, akik a jövőben szemtelen vádaskodásra vállalkoznak, másrészt rámutasson a szodomabeliek makacosságára és szörnyű erénytelenségére. De talán nemcsak ezért, hanem azért is, hogy az igaznak alkalmat adjon könyörületes és felebarát-szerető lelkületének megmutatására. Az angyalok is – amint mondtam – lemenének Szodomába. Ábrahám azonban továbbra is az Úr előtt maradt. (Ter 18,22) Eléje járula és mondá: Hát elpusztítsz igazat, gonoszt egyaránt? (Uo. 23) Ó, hogy bízunk ez az igaz ember! Milyen nagy lelkében a könyörületesség! A könyörülettől megmámorosodva mennyire nem tudja, mit beszél! A Szentírás megmutatja, hogy a patriarcha nagy félelem és reménység közepett könyörög: „Eléje járula és mondá: Hát elpusztítsz igazat, gonoszt egyaránt?” Mit művelsz, szent patriarcha? Mi szüksége az Úrnak a te könyörgésedre? Amit akar, úgyis megteszi... De ne gondolkozzunk így! Hiszen nem azért mondja ezt Ábrahám, mert az Úr el akarja pusztítani Szodomát, hanem azért könyörög a város egész lakosságáért, mivel nem merésztel mindjárt az unokaöccséért szót emelni: ti. ezt is meg szeretted volna menteni a többivel együtt, és Lóttal együtt a többieket is szeretted volna kiragadni a veszedelemből. Belefog tehát védelmezésükbe, mondván: Ha ötven igaz van abban a városban, azok is elpusztulnak s nem kegyelmezel meg annak a helynek az ötven igazért, ha van benne? Távolságra legyen tőled, hogy ilyen dolgot cselekedjél s megölj igazat, gonoszt egyaránt, s úgy járjon az igaz, mint a gonosz! Nem illő az Tehozzád: ki ítéled az egész földet, ilyen igazságot nem szolgáltatatsz! (Uo. 24-25) Lám, ebben a kérdésben is hogy megmutatja jámbor lelkületét; megvallja, hogy az Úr az egész föld bírója, és arra kér, hogy ne veszítse el az igazat a gonosszal együtt. A szelíd és jóságos Úr meghallgatja a kérést és így felel: Megteszem, amit kértél és elfogadom könyörgésedet. Ha talállok Szodoma városában ötven igazat – megkegyelmezek értük az egész helynek. (Uo. 26) Ötven igazért, ha akad ennyi, megadom a szabadulást a többinek is, és teljesítem kérésedet. De nézzük csak, mit tesz az igaz: belekapaszkodik a bizalom szalmaszázába és mivel ismeri az Isten kegyes voltát,

egy új kéréssel jő elő: Ha már egyszer elkezdtem, hadd szóljak Uramhoz, noha por és hamu vagyok. (Uo. 23) Ne gondold, Uram, hogy nem ismerem enmagam és így túllépve a mértéket, a bizakodás hibájába esem. Tudom, hogy por és hamu vagyok, de amint ezt tudom, úgy az is világos előttem, hogy nagy a te kegyességed, gazdag vagy jóságban és azt akarod, hogy minden ember üdvözüljön. Mert hogyan pusztíthatnád el teremtményeidet, akiket a semmiből hoztál létre, hacsak túlságosan nem hajlanak a bűnre? Ezért még egyszer kérve-kérlek: Hát ha öt hija lesz az ötven igaznak? Negyvenötért már eltörlöd az egész várost? Erre Ő azt mondá: Nem törlöm el, ha találok ott negyvenötöt! (Uo. 28) – Ki dicsőíthetné kellőképpen a mindenek Urát nagy türelméért és megbocsátásáért?! Ki magasztalhatná eléggé Ábrahámot végtelen bizalmáért?! – Erre ismét szóla Hozzá: Hátha negyven akad ott, mit csinálsz? Ő azt mondá: Nem sújtom a negyvenért. (Uo. 29) Szinte már fél az Istennek kimondhatatlan türelmétől és attól tart, hogy rimánkodásával átlépi az illendőség határát, azért így folytatja: Kérlek, ne haragudjál, Uram, hogy szólok: Hátha harminc akad ott? (Uo. 30) – Azt tapasztalta, hogy az Úr hajlik a könyörületesességre, ezért nem fokozatosan csökkenti a számot és nemcsak öttel vonja szűkebbre az igazak körét, hanem tízzel, és így folytatja közbenjárását: Hátha harminc akad ott? Felelé: Nem teszem meg, ha találok ott harmincat. – Figyeld meg, mily nagy az igaz állhatatossága! Mintha ő lenne felelős az ítéletért, úgy iparkodik kiragadni a küszöbönálló büntetésből Szodoma népét. Ha már egyszer elkezdtem – mondá – hadd szóljak Uramhoz: Hátha húsz akad ott? Mondá: Nem pusztítom el a húszért. (Uo. 31) Meghalad minden emberi szót és gondolatot az Úr jósága. Mert bár végtelenül tele vagyunk bűnnel, melyikünk lenne ilyen megbocsátó és kegyes, amikor felebarátai megítélésére vállalkozik?

Mindazáltal ez az igaz az Isten bő kegyességének láttára nem áll meg, hanem megint azt mondja: Könyörgök, ne haragudjál, Uram, hogy még egyszer szólok. (Uo. 32) – Kimondhatatlan volt ugyan az Isten béketűrése, Ábrahám mégis fél, hogy könyörgésével magára vonja az Úr méltatlankodását is, ezért így szól: „Könyörgök, ne haragudjál, Uram!” Talán vakmerőség, amit cselekszem? Szentelennek tűnök fel? Vajon elítélendő módon járok el, ha még egyszer felemelem szavam? Nagy jóságodban még egy kérésem hallgasd meg: Hát ha tíz akad ott? Erre ő azt mondá: Nem törlöm el a tízért. (Uo. 32) És mivel Ábrahám az előbb azt mondotta: „Hogy még egyszer szólok”, most így folytatja az Írás: És elméne az Úr, mikor befejezte Ábrahámmal a beszédet, az pedig visszatérel lakóhelyére. (Uo. 33) Észrevettétek az Úr leereszkedését? Észrevettétek Ábrahám felebaráti szeretetét? Megtanultátok, mekkora az ereje annak, aki az erényt gyakorolja? Mert „ha akad tíz igaz – mondja az Írás –, érettük megbocsátom mindenkinek bűnét”. – Nemde jól mondtam: mindezek azért történtek, hogy ezután az orcátlan fecsegőknek ne maradjon alkalmuk az ellentmondásra. Van ugyanis sok esztelen, aki nyelve fékezhetetlenségében gáncképp azt merészeli mondani: Miért lett Szodoma a lángok martaléka? Ha türelemmel lett volna irántuk az Úr, talán bünbánatot tartanak... – Éppezért mutatja meg neked az Írás a szodomaiak különös gonoszságát. Ebben az ember-tömegben akkora volt az erény hiánya, hogy egy másik vízözönre lett volna szükség: olyanra, aminő egyszer már volt a világon. Ám Isten megígérte, hogy ilyen büntetéssel többé nem sújtja az embert, ezért most egy másfajta büntetést alkalmaz. Mégpedig azért, hogy egyfelől ezeket is megbüntesse, másfelől örök tanítást adjon minden későbbi nemzedéknek. Mivel ugyanis Szodoma lakói feje tetejére állították a természeti törvényt (különös és tiltott módon fajtalanokdaktak), ezért gonoszságukhoz mérten különleges büntetést talált ki: használhatatlanná tette a föld gyomrát és ezzel a jövőbeni nemzedéknek örök figyelmeztetést hagyott hátra, hogy ilyen bűnbe ne essenek, mert ugyanilyen büntetésben lesz részük. Aki akar, elmehet ama helyre és láthatja, hogy úgyszólván maga a föld kiáltja és mutatja a sok-sok év előtti büntetés nyomát; mintha csak tegnap vagy ma történt volna a büntetés, oly nyilvánvalóan látszik az Úr haragja. Ezért kérlek benneteket, hogy mások bűnhődése láttán mi magunk térjünk eszünkre.

Akik e földön nem vették el bűneik büntetését, a másik életben bűnhődnek. Az igazak kedvéért az Úr megtűri a bűnösöket. – Talán azt mondhatja most valaki: Ugyan miért kellett

Szodoma népének megbűnhődnie? Nemde, most is sok olyan ember van, aki elköveti ugyanazon bűnöket és mégsem bűnhődik meg érte? Igaz: de éppen ez a körülmény ró nagyobb büntetést azokra, akik ilyesmit elkövetnek. Ha ti. még azok láttán sem kapunk észbe, amik Szodoma lakóival történtek, és nem használjuk ki az Isten türelmét, jó lesz megfontolnunk, hogy a pokol kiolthatatlan tüzét egyre inkább felszítjuk és maró-csípésű férget szerzünk minmagunknak. Igaz, ha magunkra tekintünk és szemügyre vesszük saját lustaságunkat, azt gondoljuk, hogy az erény igen ritka jelenség, pedig hát Isten kegyelméből most is sok olyan erényes ember van, aki az Urat kiengesztelheti, mint akkor a patriarcha: az ő erényükért mások iránt is türelmesnek mutatkozik az Úr. Légy csak meggyőződve róla, hogy az ilyen emberek hite megszerezheti nekünk az Isten hosszútűrését. Evégből halld meg a szent történetből, hogy mit mond az Úr a patriarchának: „Ha tíz igazat találok, nem törölöm el a várost”. – De mit beszélek én tíz igazról? Hiszen ama városban senki sem volt mentes a gonoszságtól, az igaz Lót meg két leánya kivételével. Felesége nyilván Lót kedvéért menekül meg a várost érő büntetés elől, később azonban könnyelműsége miatt mégis csak megbűnhődik. – Napjainkban, az Isten kimondhatatlan irgalmából a jámborság megnövekedett és a városok rejtekeiben sok olyan ember található, aki meg tudja engesztelni az Urat; van azután sok ilyen a hegyekben meg a barlangokban is, és ennek a kevés embernek erénye be tudja földni a sokaság gonoszságát. Mert nagy az Úr jósága és gyakran megadja az üdvösséget egynéhány igaz kedvéért a nagy többségnek is. Nem is jól mondom, hogy egynéhány igaz kedvéért; hiszen sokszor, amidőn nem akadt e földön igaz ember, a halottak erényéért könyörült meg az élőkön és kiáltotta mondván: Megoltalmazom s megmentem e várost enmagamért és szolgámért, Dávidért. (2Kir 19,34) Mintha azt mondaná: „Bár ezek nem érdemlik meg a szabadulást és semmi jogcímük sincs az üdvösségre; mégis – mivel könyörületesen szoktam eljárni és készségesen megkönyörülök – kiragadom a veszedelmekből és enmagamért meg szolgámért, Dávidért megmentem”. És így az, aki oly sok éve elköltözött a földről, megmentője lesz azoknak, akik önnön renyhességük miatt majdnem elvesztek. Látod az Úr kegyes voltát? Mennyire megtiszteli az erénnyel tündöklő embert; előnyben részesíti és ezáltal megmutatja, hogy az ilyen ember valamennyi többivel fölé. Ezért mondta Szent Pál: Szerzte bujdosnak juhok és kecskék bőrében, szűkölködvén, szorongatást szenvedvén, nyomorogván, kikre nem volt méltó a világ. (Zsid 11,37-38) Azt mondja: Ez az egész földkerekség nem hasonlítható össze azokkal, akik szűkölködés és szorongatás közepett ruhátlanul járnak-kelnek és barlangokban lakoznak – Istenért.

Ezért, kedves hallgatóm, ha olyan férfút látsz, akin olcsó testi gúnya van, de a lelke erénybe van öltözve, ne vesd meg a külső látszat miatt, hanem ismerd föl lelke gazdagságát, benső ékességét. Akkor majd meglátod a tündöklő-fényű erényt. Ilyen volt Illés próféta, akinek csak birkabőr-subája volt, ám a bíborba öltözött Ácháb király mégis rászorult volna az ő subájára. Lám, Ácháb szegény: Illés meg gazdag! Pedig be nagy köztük a különbség hatalom dolgában! Illés birkabőr-subája bezárta az eget, megszüntette az esőt... A próféta nyelve megzabolázta az eget. Három és fél évig nem volt eső. Ácház pedig – bíborruha rajta és drága korona a fején – a próféta után lótot-futott, mert semmi haszna sem volt nagy hatalmából. Egyébként nézd csak az Úr kegyelmét! Láta, hogy a próféta tele van forró buzgalommal, és hogy ama nagy csapás az egész földet utolérte. Hogy a többi emberrel együtt maga a próféta is bele ne essék a büntetésbe és meg ne bűnhődjék amazoknak a gonoszoknak módján, azt mondta neki: Kelj fel és eredj a szidoniak Száreftájába... Íme meghagytam ott egy özvegyasszonynak, hogy tápláljon téged. Felkele és elméne (1Kir 17,9-10) – Nézd, kedves hallgatóm, a Lélek kegyelmét! Tegnap egész beszédem a vendégszeretet körül forgott, és íme most is ez a vendégszerető özvegy fogja befejezéshez segíteni beszédem. – Megláta egy özvegyasszonyt, ki fát szedegetett... Mondá neki: Adj nekem egy kis vizet..., hadd igyam. Az engedelmeskedett. Mondá neki (újra): Készíts nekem... hamuban sült lepényt, (hadd egyem). (Uo. 11) Erre az asszony megvallotta mérhetetlen szegénységét, jobban mondva: kibeszélhetetlen gazdagságát. Mert nagy szegénysége elárulja gazdagsága nagyságát. Azt mondja ti.: Nincs csak egy maroknyi lisztem a

vékában s egy kis olajam a korsóban: éppen egy pár darabka fát szedek, hogy elkészítsem azt magamnak s fiamnak, hogy megegyük s azután meghaljunk. (Uo. 12) Szánalomkeltő szavak! Még a kőszívet is megindíthatnák. Nincs semmi remény a szabadulásra. A halál a küszöbön. „Életünkre már csak ez van hátra, ez is alig lesz elég magamnak meg gyermekeimnek. Amit tettem, megtettem: a vizet megosztottam veled...” – Hogy azonban megismerjük mind az asszony vendégszeretetét, mind pedig a próféta nagy bizalmát, nézzük csak, mi történik. Mihelyt az Isten embere mindent pontosan megtudott, azt mondta: „Először nekem készíts, hadd egyem; utána fiaidnak!” Azért mondta ezt, hogy fölfedje az asszony erényét, (mert prófétája által az az Isten tevékenykedett mostan, aki azt mondta volt: „Mehagytam ott egy özvegyasszonynak, hogy tápláljon téged”. (Uo. 9) A próféta tehát így szólt az asszonyhoz: „Először nekem készíts, hadd egyém; utána fiaidnak!” – Halljátok ezt meg, ti dúsgazdag asszonyok, akik száz meg száz esztelenségre herdáljátok el fölös vagyontokat, de a saját kívánságtoknak kielégítése után nem akartok még két fillért sem adni az inségesek vagy egy szent férfiú kezébe, aki az Istenért él szegénységben. Annak az asszonynak nem volt vagyona, csak egy maréknyi lisztje, és úgy gondolta, rövidesen megéri fiainak halálát, a próféta szavának hallatára: „Először nekem készíts, azután magadnak és gyermekeidnek”, mégsem bosszankodik, nem habozik, hanem megteszi a parancsot és ezzel mindnyájunkat megtanít arra, hogy az Isten szolgájának felüdítése fontosabb a magunkénál. Megtanít arra is, hogy nem kell félvállról elintéznünk a szeretetadományból származó nyereséget, hanem tudnunk kell azt, hogy jótetteink fejében nagy jutalom jár. Lám, ez az özvegy a maroknyi liszten és a csöppnyi olajon kifogyhatatlan élestárat szerzett. (1Kir 17,14) A próféta jóllakatása után ti. a maroknyi liszt nem fogyott el, sem a korsó olaj, bár közben az egész földön éhínség dühöngött. Különösen csodálatos az, hogy az özvegynek ezután még dolgoznia sem kellett: mindig készen volt a lisztje és olaja. Földet sem kellett művelnie, ökrökkel sem kellett dolgoztatnia, egyszerűen semmi gondja sem volt, hiszen bárki láthatta, hogy mindez természetfölötti módon megy végbe. És amikor a gyámoltalan koronás király éhezett, a szegény özvegy – akinek az imént még semmije sem volt – fogyhatatlan bőségbe csöppent; mert a prófétát megvendégelte. Ezért mondta Krisztus is: Aki befogad egy prófétát, mint prófétát, az a próféta jutalmát nyeri. (Mt 10,41) – Tegnap láttad, hogy a patriarcha milyen jutalmat kapott bőkezű és melegszívű vendéglátásáért; nézd meg most ezt a szidoni nőt: váratlanul milyen kincs birtokába jutott! A próféta nyelve ugyanis, amely az időjárás gyepelőjét irányította, meg tudta tenni azt is, hogy a maroknyi liszt meg a korsó olaj soha el ne apadjon.

Erkölcsei buzdítás. – Kövesse e nő példáját minden asszony és férfi. Ámbár én azt szeretném, ha a próféta buzgóságának és erényének utánzására vehetnélek rá benneteket. Azonban ez előttek nyilván nehéznek látszik, noha a próféta is ember volt és testben járt, akárcsak mi; ugyanolyan természete volt, mint nekünk, csak hogy ő bőségesen megtette, ami rajta állott: az erény útját választotta és ezért méltó lett az égi kegyelemre. Átmenetileg utánozhatjuk ezt az asszonyt is, de lassan-lassan jussunk el a próféta követéséig. Versenyezzünk tehát ezzel az asszonnyal a vendégszeretemben és ezután egyikünk se hivatkozzék szegény mivoltára! Mert bármilyen szegény is valaki, ennél az asszonynál nem lesz ügyefogyottabb, hiszen ennek csak egy napra volt élélmé. De még így is serényen teljesítette a próféta kérését és nagy fürgén engedelmeskedett neki. Mindjárt meg is kapta jutalmát. Ilyenek Isten tettei! Az Úr naggyal szokta viszonzni a kicsit is. Mondd kérlek, mi nagy dolgot cselekedett ez az asszony, hogy ekkora jutalmat nyert érte? – A mi Urunk nem a mennyiségre szokott ügyelni: Ő az adakozókedvet nézi. A jó szándék a kis dolgokat is megnagyítja, viszont a jószándék hiánya a nagyokat is silánnyá rontja, amikor ti. valaki nem jó szívvel végzi munkáját. Innét van az, hogy az evangéliumi özvegy a két garas bedobásával túltett mindazokon, akik vele egyidőben sokat vetettek a perselybe. (Lk 21,3-4) Nem azért, mintha többet adott volna náluk, hanem, mert nagy adakozó szándékról tett tanúságot. Mások ugyanis – mondá az Írás – fölös javaikból adtak, az az asszony pedig mindenét bedobta, amiye csak volt. Mindazt, amiye a megélhetésre volt, odaveté. (Uo. 4)

Alamizsnálkodjunk! – Ezeket az asszonyokat tehát legalább mi, férfiak utánozzuk! Ne tűnjünk föl náluk alábbvalóaknak, hanem törekedjünk arra, hogy necsak a magunk használatára fordítsuk minden vagyonunkat, hanem jókedvű buzgósággal gondoskodjunk a szegényekről is. Hiszen a földműves sem szomorú, hanem örül és ujjong, amikor a földbe hinti a magot; és úgy rejti a szemet a barázdába, mintha már előre látná a kéréket. Kedves hallgatóm, ne annak személyét nézzed, aki kap tőled, és ne sajnáld pénzedet, hanem gondold meg, hogy aki tőled kap, az látható ugyan, de van egy más Valaki, aki azt tartja, hogy amit felebarátodnak cselekedtél, Neki cselekedted. Nem közönséges valaki ez, hanem a mindenség Ura, égnék és földnek Teremtője. A pénz pedig (melyet a szegénynek adtál), olyan mint a kölcsön: nem csökkenti vagyonod, hanem növeli, ha hittel és vidáman alamizsnálkods. Megemlítem még azt, ami a legfőbb jónak számít: az adományodból eredő kamathaszonnal együtt még bűneid is megbocsátatnak. Mi érhet föl ezzel a jóval? – Ha tehát igazán gazdagodni óhajtunk és a kincsel együtt vétkeink bocsánatát is meg szeretnők nyerni, osszuk szét vagyonunk a rászoruló kezébe; helyezük el jó-előre az égen: ott sem tolvaj, sem rabló, sem falbontó, sem szolgánk gonoszsága, sem semmi más nem árthat értékeinknek. Az a hely fölötté áll az ilyenfajta károsodásnak. De ne hiú-dicsőség-hajszolás végett cselekedjünk, hanem kövessük a Krisztus-szerezte törvényeket, hogy ne emberektől kapjunk dicséretet, hanem mindenek közös Urától; mert különben pénzünk kiadjuk ugyan, de elesünk a lelki haszontól. Amint ugyanis minden veszedelemtől biztonságban vannak ama javak, amelyek a szegények kezén át jutottak a mennybe, ugyanúgy elemésződnek a hiú dicsőségrevágyás következtében. És amiképp a moly meg az egyéb férgek elpusztítják a ruhát, aképp a hiú dicsőség is tönkreteszi a könyörületeség által gyűjtött kincseket. Ezért arra kérlek benneteket, necsak alamizsnálkodjunk, hanem legyünk óvatosak is, hogy nagy javakat élvezhessünk a kicsik fejében, a törékenyek fejében romolhatlanokat, az ideigvalókért örökkétartókat, és mindezekkel együtt elnyerhessük bűneink bocsánatát meg a kimondhatatlan égi javakat is: bár mindnyájan részesülhetnénk bennük a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és irgalmából; Neki az Atyával és az éltető Szentlélekkel egyetemben légyen dicsőség, most és mindig és örökön örökké. Amen.

4. Ábrahám próbára tétele⁴

Ezek megtörténte után próbára tévé az Isten Ábrahámot. (Ter 22,1)

Nagy nyereség, óriási kincs rejlik a ma olvasott rövid egynéhány szóban. Az isteni kinyilatkoztatásra éppen az jellemző, hogy kevés szavában, rövidre fogott előadásában is nagy gazdagság rejlik. Elemezzük hát az imént felolvasott Szentírás-részletet! Lássuk, mi a jelentős mai olvasmányunkban. Így majd élénk tárul a patriarcha erényének nagy volta is, meg az Isten végtelen kegyessége is. „Ezek megtörténte után próbára tévé az Isten Ábrahámot.” Mit jelentenek ezek a szavak: „Ezek megtörténte után próbára tévé az Isten Ábrahámot”? – Nézd, a Szentírás már most föl akarja fedni előttünk az igaz férfiú erényét. Mivel a következőkben azt akarja elmondani, miként tette próbára Isten Ábrahámot, előbb tudunkra szeretné adni, hogy a patriarcha mikor kapta ezt a parancsot, vagyis mikor kívánta tőle Úr, hogy áldozza fel Izsákot. Azért akarja ezt az Írás veled tudatni, hogy láthasd, milyen engedelmes a patriarcha: nem ismert előbbre valót az Isten parancsainál. Mit jelent tehát: „Ezek megtörténte után”? – Izsák születése után – amint tegnap mondtam – Sára bosszúsan látta, hogy Izmael ingerkedik a fiúval, ezért így szólt Ábrahámhoz: Dobd ki ezt a szolgálót meg a fiát, mert nem fog örökölni egy szolgáló fia az én fiammal. (Ter 21,10) Kegyetlen dolognak tetszett ez Ábrahám szemében, ezért Isten azt mondta neki vigasztalóul: Hallgass feleségedre, Sárára, tedd meg kérését; ne essék nehezedre gyermeked és szolgálód dolga. Mert Izsák utódait fogják ivadékoknak nevezni. (Uo. 12) De azért a szolgáló fiát is nagy nemzetté teszem, hiszen a te magzatod. – Ez az ígéret és kinyilatkoztatás megmutatja az Úr föltétlen akaratát: Izsák ivadékaik nagy nemzetté kell terebélyesedniök. Oly sok és gyakori szenvedés meg próbatétel után – jutalomképpen – végre a jó reménység kezdi éltetni Ábrahámot. Végre biztonságban él, nyugodt lehet, teljesen megvigasztalódhatik, hiszen most már láthatja, hogy lesz örököse. Mindazáltal a szívek rejtekének Ismerője he akarja mutatni előttünk az igaz embernek erényességét és nagy istenszeretetét, ezért annyi ígéret s a kevéssel előbbi biztatás után (erre Ábrahám még nagyon jól emlékezett), most hogy Izsák már fölserdült, ifjúkora virágjában volt és most, hogy atyjának szeretete is megnövekedett, most ezeknek az ígéretes szavaknak az elhangoztával: „Az ő utódait fogják ivadékoknak nevezni és ő leszen utódod” (uo.), – mindezek után történt, hogy az Isten próbára tette Ábrahámot. Mit jelent az, hogy próbára tette? – Nem azért próbálta ki, mintha nem ismerte volna, hanem avégett, hogy kortársai is, meg a későbbi emberek is mindmainapiglan, eltanulják a patriarcha istenszeretetét és engedelmisségét az Úr parancsainak teljesítésében.

Mondá neki: Ábrahám, Ábrahám! Ő azt felelé: Itt vagyok. (Ter 22,1) – Mire jó ez a névisméltés? Bizonyítéka a patriarcha iránti isteni jóindulatnak. Ezzel a fölszólítással is megmutatta neki az Úr, hogy valami fontosat akar parancsolni. Azért kettőzte meg a felszólítást, hogy az igaz feszültebben és odaadóbban figyeljen szavaira. – Ábrahám, Ábrahám! Ő azt felelé: Itt vagyok. Mondá neki: Vedd egyszülött fiadat, kit szeretsz, Izsákot s menj el a Gondoskodás földjére és áldozd fel ott egészen égő áldozatul az egyik hegyen, amelyet majd mutatok néked. (Uo. 1-2) Nagysúlyú parancs, emberi természetet meghaladó dolog ez! Vedd egyszülött fiadat, kit szeretsz, Izsákot. Nézd, e szavakkal még nagyobb máglyát lobbant benne lángra, és még izzóbbá fűti ama szeretet kemencéjét, melyet az igaz érzett Izsák iránt. „Vedd egyszülött fiadat, kit szeretsz, Izsákot.” Bármelyik szó egymagában is elég lett volna az igaz lelkének megsebzésére. Mert nemcsak egyszerűen Izsák-ot mondott, hanem hozzátette: „fiadat”, akit teljesen a várakozásod ellenére kaptál és vénségedben is magadénak vallhattál. „Kit szeretsz”, vágyaid netovábbját, akit szerfölött kedvelsz, Izsákot, aki reménységed szerint utódod lesz; akitől – ígéretem értelmében – ivadékok megsokszorozódik, mégpedig annyira, hogy egyenlő

⁴ Hom. 47. (P.G. 54,428–434)

lesz a csillagok sokaságával s a tengerpart fövényével. Ezt, ezt a fiadat vedd s menj el a Gondoskodás földjére s áldozd fel ott egészen égő áldozatul az egyik hegyen, amelyet majd mutatok néked. Csodáltnivaló, hogyan tudta Ábrahám e szavak hallását elviselni. Hiszen azt mondta neki az Úr: Forrón szeretett fiadat áldozd föl nekem egészen égő áldozatul az egyik hegyen. – Hát Ábrahám? Nem rendült meg lelkében, nem állott tanácstalanul az elképesztő parancs előtt, nem gondolkozott, nem törte fejét: Hogy-hogy? Aki éppenséggel várakozásom ellenére sarjat adott nekem, aki Sára elapadt méhét kegyes volt szülésre alkalmassá tenni, az most – amikor a fiú már régen kinőtt a csecsemőkorból, fölcseperedett és ifjúi virágában van – azt parancsolja, hogy öljem meg fiamat és mutassam be áldozatul? Az, aki nemrégiben azt mondta: „Az ő utódait fogják ivadékoknak nevezni”, most épp a fordítottját parancsolja? Hogyan teljesednek be tehát ígéretei? Ha kivágják a gyökeret, hogyan fakadhatnak ágak; terem-e gyümölcs a kidöntött fán; kiszáradt forrásból törnek-e elő folyók? Emberi számítás szerint semmiképpen. Hogyha azonban Isten akarja, minden lehetséges.

Egyszóval: Ábrahám semmi ilyenre nem gondolt. hű szolgaként, minden emberi szempont félretolásával, csupán egyre volt gondja: a parancs végrehajtására. Mintha elszakadt volna emberi mivoltától, sietve nekilátott az isteni parancs teljesítésének; úgy gondolta ti., hogy Isten szava fontosabb minden érzésnél és atyai szeretetnél. Felkele erre Ábrahám az éjszakából, megnyergelé szamarát, maga mellé vevé két legényét meg Izsákot, a fiát, s miután fát hasogatott az egészen égő áldozathoz, elindula (és odaére) arra a helyre, amelyet Isten meghagyott neki, a harmadik napon. (Uo. 3-4) Lám, a kegyes Úr még a hely távoleső voltával is próbára tette az igaz férfiú erényét. Vedd fontolóra, mit állhatott ki Ábrahám ama három nap alatt, valahányszor eszébe jutott, hogy a parancs értelmében önkezével kell megölnie hön szeretett fiát, és a dolgot senkivel sem szabad közölnie. Ámulj el istenszerető és okos lelkületének láttán. Átérezte a parancs nagyságát, nem tudatta tehát senkivel, sem szolgálival, sem magával Izsákkal: egymagában küzdötte végig a harcot és mint az acél, törhetetlen maradt; nagy lelki erőt mutatott: nem okolt füt-fát, hanem égő vágyakozással engedelmeskedett az isteni szónak. Mikor aztán a mondott hely felé közeledett, felemelte szemét, meglátá azt a helyet a messzeségben. Mondá erre a legényeinek: Várjatok itt a számmal. (Uo. 4-5) Íme, most is milyen okosnak bizonyul; még szolgálai előtt is titkolózik; mindenképpen megmutatja, hogy lázas buzgalommal, feszülő vággyal akarja teljesíteni, amit Isten parancsolt. Tudta, hogy hallatlanul újszerű az, amit tennie kell (annak előtte ilyet senki-fia nem művelt): eltitkolja tehát szolgálai előtt. Hátrahagyja őket meg a szamarat, mondván: Várjatok itt... én meg a gyermek elsietünk amoda s ha imádkoztunk, visszatérünk hozzátok. (Uo. 5) Bár nem tudta, hogy e szavai később valóra válnak, teljesülésüket tudatlanságában is megjövendölte. Talán azért mondta ezt szolgálainak, hogy mintegy rászedje és maradásra bírja őket. Így aztán egyedül maradt fiával. Vevé tehát az egészen égő áldozatra való fát s feltevé Izsákra, a fiára, ő maga meg a tüzet és a kardot vitte a kezében... Így ketten együtt mendegéltek. (Uo. 6) Milyen kemény és bátor lélek! Feltevé Izsákra az egészen égő áldozatra való fát. Jómaga a kardot s a tüzet vette magához. És ketten együtt mendegéltek. Milyen szemmel nézhetett ama fadarabokra, amelyeket fia vitt s amelyeken fiát föl kellett áldoznia? Keze hogyan vihette a tüzet s a kardot? Pedig keze csak a látható tüzet vitte, lelkét azonban a belső tűz lobbantotta föl... ez a tűz elvette eszét és rábírta, hogy győzze le önmagát Isten iránti szerelmében. Eszébe juttatta, hogy Isten emberi természetet meghaladó módon atyává tudta tenni, tehát most is tud majd emberi elmét fölülmuló tettet művelni. Ne az érzékelhető tüzet nézzed most már, hanem a belső lángolást, amely mind izzóbbá vált és tűzbe borította Ábrahám lelkét. Mondá Izsák az apjának: Atyám! (Uo. 7) E szavak elegendők voltak ahhoz, hogy feldúlják az atya szívét. Az felelé: Mit akarsz, fiam? Atyádnak szólítasz engem? Hiszen hovahamar gyermektelen leszek... Én viszont fiamnak nevezlek? Rövidesen föllépsz az oltárra és tulajdon kezemtől halsz meg. – Aztán a fiú így folytatta: Íme, ...itt a tűz (kezedben viszed) meg a fa (én viszem), de hol van az áldozatra szánt állat? (Uo.) Figyeld meg jól az atya kínlódását: hogyan volt ereje fia szavainak meghallgatására? miképpen tudott feleletet adni

neki? hogyan lehet az, hogy nem zavarodott össze elméjében? miképpen tudta eltitkolni a fia előtt a történendőket? Lám, milyen nemes erőslelkűséggel mondja: Az Isten majd gondoskodik magának egészen égő áldozatra való állatról, fiam. (Uo. 8) Íme, már megint a jövődöt sejteti, ámbár mit sem tud róla. Feleletével látszólag félrevezeti Izsákot. Pedig ezekkel a szavakkal csupán meg akarta nyugtatni fiát, jómaga azonban annál nagyobb és hevesebb fájdalmat állott ki, mialatt lelkében hánytorgatta az elhangzott ígéket és elgondolkozott fiának testi-lelki szépségéről, engedelmes voltáról, kedvességéről, virágzó fiatalságáról. Így mendegéltek együtt, míg eljutottak arra a helyre, amelyet az Isten mutatott neki. (Uo. 8-9) Elértek az Istentől kijelölt magaslatra. Ábrahám ott oltárt épít. (Uo. 9) Ismét elámulok ennek az igaz embernek erején. Miképp tudott, hogyan volt ereje oltárt emelni? Nézd: nem roppant össze a lelki harc súlya alatt, hanem megépítette az oltárt és rátette a fahasábokat. S miután megkötözte Izsákot, a fiát, feltevé az oltárra... Azzal kinyújtá kezét s megfogá a kardot, hogy levágja fiát. (Uo. 10)

Ábrahám lelki ereje és Izsák engedelmissége. – Ne siessünk el felületesen a mondottak mellett. Nézzük meg jól, kedveseim, mi történik! Íme, Ábrahám nem veszi el fejét, önkezeivel kötözi meg és emeli oltárra forrón szeretett egyszülöttjét. Kinyújtá kezét és megfogá a kardot, hogy levágja fiát. Ó, mennyire szereti Istent! Mekkora benne a lelki erő! Lám, elméje fölébe kerekedik az emberi természetnek! Megfogá a kardot, hogy levágja fiát. Mit csodáljak jobban: a patriarcha erős lelkét-e vagy fia engedelmisségét? Izsák nem ellenkezett, nem zúgolódott a történendők miatt, hanem várta szép engedelmesen, hogy mit fog művelni atyja. Mint a bárány, csendben simult meg az oltáron és várta atyja lesújtó jobbát. Amikor azonban Ábrahám már mindent megtett, amit tehetett, akkor megmutatta a jóságos Úr, hogy nem azért adta a parancsot, mintha meg akarta volna öletni a fiút, hanem hogy felfedje a patriarcha erényét. Most, hogy szándékáért Ábrahámot már megkoszorúzta és elfogadta tőle a szándéklag végrehajtott áldozatot, most mutatja meg kegyes voltát az Úr. Íme kiálta az Úr angyala a mennyből, mondván: Ábrahám, Ábrahám! (Uo. 11) Láta, hogy a patriarcha felövezte magát, kész az áldozatra, teljesíteni akarja az Úr parancsát, azért kiáltja az égből: Ábrahám, Ábrahám! – Most is jó helyen alkalmazta a névisméltést: Ezáltal ugyanis az angyal győzedelmeskedni tudott a nekibuzdult Ábrahámon, mintegy a hangjával le tudta fogni a fiú levágására kinyújtott atyai kezét. Ő azt felelé: Itt vagyok. Mondá erre neki: Ne nyúljon kezed a gyermekhez s mit se csinálj neki: most már tudom, hogy féled az Istent s kedvemért egyszülött fiadnak sem kedveztél. (Uo. 11-12) – Ne nyúljon kezed a gyermekhez! Nem azt parancsoltam, hogy csakugyan hajtsd végre, nem akartam, hogy leöld fiadat. Csupán engedelmisséged akartam nyilvánvalóvá tenni mindenki előtt. Mit se csinálj tehát neki! Elég nekem a szándékom: meg is dicsérlek és meg is koronázlak érte. Most megtudtam, hogy Istenfélő vagy. – Figyeld meg az Úr leereszkedő, alkalmazkodó beszédmódját! Mert talán azelőtt nem ismerte a mindenek Ura Ábrahám erényét és valóban csak most bizonyosodott meg róla? Nem azt mondja ez a hely, hogy csak most ismerte meg! Hát akkor mit mond? – Most megmutattad mindenki előtt, hogy őszinte félelemmel tiszteled Istent. Én ismertem szolgálmat, amit azonban most tettél, abból a jelen s a jövő embere egyaránt tanulhat. Most mindenkivel tudattad, hogy féled az Istent és van gondod parancsainak véghezvitelére. Kedvemért egyszülött fiadnak sem kedveztél. Kedvelt, forrón szeretett fiadnak nem kedveztél kedvemért, parancsom kedvéért. Fogadd hát vissza egyszülöttedet! Többre tartottad szavam tennen fiadnál. Fogadd hát vissza egyszülöttedet! hiszen megígértem, hogy ivadékod nagy néppé leszen. Megkoszorúztalak tehát engedelmes voltodért és most elbocsátlak. Én a szándékom szoktam megkoronázni és a lelkületet jutalmazom. Szolgáidhoz és Izsákhöz intézett szavaid kezdenek valóra válni; szolgáidnak ti. azt ígérted: „Ha imádkoztunk, visszatérünk”; íme, ez mindjárt meg is történik; fiad kérdésére pedig: „Hol van az egészen égő áldozatra való állat?” azt mondtad: „Az Isten majd gondoskodik magának egészen égő áldozatra való állatról”. Hát tekints hátra és lásd meg az előre megmondott kost: ezt fogod feláldozni a fiú helyett. Felemelé erre Ábrahám a szemét s megláta maga mögött egy kost, mely szarvával megakadt a bozótban; elhozá és azt áldozta fel egészen égő áldozatul a fia helyett.

(Uo. 13) Láttam jámbor lelkületedet: íme előre idekészítettem neked azt, amit fiadnak az előbb megemlítettél. Elhozá és azt áldozá fel egészen égő áldozatul a fia helyett. Észrevetted, milyen kegyes az Isten? Az áldozat is végbement, a patriarcha is megmutatta istenfélő mivoltát. Szándékáért jutalmul megkoronáztatott: visszakapta Izsákot és most számtalan koszorúval tér haza.

Ábrahám áldozata a kereszt előképe. – Mindez a kereszt előképe volt. Ezért mondta Krisztus is a zsidóknak: Ábrahám, a ti atyátok örömmel kívánta látni az én napomat; látta és örvendezett. (Jn 8,56) Hogyan láthatta, hiszen sok-sok évvel megelőzte? Előképben, homályban. Amint ugyanis itt egy kos lett az áldozat Izsák helyett, úgy áldoztatott fel az Isten báránya a világért. Előbb homályban kellett előre sejtetni és jelezni az igazságot. Nézd csak, kedves hallgatóm, homályban minden előre jelezve volt: itt is, meg ott is egy egyszülött fiú... ez is, az is az atyja igazi kedveltje. Ez az én szeretett fiam, kiben nekem kedvem telt. (Mt 3,17) Amazt atyja följánlotta egészen eléggő áldozatul, ezt az örök Atya föl is áldozta. Ezt hirdeti Szent Pál is: Ő, aki tulajdon fiát sem kímélte, hanem odaadta értünk, mindnyájunkért: miképp ne ajándékozna vele együtt mindent nekünk? (Róm 8,32) Eleddig a homály uralkodott, mostantól fogva a sokkal ragyogóbb valóság mutatkozik. Az Isten Báránya az egész világért ajánlatott föl, megtisztította az egész földkerekséget, az embereket megszabadította a tévelytől, elvezette az igazságra, eget csinált a földből, de nem az elemek természetének megváltoztatásával, hanem azzal, hogy a földi emberek közé lehozta a mennyek országát. Meg is szűnt a hamis istenek tisztelete: az emberiség immár nem köveket és fákat imád. Az eszes teremtmény nem borul le az élettelen anyag előtt. Minden tévely tovatűnt, s az igazság napja világítja be a földkerekséget.

Észrevetted az igazság kimagasló voltát? Tudod most már, mi a homály és mi az igazság? – Annak a helynek pedig ezt a nevet adá: Gondoskodik az Úr! Azért mondják mindmáig: A hegyen majd gondoskodik az Úr. (Ter 22,14) Vedd szemügyre Ábrahám istenfélő lelkületét: az egyes helyeknek a történetek alapján ad nevet. Ezzel a helynévvel: „Gondoskodik az Úr” az Isten gondoskodását akarta mintegy ércoszlopra vésni. Ennek az igaz embernek jutalmazására elég lett volna Izsák elevenen való visszatérése és Isten nagy dicsérete: „Most már tudom, hogy féled az Istent”: Isten azonban szívesen halmoz ajándékot ajándéokra és jótéteményeivel meghaladja elménket; íme, Ábrahám lelkét is jutalmakkal díszíti: Erre ismét szólítja az Úr angyala Ábrahámot a mennyből, mondván: Enmagamra esküszöm – mondja az Úr –, hogy mivel ezt megtetted s kedvemért egyszülött fiadnak sem kedveztél, megáldalak s megsokasítom ivadékodat, mint az ég csillagait s mint a tengerpart fővenyét: ivadékod fogja bírni ellenségeinek kapuit s ivadékodban nyer áldást a föld minden nemzete, mivel engedelmeskedtél szavamnak. (Uo. 15-18) Minthogy teljesítetted parancsomat és mindenben megmutattad engedelmes voltodat, ezért hát halljad: „Enmagamra esküszöm, mondja az Úr”. Lám, hogy leereszkedik beszédében az Úr: Enmagamra esküszöm, hogy bízzál benne: mindenképp bekövetkezik, amit megmondtam. – Valahányszor az emberek esküvel erősítik ígéretüket, szilárdabb ígéretet kapnak az ígéret élvezői. Ezért mondja az Úr is az emberi szokás szellemében: „Enmagamra esküszöm, mivel ezt megtetted s kedvemért egyszülött fiadnak sem kedveztél”. Nézd, mennyire kegyes az Úr! „Kedvemért egyszülött fiadnak sem kedveztél.” És mégis élve viheti vissza. Ne a végkifejletet nézd, kedves hallgatóm, hanem a szándékot figyeld meg: a fontolgtás nélküli parancsteljesítést. Ha szándékán múlik, bevérrezte volna jobbját a patriarcha, kardjával átvágta volna a fiú nyakát és hiánytalanul bemutatta volna áldozatát. Ezért éppúgy dicséri az Úr, mintha valójában végbevítte volna áldozatát: „Kedvemért egyszülött fiadnak sem kedveztél”. Te nem kedveztél neki parancsom kedvéért; én azonban kedveztem neki engedelmes magatartásodért. Megjutalmazom tehát engedelmeségedet: „Megáldalak s megsokasítom ivadékodat”. Ó milyen bőséges áldás! Hiszen e szók ezt jelentik: Túlön-túl megsokasítom ivadékodat. Ez a fiú ugyanis – kit szándékban már megöltél – oly terebélyessé teszi ivadékodat, hogy a csillagokkal s a tenger fővenyével lehet majd összemérni. S ivadékodban nyer áldást a föld minden nemzete, mivel engedelmeskedtél szavamnak. Mindezt megkapod nagy engedelmeséged jutalmául.

Erkölcsei buzdítás. – Szerfölött áldásos tehát az Úrra hallgatnunk, szavának engedelmeskednünk és a patriarcha példájára nem firtatnunk az Ő parancsainak miéértjét: hanem hálás szolgálóként végrehajtanunk a parancsot és az Úrra hagynunk a „miért”-et. Ha így neveljük magunkat, ugyanoly engedelmesek lehetünk és ugyanolyan koszorút nyerhetünk, mint Ábrahám. De hogyan fogunk engedelmeskedni? – Ha az Ő parancsát valóra váltjuk. Mert nem a törvény hallgatói, ... hanem a törvény megtartói nyernek megigazolást. (Róm 2,13) Mi hasznunk abból, ha naponta hallgatjuk a törvényt, de megcselekvésében hanyagok maradunk? Kérlek benneteket, legyünk serények a jótettek művelésében; másként nem érhetjük el üdvünket; mossuk le bűneinket és legyünk méltók az Úr kegyességére, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és irgalmassága által; Vele az Atyának s az éltető Szentléleknek legyen dicsőség most és mindenkor és mindörökké. Amen.

5. Izsák jelleme⁵

Vete aztán Izsák azon a földön s százannyit nyere abban az esztendőben. (Ter 26,12)

Ami tegnap beszédünkben elmondatlan maradt, ma azt kell kedvességtek elé adnunk és tegnapi tárgyunkhoz visszakanyarodva újra megnéznünk, milyen nagy mennyei gondviselés jutott az igaz Izsáknak osztályrészül. Mert aki megakadályozta, hogy lemenjen Egyiptomba, mondván: Telepedjél meg azon a földön, amelyet majd mondok néked... És én veled leszek (Ter 26,2-3), az minden dologban annyira megdicsőítette, hogy Izsák nem sokkal később magára vonta Gerára királyának irigységét. Amidőn ugyanis látták a gerábeliek, hogy vagyona nap-nap után gyarapodik, félelemmel teltek el ott-léte miatt és elköltözésre kényszerítették. Érdemes meghallgatnunk magának a Szentírásnak szavait, hogy mindenképp megláthassuk Isten jóakarátát, amelyet szolgálói iránt tanúsít. Vete pedig Izsák azon a földön s százannyit nyere abban az esztendőben. (Uo. 12) Figyeld meg az Úr bölcsességét: meg akarja mutatni az igaznak, hogy Ő a teremtő és Ő a nehéz helyzetet is megkönnyítheti (világ kezdetétől fogva Ő serkentette parancsszavával gabonatermesre a földet, most is készítheti tehát, hogy a belevetett magért százannyit fizessen vissza), evégből egyrészt oly nagy bőségbe helyezi Izsákot, hogy semmire rá ne szoruljon, másrészt tetteivel megmutatja amazoknak, hogy az igaz milyen nagy égi kegyelmet élvez. Mert a mindenható, bölcs Isten nem egyszer ugyanazon tétével övéit is megáldja s a tévelygőkkel is megismerteti hatalma nagy voltát. Ezt később Egyiptomban is megtette: az egyiptomiakra csapásokat mért, a zsidókat viszont épségben megtartotta. Mármost: Egyiptom lakói a mindenség Alkotójának hatalmát nemcsak a rájuk zúduló isteni haragból ismerték meg, hanem a zsidók-élvezte gondviselésből is. Viszont a zsidók nem csupán a tapasztalt gondviselésből ismerkedtek meg Isten irántuk való nagy jóságával, hanem az egyiptomiak sorsából is: látván, hogy csapás csapás után éri őket. Az Úr ti. egyazon cselekedetével szokta jelezni mind övéi, mind ellenségei előtt hatalmának roppant nagyságát. Hiszen a maguk módján még az elemek is szolgálatra-készeknek és engedelmeskedőknek bizonyulnak szolgatársaik iránt, ha jóindulattal van hozzájuk az Úr. Bárki láthatja: ez történt az igazzal is. Mert amit a föld természete egyébként nem tudott felmutatni, azt most a mindenség Urának parancsára fölmutatja és oly nagy bőségben terem, hogy Izsák hovahamar dúsgazdag emberré válik. Mert megáldotta őt az Úr. Meg is gazdagodék emberünk s mindinkább gyarapodott, míg felette tehetőség nem lett. (Uo. 12-13) Mivel akkortájt az igazak gazdagsága a föld termékenységében s a barmok sokaságában volt, azért mondja az Írás: Megáldotta őt az Úr. Meg is gazdagodék emberünk, jómódú lett, de nemcsak egyszerűen jómódba jutott, hanem még növekedett is, míg felette tehetőség nem lett. Vedd fontolóra, milyen nagy dolog százannyit kapnia azokért, amiket elvetett. Ha már ez is nagynak tűnik föl előtted, vedd szemügyre Isten mérhetetlen kegyességét, amelyet idő haladtával irántunk mutatott. Azoknak ugyanis, akik az Ő eljövetele után gyakorolják az erényt, nemcsak százannyit ígér itt a földön, hanem ígér örökéletet is, a mennyország boldog birtoklását. Be bőkezű az Úr! Nőttön-nő adakozókedve! Tudod-e már, milyen nagy ajándék volt nekünk az Isten Egyszülöttjének eljövetele? Mily kimondhatatlanul megváltoztatta helyzetünket? Ha valaki ezt jól meggondolja, és megpillantja a kegyelem előtt tett, meg a kegyelem ideje utáni ígérek közt lévő különbséget, annak e dologban is dicsőítenie kell az Úr végtelen irgalmát, és nem szabad mindent az idők megváltoztának tulajdonítania. Ám jó lesz visszatérnünk beszédünk tárgyához! Lássuk: Izsák gazdagodásának láttán az irigységre gyúlt gerábeliek hogyan iparkodtak elűzni őt vidékükről. Megirigyelték... őt a filiszteusok. (Uo. 14) Majd hozzáfűzi még az Írás (hogy megmutassa,

⁵ Hom. 52. (P.G. 54,456–463)

miben nyilvánult meg irigységük): Azokat a kutakat, melyeket atyjának... szolgálai ástak egykoron, mind betömék s behányák földdel. (Uo. 15)

A gerárabeliek irigységének nagysága. – Íme, mily nagy az ottaniak gonoszsága! Még a vizet is sajnálják az igaztól. Maga a király nem tudta fékezni irigységét, bár dúsgazdag volt, hanem azt mondta neki: Távozzál el tőlünk, mert túlhatalmas lettél számunkra. (Uo. 16) Nagy rosszakaratúság! Miért kergeted el az igazat? Ártott a tiédnek valamit is? Vagy valami jogtalanságot művelt? Íme az irigység: mindig elvakult elmével cselekszik. A királynak még jobban kellett volna felkelnie és tisztelnie Izsákot, amikor látta a mindenség Istenének hozzá való nagy jóakarátát (ha megadta volna neki a tiszteletet, jómaga is megszerezhetné volna az ég segítségét), ő azonban ehelyett el akarja űzni, mondván: Távozzál el tőlünk, mert túlhatalmas lettél számunkra. Ilyen az irigység: nem tudja jó szemmel nézni mások boldogulását, felebarátja jóorsát a maga bajának tekinti, bántja embertársai jóléte. Ez történt itten is. A király – ámbár övé volt az egész város és neki engedelmeskedett a város minden lakója –, a kóbor vándornak, az ide-oda költöző jövevénynek azt mondja: Távozzál el tőlünk, mert túlhatalmas lettél számunkra. Csakugyan túlhatalmas volt, mert az ég támogatta minden ügyében s az Isten jobbjá oltalmazta. Hová hajtod tehát az igazat? Nem tudod, hogy akárhová kényszeríted is, mindig megmarad azokban, amik az Úréi? Nem tanított meg rá a tapasztalat, hogy Izsákot az Isten keze tünteti ki? Elűzésével tehát miért mutatkozol hálátlannak az ő Ura iránt? Még e férfiú nagy szerénysége sem tudta legyűrni irigységedet, hanem szenvedélyed hatására tetté iparkodol váltani irigységedet és az idegent megint költözésre szorítod, noha semmiben sem bántott? Nem tudod, hogy ha a legsivárabb pusztaságba kergeted is, vele marad a Mindenható és abban a környezetben még inkább megdicőítheti? Mert nincs erősebb annál, aki onnan felülről kap segítséget, amint hogy nincs gyöngébb, mint az, aki elesett ettől a támogatástól.

Nincs erősebb az Istentől segített embernél. – Megfigyelted, kedves hallgatóm, a gerárabeliek királyának és az egész ottani lakosságnak rosszindulatát? Vedd észre Izsák nagy szelídségét is! Nem fuvalkodott föl és nem lázadt fel a király ellen, jóllehet tudta, hogy valóban segíti az Isten kegyelme és méltán bízhatott az égi Küzdőtárs erejében. Mintha senki sem pártfogolná, és sehonnét sem kapna segítséget, nagy szerényen, zokszó nélkül megtette a király parancsát. Nyomban otthagyta azt a földet. Elnyomta neheztelése lángját és tovább ment. Ezzel egyfelől megmutatta nagyfokú szelídségét, másfelől lecsillapította az irigy király háborgását. Erre eltávozik, hogy Gerára völgyébe menjen és ott lakozék. (Uo. 17) És amit Krisztus mondott eljöttékor minden tanítványának: Mikor pedig üldöznek titeket egyik városban, fussatok a másikba. (Mt 10,23), azt Izsák már megcselekedte. És amint Dávid elejét vette Saul nagy irigységének és lehűtötte dühét azzal, hogy félrehúzódott és elvonult előle (1Kir 19), ugyanazon módon Izsák is teljesítette amaz apostoli parancsot: Adjatok helyet az isteni haragnak (Róm 12,19), és elhagyva a várost, kiköltözött a völgybe. De lám, itt megint milyen szelídnék bizonyul. Mert itt sem szakadt vége a zaklatásnak. Amikor ugyanis ideért és kutakat akart ásatni, civakodni kezdtek vele. Újra megásá azokat a kutakat, amelyeket atyjának, Ábrahámnak szolgálai ástak s amelyeket annak halála után a filiszteusok egykoron betömtek s ugyanazokat a neveket adá azoknak, amelyeket egykor az atyja adott nekik. Majd ásának a Völgyben és élővízre bukkanának (Ter 26,18-19), azaz forrásvízre. De ott is civakodást kezdenek Gerára pásztorai... mondván: Miénk a víz. (Uo. 20)

Mi az igazi szelídség? – Izsák béketűrése. – Az igaz most sem civakodik, nem szegül ellen, enged a pásztoroknak is. Ez az igazi szelídség! Nem az, amikor valaki a nála erősebbnek a hatalmaskodását békével viseli el, hanem amikor valaki a nálánál nyilván alsóbbrendűek támadása elől is kitér; ez utóbbi esetben ti. a sértett fél békességes voltának tulajdonítanak mindent; különben bárki azt mondhatná, hogy a szelídséget színleli csupán, mivel nem tudott ellenállni a gáncsokodók hatalmának. Jól láthattad, hogy még a király előtt sem azért mutatkozott engedelkenynek, mert az hatalmasabb volt nála, hanem a vérebe oltott nyájasság hatására, mert íme ugyanúgy meghátrál a pásztorok előtt is. Mikor a király azt mondta:

„Távozzál el tőlünk”, tüstént eltávozott, mintha csak parancsot kapott volna. Hasonlóképpen tér ki most is a pásztorok elől, mert bántani akarják s a kutat maguknak követelik. Izsák a történetek alapján ad nevet a kútnak, hogy ez a jogtalanság az utókor előtt örökké ismert maradjon. Minthogy nyilvánvaló igazságtalanságot követtek el, azért elnevezé a kutat:... Veszekedésnek. (Uo.) Mostantól kezdve a kút neve mintegy ércéklába vésve hirdette a későbbi emberek előtt Izsák szelídségét s ellenségei gonoszvoltát. Mert ha bárki megkérdezte, miért hívják így ezt a kutat, (a feleletből) megtudta Izsák erényét is, meg amazok roppant gonoszságát is. Figyeld meg, kérlek, hogy Izsák minden körülmény közepett nyájasságot tanúsít és ezáltal jómaga egyre erényesebbé válik, ellenfelei pedig nagy gonoszságukkal azt érik el, hogy Izsák – akaratuk ellenére is – még ragyogóbb lesz. – Nem volt elég nekik az, amit eddig műveltek, hanem az új kút megásása után ismét belekötnek az igazba és civódni kezdenek vele. (Izsák emberei) másikat is ásának s amiatt is civakodának, miért is azt elnevezé Ellenségeskedésnek. (Uo. 21) Most újra vedd szemügyre Izsák okosságát. Úgy látszik, a gerárabeliek nem vették el a kutat, csak vesztekedtek érte, majd látva, hogy eljárásuk nyilvánvalóan jogtalan, eltávoztak. Éppen azért nevezte el az igaz ezt a kutat Ellenségeskedésnek, mert alkalmat adott a civakodásra. Ám az igaz a vidék lakóinak csaknem naponkénti erőszakoskodása ellenére sem vesztette el kedvét és nem mutatott kislelkűséget. Nem gondolta, nem mondta magában: Íme, még a kutat sem használhatom! Csak nem estem el az égi segítségtől? Vagy talán levette rólam kezét az Úr? – Nem gondolt, nem mondott semmi ilyet, hanem mindent elviselt nagy szelíden és ezzel még nagyobb isteni támogatásra lett méltó. Mert a történetek – mondhatni – az igaz erénygyakorlataul szolgáltak. Azt mondja ti. az Írás: Erre elméne onnan, s egy másik kutat ása; amiatt nem civakodának, elnevezé tehát Tágas térnek, mondván: Most tágas teret adott az Úr nekünk s megadta, hogy szaporodhassunk e földön. (Uo. 22)

Izsák hálás lelkülete. – Isten kívánja, hogy hálásak legyünk. – Nézd az igaz hálás lelkületét! Amikor az előbb a gerárabeliek igyekeztek tőle elragadni kutakat, nem haragudott, nem szegült ellen: csupán a kutak elnevezésével örökítette meg eltörölhetetlenül gonoszságukat. Most viszont – mivel semmi sem állt útjában, hanem teljes nyugalomban élvezhette fáradozásának gyümölcsét – mindent Istennek tulajdonít. Elnevezé a kutat Tágas térnek. Majd e név magyarázataképpen hozzáteszi: Azért hívom Tágas térnek, mivel tágas teret adott az Úr nekünk, s megadta, hogy szaporodhassunk e földön. Ó milyen jámbor lélek! Meg sem említi az útjába került akadályokat, csak Isten jótéteményeiről emlékezik meg és hálát ad értük. Neki mondván: Tágas teret adott az Úr nekünk, s megadta, hogy szaporodhassunk e földön. Nincs kedvesebb az Úr előtt a háládatos léleknél. Jóllehet napról-napra fölmérhetetlen áldással halmoz el valamennyiünket, akár akarjuk, akár nem, akár tudunk róla, akár nem, mégsem kíván tőlünk semmi mást, csak azt, hogy legyünk hálásak adományaiért; ezt is csak avégett, hogy pusztá hálaadásunkat még nagyobb javak adományozásával viszonzza. Hogy erről meggyőződhes, nézd: Izsák szerfölkött hálás lelke már ismét égi látomást érdemelt. Mivel ui. méltó tanúságot tett erényéről a gerárabeliek előtt (akkor is, midőn a király elűzte és akkor is, amikor a pásztorok elvették kútjait, a jóságos Úr mintegy meg akarta erősíteni buzgóságát (nagy szelídsége ui. kedves volt szemében) és ezért: Mikor Izsák felméne Bersábéba, ott megjelenék neki az Úr még azon éjjel és mondá: Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak az Istene. Ne félj, mert veled vagyok: megáldalak s megsokasítom ivadékodat szolgálóért, Ábrahámért. (Uo. 23-24) Megjelenék neki még azon éjjel. Lám, milyen gondoskodó az Úr: friss erőt akar önteni belé, növelni akarja bizalmát, megjelenik hát neki és azt mondja: Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak az Istene. Atyádat megdicsőítettem, nagyhírűvé és – jövevény vándor léte – a vidék minden lakójánál tekintélyesebbé tettem. Ennekem volt gondom arra, hogy annyira megnövekedjék, én viseltem gondját mindenben. Én vagyok. Ne félj tehát. Mit akar ezzel mondani: „Ne félj!”? Ne csodálkozz rajta, hogy Ábimelek elkergetett s a pásztorok igazságtalanok voltak hozzád. Atyádnak sok hasonló szenvedésben volt része, de egyre dicsőbb lett általuk. Ne rémítsen el hát a helyzeted, hiszen én veled vagyok. Azért engedem, hogy a dolog így essék, mert egyfelől azt

akarom, hogy béketűrőssé mutasd meg erényedet, másfelől mindenki szemeláttára le akarom leplezni amazok romlott lelkületét, és meg akarlak koronázni érdemeidért. Mert veled vagyok. Ezért legyőzhetetlen leszel, hatalmasabb a támadóidnál, erősebb az ellenségeidnél. Oly nagy gondot fordítok majd rád, hogy irigyelt leszel szemükben. Mert én veled vagyok. Megáldalak és megsokasítom ivadékokat szolgálóimért, Ábrahámért.

Isten miért mondja magát Ábrahám Istenének? – Milyen jóságos az Isten! Szavaival: „Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak az Istene” egyrészt megmutatta, hogy a patriarchát szolgáljává tette, és ezért kegyeskedett magamagát Ábrahám Istenének nevezni, másrészt e szavakkal: „Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak az Istene”, a világ Ura és Teremtője egyetlen ember Istenének mondta magát, de nem korlátozta hatalmát az egy patriarchára, hanem iránta érzett nagy jóindulatában azt mondta: Annyira az én szolgálóim, hogy színem előtt fölért valamennyi többi emberrel. Azért folytatja így az Úr: Megsokasítom ivadékokat szolgálóimért, Ábrahámért. Sok visszonszolgálattal tartozom neki, mert engedelmes volt szavamnak, őérette megsokasítom ivadékokat. E kijelentés fölkelte Izsák bizalmát. Atyja nevének említése pedig arra ösztökélte, hogy mutasson atyjáéhoz hasonló erényességet. A nagy ígérettétel után oltárt építet ottan s miután segítségül hívta az Úr nevét, felüté sátrát. (Uo. 25) Mit jelent ez: Oltárt épített ottan? Hálaáldozatot mutatott be ott azért, mert az Úr nagy gondoskodást mutatott iránta. S meghagyá szolgálóinak, hogy ássanak kutat. (Uo.) Végre biztonságban él az igaz. Mert aki azt mondta volt neki: „Én veled vagyok: megáldalak s megsokasítom ivadékokat”, az most kitüntette és egyúttal tekintélyessé tette mindenki előtt. Nézd csak: még Ábimelek is eljő látogatására, jöllerhet az előbb iparkodott elkergetni és azt mondta: Távozzál el tőlünk. Odajött... Ábimelek s barátja... meg hadvezére, s így szóla hozzájuk Izsák: Mit jöttetek hozzám, ahhoz az emberhez, akit gyűlöltek s elkergettetek magatok közül? (Uo. 26-27) Milyen nagy az igaz nyájassága! Amikor látta, hogy azok, akik elzavarták és gyűlölettel voltak ellene, most valósággal könyörögni jönnek hozzá: nem nézett el fejük fölött, nem fogta el a fennhéjázás, noha eszében tartotta, mit mondott neki az Úr, s bár bízott az Ő erejében, nem kelt föl a király ellen, hanem szokásos szelíd modorában újra csak nagy nyájassággal szólt hozzájuk: Mit jöttetek hozzám, ahhoz az emberhez, akit gyűlöltek s elkergettetek magatok közül? Hogyan jutott eszetekbe, hogy el kell jönnötök hozzám, akit gyűlölettel elűztetek? – Ők feleltek: Láttuk, hogy veled van az Úr s azért azt mondtuk: Legyen esküvés közöttünk s kössünk szövetséget; hogy nem teszsz semmi rosszat nekünk, amiatt, hogy mi sem bántottuk semmit és semmit sem tettünk ártalmadra, hanem békességgel bocsátottunk el téged, kit nagyra tett az Úr áldása. (Uo. 28-29)

Látod, mekkora a szelídség ereje s az erény hatalma? Egykori elüldözöi most eljönnek a vándorhoz, a hontalan férfiúhoz, a kóborlóhoz, és nemcsak mentegődznek a történelemért, bocsánatot kérve bűneikért, hanem még magasztalják is az igazat. Elárulják, hogy félnek tőle, megvallják gyengeségüket és elismerik az igaz hatalmas voltát. Van-e erősebb annál, akit az Úr támogat? Láttuk, hogy veled van az Úr. Honnét láttátok ezt? Maguk a körülmények tanítottak meg rá – felelik. Észrevettük, hogy elűzött létedre erősebb lettél elkergetőidnél, zaklatott létedre győzedelmeskedtél háborgatóidon. Így hát az események alakulásából tudtuk meg, hogy neked nagy mennyei segítségben van részed. (Az isteni gondviselés műve volt az is, hogy elméjük elámult az igaz láttán és az is, hogy megtudták, ki segíti.) Mivel tehát veled az Úr, legyen esküvés közöttünk. Íme, lelkiismeret-furdalásuk hatására milyen serényen vádolják önmagukat, noha erre senki sem kényszeríti őket, sőt tetteiket sem hányja fel nekik senki. Ha nem követték volna el jogtalanságot, miért kéri az igazat, hogy még szövetséget is kössön veletek? De hát ilyenek a hamis emberek: lelkiismeretük nap-nap után gyötri őket és bár a sértett fél hallgat, bántói azt hiszik, hogy meg kell bünhödniök. Napról-napra aggodalomban élnek és szinte maguk vetik ki önmagukra a bűneikért járó büntetést. Ebben a lelkiállapotban mondják ezek is: Legyen esküvés közöttünk. Aztán megmondják, milyen esküvést szeretnének. Kössünk szövetséget, hogy nem teszsz semmi rosszat nekünk, aminthogy mi sem tettünk ártalmadra semmit. Lám, féltükben és lelki zavarukban egymásnak ellentmondó szavakat mondanak: Ne

tégy semmi rosszat nekünk. Miért félték ennyire az igaztól, hiszen láthattátok, milyen szelíden viselkedett még bántalmazói előtt is? – Ám a megvesztegethetetlen bíró: a saját lelkiismeretük unszolta őket, és ők át is látták, mennyire hálátlanok voltak az igaz irányában. Így aztán nagy ijedelmükben nem veszik észre, hogy össze-vissza beszélnek. Ne tégy semmi rosszat nekünk, aminthogy mi sem tettünk ártalmadra semmit. Hát akkor miért kergettétek el? – Izsák azonban nem kér felvilágosítást és nem köt bele szavaikba. „Aminthogy mi sem bántottuk semmidet, hanem békességgel bocsátottunk el téged, kit nagyra tett az Úr áldása.” Íme, az ég bosszújától félték. Tudták, hogy ő maga nem bosszulja meg gonosztetteiket, mert emberséges; ellenben Az, aki annyira gondját viseli, számon fogja kérni az igaz ellen elkövetett gonoszságait. Emiatt engesztelik hát Izsákot és iparkodnak szerződésre lépni vele, részben azért, hogy a történetek dolgában igazolják magukat, részben pedig hogy biztosítsák jövőbeli helyzetüket. Erre ő lakomát készít nekik és evének és ivának. Reggel aztán felkelének és megesküvénék egymásnak s Izsák elbocsátá őket békességgel lakóhelyükre. (Uo. 30-31) Nézd, milyen jószívű az igaz: sérelmeit elfelejtve tárgyal velük. Nem elég, hogy a feledés fátylát borítja ellenségeskedésükre, ráadásul még nagy vendégszeretettel is fogadja őket. Lakomát készít nekik és evének és ivának. A lakomával akarja őket teljesen meggyőzni arról, hogy egyáltalán nem tartja fejében, amit elkövettek ellene. S elbocsátá őket békességgel lakóhelyükre. Ezzel azt akarta jelezni a Szentírás, hogy nagy félelemmel jöttek, mert veszedelemtől tartottak, úgyszólván önnön létükért aggódtak, igyekeztek tehát az igaz előtt kimagyarázkodni. Észrevetted-e, hogy nincs sem erősebb, sem hathatósabb valami az erénynél, nincs magabiztosabb a mennyei segítséget élvező embernél. – Még aznap eljövénék Izsák szolgálói és hírt hozának neki ama kút felől, amelyet ástak és mondák: (Nem) találtunk vizet. Erre ő azt elnevezé Eskünek, miért is a városnak Bersábe lőn a neve mind a mai napig. (Uo. 32-33) Látod, ez esetben is a történetek alapján nevezte el a helyet. Mivel az eskükötés napjára esett az, hogy kutat ástak és semmit sem találtak, a történetek emlékének megörökítése végett elnevezte a helyet Eskünek. Lám, ez az igaz s – jöllehet sem a törvény nem tanította, sem más valakire nem tekinthetett, csupán atya példáját s az emberi természetben rejlő tanítómesternek, a lelkiismeretnek tanácsát követte – mégis milyen bölcsen viselkedett. A történetek ugyanis nemcsak Izsák szelídségét mutatták, hanem kitetszett belőlük az is, hogy cselekedeteivel valósággal a Krisztus parancsolatait teljesítette. Krisztus parancsképpen azt mondta tanítványainak, hogy necsak azokat szeressék, akik őket szeretik, hanem szeretettel legyenek gyűlölőikhez is (Mt 5,44): nos, ezt a parancsolatot Izsák már eleve teljesítette. Bőkezű vendégszeretettel fogadta azokat, akik annyira gyűlölték és önlelkéből kiirtotta a bosszúvágyat.

Erkölcsei utószó. – Vajon mi érdemlünk-e majd valamiféle bocsánatot, hiszen mi a kegyelem után s az Üdvözítő annyi tanítása meg parancsolata után még ennek az igaznak mértékét sem tudjuk megütni! De mit is beszélek én ennek a mértéknek eléréséről, amikor ezt még csak meg sem közelíthetjük?! Mostanság ti. annyira elhatalmasodott a gonoszság, hogy még az is ritka, ha valaki a szeretetet szeretettel viszonzza. Mi jögon reménykedünk tehát üdvösségünkben, ha még a vámosoknál is alábbvalóak vagyunk?! Krisztus szavai szerint: Ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmatok leszen? Nem azt cselekszik-e a vámosok is? (Uo. 46) Krisztus azt akarja, hogy eljussunk az erényesség csúcsára: vagyis hogy különbek legyünk a vámosoknál. Mi azonban arra törekszünk, hogy alábbvalóak legyünk náluknál. Többet mondok: nemcsak a vámosoknál akarunk alacsonyabbrendűek lenni, hanem a rablóknál, a sírfosztogatóknál meg a gyilkosoknál is. Mert ezek valamennyien szeretik azt, aki őket szereti és gyakran életüket kockáztatják szerettükért. Lehet-e nálunk szánalomraméltóbb? Hiszen mi annak ellenére, hogy bennünket nagy könyörületességre méltatott az Úr, még azoknál is alábbvalóaknak bizonyulunk, akiknek lelkét ezernyi gaztett terheli?! Kérlek tehát benneteket, vegyünk eszünkbe mind a másvilági büntetés nagyságát, mind pedig az ottani megszegyenülés súlyos voltát; legalább most ismerjük föl nemesi mivoltunkat és engedelmeskedjünk Krisztus tanításának. Azaz: necsak azokat szeressük őszintén, akik minket szeretnek (kigyomlálva

lelkünkben minden gyűlölködést és irigységet), hanem azokat is igyekezzünk szeretni, akik ellenséges érülettel vannak irányunkban. Mert csak úgy érhetjük el üdvösségünket, ha ezen az úton haladunk, vagyis ha törekszünk rá, hogy felkelőinknél jobban szeressük ellenségeinket, hiszen ez utóbbiak számtalan javunknak szerzői. Így ugyanis megtalálhatjuk bűneink bocsánatát és alázatos elmével, bűnbánó lélekkel imádkozhatunk Istenhez. A gyűlölettől teljesen mentes lélek és a békességes elme buzgalommal tudja hívni az Urat és nagy segítséget szerez magának onnan felülről. Bár méltók lennénk erre valamennyien, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyes jóságából, Neki az Atyával és a Szentlélekkel dicsőség, most és mindenkor és mindörökké. Amen.

6. Ézsau és Jákob⁶

Ézsau pedig, negyven esztendőskorában, feleségül vevé Juditot, a heteus Beeri leányát és Bászemátot, az ugyanonnan való Elon leányát; mindketten keserűségére voltak Izsák és Rebekka lelkének. (Ter 26,34-35)

Nos, ha tetszik, foglalkozzunk ma is tegnapi beszédünk soron következő pontjaival és lehetőleg tárjuk föl a szent történet minden mozzanatát, hogy haszonnal térhessünk haza. Lássuk tehát olvasmányunk kezdetét: Ézsau pedig, negyven esztendőskorában, feleségül vevé Juditot, a heteus Beeri leányát és Bászemátot, az ugyanonnan való Elon leányát; mindketten keserűségére voltak Izsák és Rebekka lelkének. (Ter 26,34-35) Figyeld meg, mennyi mindent tanulhatunk ebből a néhány szóból! Mert miért is mondja meg ez az idézet, hogy hány éves volt Ézsau? Nem ok nélkül: tudtukra akarja ezzel adni Izsák öreg és előrehaladott-korú voltát. Az Írás egy előbbi helye szerint Izsák negyvenéves volt, amidőn feleségül vette Rebekkát; amikor pedig fiai megszülettek, hatvanadik évében járt; ha erre gondolunk, megtudhatjuk, hogy immár százéves, tehát igen-igen megöregedett. Mivel az Írás a következő részben azt mondja el, hogy a patriarcha szeme az öregség miatt elhomályosodott, azért jelezte most Ézsau éveinek számát, hogy belőle pontosan kiszámíthassuk Izsák mostani korát. Ezért mondja: „Ézsau pedig negyven esztendőskorában...” Aztán tudatni akarja velünk a fiú meggondolatlanságát (két pogány nőt vett feleségül, pedig nem lett volna szabad pogányt elvennie): világosan megmondja tehát, hogy feleségeit a heteusok közül vette, ámbar nem kellett volna ilyen cselekednie, hiszen tudhatta, hogy Ábrahám milyen gondosan meghagyta szolgájának: a rokonság köréből hozzanak Izsáknak feleséget (ti. Ézsau és Jákob anyja, Rebekka Háránból jött); Ézsau azonban szülei megkérdezése nélkül házasodott meg, és ezzel mindjárt kezdetben kimutatta erkölcsi rendezetlenségét. Asszonyai gonoszságáról az Írás e szavakkal értesít bennünket: Mindketten keserűségére voltak Izsák és Rebekka lelkének. Van-e ez asszonyokénál elviselhetlenebb gonoszság, hiszen ezek a köteles tisztelet megadása helyett inkább a visszafeleselésre voltak készségesek. Minderre nem ok nélkül utal a szent történet, hanem azért, hogy mikor már láttad Rebekkának Jákob iránti nagy jóindulatát, tudomásul vegyed: nem történt semmi jogtalanság. De ne vágjunk elébe a soron következőnek, hanem menjünk az Írás nyomában! Mikor aztán Izsák megöregedett és szeme elhomályosodott, úgy hogy már nem látott, hivatá idősebbik fiát, Ézsaut és mondá neki: Fiam!... látod, megöregedtem s nem tudhatom halálom napját. Vedd fegyvereidet, a tegzet meg az íjat s menj ki a mezőre s ha ejtesz valamit a vadászaton, készíts belőle nékem étket, úgy, amint... szeretem s hozd el, hogy egyem és megáldjon téged a lelkem, mielőtt meghalok. (Ter 27,1-4) Kedves hallgatóm, figyeld meg most az Isten mérhetetlen bölcsességét: igaz, a patriarcha megmutatva atyai szeretetét, kiadta a fenti parancsot Ézsauinak, ám a bölcs és mindenható Úrnak van rá gondolja, hogy Rebekka által az teljesüljön, amit Ő eleve megmondott; így akart megtanítani bennünket az erény s a szépjelleműség nagy erejére. Ézsau ugyanis egyrészt elsőszülöttsége, másrészt atyjának hozzá való érzülete alapján azt gondolta ugyan, hogy övé az elsőség, ennek ellenére egyszer csak azt találta, hogy mindentől elesett, még pedig azért, mert nem volt hajlandó megtenni minden tőle telhetőt; Jákob viszont – mivel magamagától is erényes volt, s a mennyei kegyelem is segítette – atyja akarata ellenére is megkaparintja az áldást. Nincs erősebb annál, akit az Úr jobbjá segít! Végy tehát szemügyre mindent figyelmesen, hogy megismerhesd a gondviselés nagyszerűségét. Jákob az ég kegyelmének élvezetében minden körülmény közepett nagy segítségre talál, úgy hogy bátyja helyett neki adatik meg az áldás, Ézsau ellenben mindent elveszít és magamagát juttatja tönkre nagy gonoszságában. – Mikor ezt Rebekka hallotta, mihelyt amaz kiment a mezőre, hogy atyja parancsát teljesítse,

⁶ Hom. 53. (P.G. 60,463–471)

mondá (fiatalabbik) fiának. (Uo. 5-6) Miért tette hozzá az Írás, hogy „fiatalabbik”? Azért, mert főnnebb azt mondta: Izsák hivatá idősebbik fiát. Tehát hogy világosan lássuk, melyikhez beszél most Rebekka, azért mondja az Írás: „mondá a fiatalabbik fiának”, vagyis Jákobnak. Hallottam, amint atyád beszélt bátyáddal, Ézsauval és azt mondotta néki: Hozz nekem vadászatodból s készíts belőle étket, hogy egyem és megáldjalak az Úr előtt, mielőtt meghalok. (Uo. 6-7) Ezt hallottam, amint atyád beszélt bátyáddal, Ézsauval. Most tehát, fiam, hallgass tanácsomra: menj el a nyájhoz s hozz nekem két igen jó gödölyét, hogy étket készítek belőlük atyádnak, olyat, amelyet szeret, hogy amikor beviszed és megeszi, téged áldjon meg, mielőtt meghal. (Uo. 8-10)

Rebekka Izsák Jákobra adott áldása dolgában egyfelől önnön anyai szeretetét, másfelől magának Istennek ígérését szolgálta. – Az Isten segítsége együtt akar működni velünk; a hazugsággal azonban nem működik együtt. – Nézd az édesanya nagy szeretetét, de még inkább az Isten gondviselését! Hiszen Ő sugallta neki e tanácsot és Ő biztosította a teljes sikert. Észrevetted, milyen kitűnő az anya terve? Vedd észre Jákob körültekintő magatartását is: felelete mennyire elárulja jólelkű mivoltát! Azt mondta ti. anyjának: Bátyám... szőrös ember, én meg csupasz vagyok; ha atyám megtapogat... azt gondolja, hogy gúnyt akartam üzni belőle s áldás helyett átkot vonok magamra. (Uo. 11-12) Nagy a fiúban a jószándék és a tiszteletudás atyja iránt. Azt mondja: félek, atyám előtt úgy tűnhetik föl a dolog, hogy ellene szegülök akarátának, és akkor áldása helyett átkát vonom magamra. – Mit tesz most Rebekka, ez a csodálatos és fiát szerető anya? Mivel nem csupán a maga jószántából cselekedett, hanem kezére akart járni az Isten tervének is, minden igyekezetével el akarja oszlatni a fiú félelmét és lelket iparkodik önteni belé, hogy tanácsát megvalósítsa; nem ígéri meg neki, hogy kijátszhatja és félrevezetheti atyját, hanem mit mond? – Én reám szálljon az az átok, fiam: csak hallgass szavamra, menj el és hozd meg, amit mondtam. (Uo. 13) Ha ilyesmi történnék is, nem neked árt. Ne félj hát, hallgass csak nyugodtan szavamra és tedd meg tanácsomat. Igazi anyai szeretet ez: gyermekéért kész bármit elviselni. Szavaival véget is vetett fia félelmének. El is méne tehát, meghozá és odaadá anyjának. Az elkészíté az ételt, úgy, amint tudta, hogy atyja szereti, aztán felöltözteté őt Ézsau legjobb ruháiba, amelyek nála voltak a házban, s a gödölyék bőröcskéivel körülvevé kezét és befödé nyaka csupaszságát, és odaadá az étket, meg a kenyeret, amelyeket készített. Ő bevivé. (Uo. 14-17) Vedd most szemügyre, kérlek, Rebekkának nagy szeretetével együtt nagy eszességét is! Mivel főnnebb azt mondta az Írás, hogy amaz szőrös, ez pedig csupasz, Rebekka mostan Ézsau ruhájába bújtatja fiát, bőrt ad rá, jól kitanítja a család nyélbeütésére, majd az étket s a kenyeret kezébe nyomja és beviteti vele atyjának. Figyeld meg, hogy ez esetben is minden a mennyei kegyelmen fordul! Mert amikor felajánljuk a tőlünk telhetőt, bőségesen kiérdemeljük, hogy Isten együtt munkáljon velünk. Nem akarja, hogy lusták és tunyák legyünk; az Ő akarata értelmében tehát nekünk szintén hozzá kell járulnunk valamivel a tethöz, mert így az Ő segítsége is mindjárt működni kezd; másszóval: nem egészen az égi támogatáson múlik a cselekedet, hanem nekünk is közre kell munkálnunk. Viszont nem kíván tőlünk az Úr mindent, hiszen ismeri szerfölött való gyengeségünket, hanem atyai jóságában szívesen megragad bárminő alkalmat bőkezűségének megmutatására; ezért aztán elvárja, hogy mi szintén megtegyük, amit megtehetünk. Ez történt most is. Minthogy Jákob és Rebekka elvégezték mindazt, amit nekik kellett végrehajtaniok (az előbbi hajlott anyja tanácsára, az utóbbi pedig elvégezte a maga feladatát): a végtelen jóságú Úr könnyűszerrel valóra váltotta ezt a terhes vállalkozást, mielőtt még a csalóka színjáték Izsák előtt nyilvánvalóvá lett. Ahogy Jákob bevitte az étket atyjának, ez így szólt hozzá: Ki vagy te, fiam? Mondá erre Jákob: Én vagyok elsősülötted, Ézsau: úgy cselekedtem, ahogy parancsoltad nekem. Kelj föl, ülj le és egyél vadászatomból, hogy megáldjon engem a lelked. (Uo. 18-19) Figyeld meg csak, kérlek, milyen szívszorongva ejtette ki Jákob e szavakat. Hiszen először azt mondta anyjának: Attól félek, átkot vonok fejemre, nem áldást. Gondolhatod, mennyire félt most a nagy szerep megjátszása közben. Mivel azonban maga isten irányította az eseményt, minden végbe ment szerencsésen. Mi az? – kérdezheti valaki –, hát Isten együttműködött ezzel a hazugsággal? Kedves hallgatóm, ne csak a

folyamatban lévő cselekményt firtasd, hanem a célra is ügyelj: vagyis arra, hogy nem kapzsi, ideigtartó érdekből történt ez így, hanem Jákob az atyai áldást akarta megszerezni. Különb, ha ilyen egyszerű módon vizsgálod az eseményeket, ahelyett hogy mindenütt a célra ügyelnél: vigyázz, mert könnyen fia megölőjének mondd a patriarchát, Fineeszt pedig gyilkosnak. Már pedig Ábrahám nem volt fia megölője, hiszen ha valaki, hát ő nagyon szerette fiát; és Fineesz sem volt gyilkos, hanem sokkal inkább – buzgósággal teli. Mindkettejük az Isten határozatát hajtotta végre. Ezért aztán az előbbi azért kapott nagy jutalmat, mert engedelmes volt, az utóbbit viszont buzgóságáért dicséri az Írás. Azt mondja ti. róla: De Fineesz odaállt és engesztelést szerzett. (Zsolt 105,30) Ha tehát a gyilkosságot vagy a fiú megölését az ő esetükben helyeseltük, mivel Isten szándéka szerint ment végbe, és nem a történetekre, hanem céljukra meg a végrehajtók szándékára ügyeltünk: akkor most százszor inkább ez utóbbi tényezőket kell fontolóra vennünk.

Ne azt nézd tehát, hogy Jákob szavai hazug szavak voltak, hanem arra gondolj, hogy Isten irányított így mindent, mert azt akarta, hogy ígérete teljesüljön. Tudomásul kell vened, hogy mindent Isten segített elő és Ő könnyítette meg azt, ami nehéz volt. Nézzed csak: Izsák csakugyan nem tudta meg a cselt. Jákob szavaira megnyugodott s az étel elköltése után elhalmozta őt áldásával. Ézsau meg addig nem tért vissza vadászatából, míg mindez meg nem történt. Még pedig azért nem, hogy ebből is lássuk: az esemény Isten akarata szerint folyt le. Izsák ismét szóla a fiához: Hogy találhattál ilyen hamar, fiam? Az felelé: Az Isten akarata volt, hogy hamar élémbe jöjjön, amit akartam. (Ter 23,20) Jákob még javában szorongott és félelme nőttön-nőtt; viselkedéséből megtanulhatjuk, hogy a jóságos Úr éppenséggel nem mutatja meg gondoskodását, ha azt nem látja, hogy bennünk is ég a buzgalom. Ne fuss el, kedves hallgatóm, Jákob mostani vívódása mellett. Inkább fontold meg, hogy mindene kockán forgott; hiszen attól félt és rettegett, hogy emiatt az áldás miatt átok éri. Aztán így folytatja az Írás: Mondá erre Izsák: Jer ide, hadd tapogassalak meg, fiam s hadd győződjem meg, te vagy-e az én Ézsau fiam, vagy sem. (Uo. 21) Hangja miatt ugyanis titkon még kételkedett az igaz. Am Isten elhatározásának teljesülnie kellett. Nem engedte meg tehát az Úr, hogy Izsák észrevegye a csalást. Ő odamondá: A hang ugyan Jákob hangja, de a kéz Ézsau keze. De nem ismeré meg. (Uo. 22-23) Íme, milyen jól látszik, hogy minden az Úr kegyelméből történt. Ennek a kegyelemnek hatása volt az, hogy Izsák semmit sem vett észre a folyamatban levő csalásból, Jákob pedig élvezhette az atyai áldást. Nem ismeré meg, mert keze szőrös volt, mint bátyjéé... és mondá: Te vagy az én Ézsau fiam? (Uo. 23-24) Lám, már újra megmutatja a Szentírás, hogy az igaz kételkedett. Azt mondta ugyanis: Te vagy az én Ézsau fiam? Ebből is láthatjuk, hogy az atya a természetes szeretet hatására cselekedett mindent: Isten viszont úgy rendezett el mindent, (hogy Jákob kapja az áldást); hiszen Ő előre látja a jövőt, és az erényesség pecsétjével szokta kitüntetni szolgáit. – Jákob ezt felelte: Én. E kérdés után: „Te vagy az én Ézsau fiam?” s az igenlő felelet után azt mondta Izsák: Hozd tehát ide nekem az étket vadászatodból, fiam, hogy megáldjon téged a lelkem. (Uo. 25) Most nagynehezen vége szakad Jákob gyötrődésének. Ő odavivé... s bort is nyújtja neki; miután azt megitta, mondá neki: Jer ide hozzám és csókolj meg, fiam. Ő odamene s megcsókolá. Erre, mihelyt megérezte ruhái illatát, megáldá őt s mondá:... (Uo. 25-27) Nézd a Szentírás figyelmességét! E kérdés után: „Te vagy-e Ézsau?” és e felelet után: „Én” ismét megtapogatta és titokban még egyre kételkedett, mert a hang alapján némi gyanút fogott; aztán mégegyszer megkérdezte: Te vagy-e az én Ézsau fiam? Jákob igenlőleg felelt, majd odavitte neki az étket. Izsák evett és akkor – az Írás szava szerint – megcsókolá és megáldá. Senkinek nem volt szabad azt vélnie, hogy Ézsau személyére adta áldását: ő azt áldotta meg, akit megcsókolta. Éppen evégett említi meg a Szentírás, hogy megcsókolá, és azt áldá meg, akit megcsókolta. Mihelyt megérezte ruhái illatát, megáldá őt s mondá: Íme, olyan az én fiam illata, mint a telt mező illata, melyet megáldott az Úr. Adjon neked az Isten az ég harmatából, a föld kövérségéből bőséget a gabonából s borból. (Uo. 27-28) Adja meg ezt az Úristen neked, aki étket hoztál, aki tőlem csókot kaptál és népek szolgáljanak neked. (Uo. 29) Íme, először az

életszükségletek bőségét kérte neki, majd pedig a nemzetek között való elsőségét: és ezzel egyúttal megjövendölte mind Jákob boldog életét, mind pedig ivadékainak gyarapodását. Nemzetségek boruljanak eléd. (Uo.) Nemcsak a népek meghódolását kéri neki, hanem a fejedelmekét is. Légy ura testvéreidnek. (Uo.) Lám, az igaz még nemtudomságában is az Isten akaratát szolgálja. Mindez ugyanis azért volt így kitervezve, hogy az kapja meg az áldást, aki erényéért méltó rá. Hajoljanak meg előtted anyád fiai. (Uo.) Fiak néven szokta az Írás hívni a nemzedékek összességét, mint ahogy itt is „anyád fiai”-t mond; mintha azokat mondaná, akik majd Ézsau ágyékából származnak. Hiszen Izsáknak nem volt más fia, csak ez a kettő. Aki átkoz téged, legyen átkozott, s aki áld téged, teljék meg áldással. (Uo.) Íme az áldás célja, íme minden jó csúcspontja: megáldottnak lenni. Látod-e már, milyen kegyes az Isten? Aki attól tartott, hogy áldás helyett átkot von önféjére, azt atyja nemcsak hogy áldások özönével árasztja el, hanem még el s átkozza azokat, akik fiát átkozni merik. Ebből megtanulhatjuk, hogy ha valaki Isten akarata szerint intézi ügyét, az érezni fogja a mennyei segítséget munkája közben. Ki ne csodálkoznék, ki ne ámulna el az Isten kimondhatatlan esemény-irányításán: azon, hogy Ézsau nem tért meg addig vadászatából, míg véget nem ért Jákob szerepjátéka; hanem csak abban a pillanatban, mikor öccse megáldottnak lépett ki atyjától? Mózes erre akart megtanítani bennünket, azért jegyzi meg: Alighogy befejezte Izsák a beszédet és éppen csak hogy kiment Jákob, megjövö Ézsau... a vadászatból. (Uo. 30-31)

Lám, alighogy az egyik kiment, a másik azonnal megérkezett. Nem vakvéletlenségből történt ez így, hanem azért, hogy a mítsem sejtő Ézsau szintén hozzon étket s atyjától értesüljön az egész esemény lefolyásáról. Mert ha odabenn érte volna öccsét, talán meg is öli haragjában. Hiszen később csakugyan rá is szánta magát erre: mennyivel inkább megtette volna most, amikor az esemény még folyamatban volt. Dehát magának Istennek keze óvta a fiút; áldásra méltatta, bátyját pedig megfosztotta az áldástól is, meg az elsőszülöttségtől is. Megjövö Ézsau s étket készíté a vadászatból és bevívé atyjának, mondván: Kelj fel atyám s egyél fiad vadászatából, hogy megáldjon engem a lelked. (Uo. 30-31) Nézd, az igaz már ismét zavarba esik és nem tudja, mitévő legyen. Fia szavait hallván, azt kérdezte: Hát ki vagy te? Ő felelé: Én vagyok, elsőszülött fiad, Ézsau. (Uo. 32) Nézd, még most is milyen fennhéjázó! Nem volt neki elég ennyit mondania: Én vagyok, Ézsau; még azt is hozzátette: Elsőszülött fiad. Megrémüle Izsák nagy megdöbbenéssel s... mondá: Kicsoda tehát az, aki az imént a vadat, amelyet ejtett, elhozta nékem, úgyhogy én ettem mindenből, mielőtt te jöttél? Őt áldottam meg én s ő leszen áldott. (Uo. 33) Figyeld csak, Izsák mennyire megdöbbsent, ám amikor előadja, mi történt, megmondja ezt is: Őt áldottam meg én s ő leszen áldott, és ezzel alkalmasint nagy csapást mér rá. Ezt az igaz azért mondta, mert az isteni bölcsesség irányította nyelvét, hogy amikor fia mindent, de mindent megtudott, azt is tudtul vehesse, hogy immár kárba veszett elsőszülöttsége és vadászata egyaránt. Amint Ézsau meghallotta atyja szavait, nagy kiáltással elordítá magát. (Uo. 34) Mit jelent ez: „Nagy kiáltással elordítá magát”? Felháborodását jelzi ez a kifejezés, meg ama rettentő haragot, amely fellobbant benne, amidőn ezeket megtudta. S mondá: Áldj meg engem, atyám! Ő azonban mondá: Eljött álnokul az öcséd s elvette áldásodat. (Uo. 34-35) Öcséd gazdag bőségben elragadott előled minden áldást. Észrevetted, hogy e dologban, vagyis az igaz félrevezetésében szintén közreműködött az égi kegyelem? Maga Izsák is megvallja ezt, mondván: Eljött álnokul az öcséd. Szinte mentegetőzik a fia előtt. Mintha tanítaná: Mit sem sejtve adtam áldásomat – őreá; pedig rád akartam adni. Csakhogy ő eljött álnokul s elvette áldásokat; amit neked szántam, elvette előled: nem én vagyok a hibás. Erre Ézsau hozzátevé: Méltán nevezték el Jákobnak, mert íme, másodízben csalt meg engem: a múltkor elvette elsőszülöttségemet, most meg... elcsente áldásomat. (Uo. 36) Nem hiába kaptam ezt a nevet – mondja Ézsau –, hiszen ez a név ármánykodást jelent; ezt most világosan elárulta előttem: megfosztott elsőszülöttségemtől is, áldásomtól is. – Lássuk, mit mond erre Ézsau Izsáknak? Nem tartottál-e fenn énnekem is áldást? Felelé Izsák: Tudd meg, hogy minden áldásom őreá öntöttöm. Uraddá őt tettem. (Uo. 36-37) Íme, mindjárt ezzel kezdi és semmi mást nem mond

fiának; csak alávetettségére és szolgaságára utal. Uraddá őt tettem s minden testvérét az ő szolgálata alá vettem, gabonával és borral őt láttam el: ezek után tehát mit tehetnék még tenéked, fiam? (Uo. 37) Nincs más hátra: mivel uraddá őt tettem s minden testvérét az ő szolgálata alá vettem s neki kértem az életszükségletek bőségét, mi más lehetne még hátra? Mondá neki Ézsau: Csak ez az egy áldásod van, atyám? Esedezem, áldj meg engem is. (Uo. 38) Jól hallotta atyjának szavait: „Őt áldottam meg én s ő leszen áldott”, és atya világosan eléje tárta az áldás egész lefolyását, azért most így folytatja: Esedezem, áldj meg engem is. Csak ez az egy áldásod van, atyám? Nem tudsz nekem is áldást adni, hiszen úgy szeretted... elsőszülöttem voltam... és vadászatra küldtél? Szavaival zavarba ejtette atyját. – És mivel nagy jajgatással síra, Izsák megindula. (Uo. 38-39) Ézsau látta atya tanácsstalanságát és azt is, hogy nem tudja, nem is akarja visszavonni áldását; nemcsak kiáltott tehát, hanem sírt is, hogy nagyobb részvétre indítsa atyját. Meg is szánta Izsák és ezt mondta neki: A föld kövérségében s felülről az ég harmatában leszen a te áldásod: kard után fogsz élni s öcsédnek szolgálni: de eljő majd az idő, hogy lerázod és leoldod igáját nyakadról. (Uo. 39-40) Minthogy te is kívánod áldásom, tudd meg, hogy lehetetlen olyat cselekednem, ami Isten akaratával ellenkezik; mindazáltal számodra is azt kérem, hogy legyen részed az ég harmatában; de vedd tudomásul, hogy a te életed katonás élet lesz: kard után fogsz élni s öcsédnek szolgálni.

Egyébként ennek hallatára ne csodálkozzál, még ha azt látod is, hogy ezután Jákob vándorolni indul bátyjától való félelmében és idegen föld felé siet; és a kezdeti eseményekre figyelmedben ne gondold, hogy a jövődölés megghiúsul. Mert ha az Úr valamit megígér, még az esetben sem szabad fejünket elveszítenünk, ha azt látjuk, hogy kezdetben az ígéretnek épp a fordítottja következik be: lehetetlen ugyanis, hogy az Úr szava mindvégig teljesületlen maradjon. Azért van ez így, hogy az igazak – miközben egyre tündöklőbbé válnak – bemutassák mindnyájunk előtt Isten hatalmas erejét. Minden egyes esetben ezt találod, ha éles szemmel megfigyeled a róluk szóló történeteket. Most is ez a helyzet. Ne arra ügyelj, hogy Jákob sietve elmenekül, hanem azt a dicsőséget vedd fontolóra, ami majd ezután következik: idő haladtával épp ez a testvér fog iránta nagy tiszteletet tanúsítani, akármilyen félelmetes is a mostani pillanatban. Arra figyelj, hogy az idegen földön elszenvedett viszontagság után mily nagy dicsőségbe jut: ivadékaik mérhetetlenül elszaporodnak, és nevét egy egész nemzetség viseli majd. Egyelőre azonban a Szentírás Ézsau testvérgyilkosságra kész haragjáról értesít bennünket, e szavakkal:... Gyűlölte... Ézsau mindenkor Jákobot azon áldás miatt, mellyel atya megáldotta. (Uo. 41) Hogy pedig megtudjuk azt is: nem egyszerű, múló harag volt ez, a kifejezés maga utal Ézsau szörnyű gonoszságára. Azt mondja: Mindenkor gyűlölte, azaz gyűlöletével állandóan a sarkában volt és a lelke mélyén rejlő szándékot szavakba is foglalta. Ezt mondá magában: Majd eljönnek atyám meggyászolásának napjai s akkor megölöm Jákobot, az öcsémet. (Uo.) Valóban, a haragos ember ugyanolyan esztelen, mint az örült. Figyeld meg: a dühöngőket a beléjük búvó gonosz lélek megfosztja józan eszüktől és arra készíti, hogy épp az ellenkezőjét műveljék annak, amit látnak. Rosszul látnak ugyanis az ilyenek és semmi hasznosat nem művelnek; mondhatni: megbénult érzékekkel és összeroppant ítélőtehetséggel végeznek mindent. Ugyanígy a harag megszállottjai is. Nem ismerik föl az előttük állókat, nem emlékeznek a rokoni kötelekre, nem gondolnak a baráti vagy az ismerősi kapcsolattal, sem az előttük álló méltóságával, sem semmi mással, hanem önnön dühüktől teljesen leigázottan rohannak saját vesztükbe. Lehet-e az ilyeneknél szerencsétlenebb, mikor lelkünk betegségétől elragadva és legyőzve emberölésre sietnek? Szent Pál gyökerestől ki akarja irtani ezt a nyavalyát, azért írja figyelmeztetésünk végett: Minden... harag, keserűség (és) szóváltás... minden gonoszsággal együtt legyen távol tőletek. (Ef 4,31) Nemcsak azt nem akarom – mondja –, hogy haragudjatok és dühösködjete, hanem még azt sem, hogy felebarátaitokkal fennhangon szóljatok; a haragszülte hangoskodásra gondolok. Amikor ugyanis ez a betegség odabent lábrakap, és fejedbe vér todul, már nyelved nem tud csendesen szólani, hanem meg akarja mutatni lelkiállapotodat: ezért aztán kész arra, hogy a felebaráttal ordítva szóljon. Szent Pál azt akarta,

hogy azok, akik urai önmaguknak, folyton békeességben legyenek, azért mondta: Minden harag (azaz bármilyen ok idézte is elő), minden keserűség és minden szóváltás legyen távol tőletek. Mivel azonban a gyökerét akarta elszáritani és meddővé tenni ennek a bajnak, hozzátette: minden gonoszsággal együtt. Aki Szent Pál szavát megvalósítja, az mindig olyan kikötőben tanyázik, amely mentes a földi élet hullámainál; tehát sem zivatartól nem fél, sem hajótöréstől, hanem a csendes vízen hajózik vagy a békés kikötőben horgonyoz és földi életét úgy tölti el, hogy egyrészt minden háborgást elkerül, másrészt mindenképpen megszerzi a kimondhatatlan örök javak élvezését is. Bárcsak mi is mindnyájan elérhetnők e javakat a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és irgalmából; Vele az Atyának és a Szentléleknek legyen dicsőség, hatalom, tisztelet most és mindenkor és mindörökké. Amen.

7. Jákob menekülése⁷

Rebekka... elhivatá fiát, Jákobot s mondá neki. (Ter 27,42)

Az isteni kegyelem segítsége. A lelkiismeret elégséges tanítómester. – Láttatok-e tegnap a város nagy alázatosságát, az Úr kimondhatatlan könyörületességét s a zsidók szerfölötti oktalanságát? Megfigyeltétek-e, hogy Szent Máté a gyors engedelmeskedéssel és életének teljes megváltoztatásával mindnyájunkat megtanított arra, hogy a mennyei kegyelem leszállta után szabadon választhatunk az erény meg a bűn közt; és hogy buzgóságunk erényessé tehet, viszont lustaságunk a bűn szakadékába taszíthat? Éppen abban különbözünk az oktalan állatoktól, hogy a jó Isten minket ésszel tüntetett ki és természetünkbe oltotta a jónak s a rossznak ismeretét. Senki se mentegetődzék tehát azzal, hogy nemtudomságában hanyagolja el az erényt, vagy hogy nincs útmutatója. Elegendő mester számunkra a lelkiismeret; lehetetlen, hogy bárki is híjával legyen a lelkiismeret szülte istápolásnak. Az emberbe már teremtésekor beoltatott kötelességeinek ismerete, mégpedig azért, hogy kellő jószándékúság tanúsításával ebben az életben, mint valami gyakorlótéren, eddze magát az erényküzdelmekre, szerezzék meg az értük járó versenydíjat s a rövid ideig tartó fáradozás után az örökkévalóságban érdemeljen koszorút; és mivel ezen az ingatag világon az erénybe kapaszkodott, a szemnemlatta örök életben élvezhesse a múlhatatlan javakat. Mindezt, szerettem, jól tudhatjuk, ne áruljuk el tehát nemességünket, ne legyünk hálátlanok Isten nagy jótéteményével szemben, ne hajszoljuk a látszat-élvezeteket, hiszen velük örök büntetést készítettünk minmagunknak; nézzünk inkább mindenkor ama Szemre, amely szunnyadást nem ismer, belát lelkiismeretünk titkaiba; intézzük Reátekintve minden ügyünket és a Lélek fegyvereivel fölszerelkedve tanúsítsunk kellő jólelkületet. Mert ez esetben miénk az onnan felülről jövő kegyelem; az égi segítség birtokában legyőzhetjük gyűlölt ellenségünket, megíúsíthatjuk mesterkedéseit és élvezhetjük ama javakat, amelyeket az Úr ígért az Őt szeretőknek. Tehát ne az erénnyel járó küzdelmet nézzük, hanem – eszünkbe véve az erényből származó nyereséget, vállaljuk készségesen az érte való harcot. Hiszen még azok is, akik e világ ügyeivel foglalkoznak és esztelen vagyonthalmozásra adják fejüket, szíves-örömet vállalnak minden feladatot – bár előrelátják a tenger veszedelmeit, a hajótörést, a kalózok cselvetéseit – és nem lanyhulnak el, pedig egy cseppet sem lehetnek nyugodtak vállalkozásuk végződése felől; hát akkor nekünk milyen mentségünk lehet, ha az örök javak elnyerése végett nem gyürkőzünk neki teljes buzgósággal és odaadással az erényért vívandó lelkes harcra? Miért vagyunk ilyen hálátlanok Jótevőnkhez? Miért van az, hogy sem az eddig kapott javakra nem gondolunk, sem a megígért javakat nem forgatjuk elménkben? Jóformán mindenről megfélemedkezünk, valósággal barommódra futunk át az egész életen; semmit sem gondolunk lelkünkkel, csak bendőnket tömjük pukkadásig és ezzel szegény testünknek okozunk nyomorúságot; mértéktelen nagy falánkságunkkal száz meg száz bajt zúdítunk saját magunkra, közben pedig elnézzük, hogy lelkünk az éhségtől elsenyvedjen, noha testünknel előbbrevaló, s ha a lelket megtagadjuk, testünk holttestként marad hátra. A léleknek is, akár a testnek, meg kellene adnunk a kellő és megfelelő táplálékot; ám minthogy sem itt, sem ott egyáltalán nem tartjuk meg a mértéket, csak ártunk mindkettőnek: az egyiket kelleténél jobban fölhasználjuk, a másikat meg éhhalálra kényszerítjük. A mindenség Ura roppant haragja során így fenyegette meg a zsidó népet: Éhséget bocsátok az országra, éhséget, de nem kenyérre; szomszárúságot, de nem vízre, hanem az Úr igéjének hallására. (Ám 8,11) Minket is megtanít e szavakkal arra, hogy az egyik fajta éhség lesoványíthatja a testet, a másik fajta pedig a lelket éri utol. Amivel egykor az Úr – egyéb büntetés helyett – a zsidókat fenyegette meg, vállaljuk el azt mi most a magunk jószántából, annál is inkább, mert az Úr meg akarta mutatni rólunk való

⁷ Hom. 54. (P.G. 54,471–479)

nagy-nagy gondoskodását, s ezért elhatározta, hogy nekünk a Szentírás olvasásával egyetemben a hittanítóktól is kell kapnunk intelmeket.

Az Írás olvasásával egyetemben a hittanítók intelmei. – Arra kérlek tehát benneteket, kedves hallgatóim, hogy üzzétek ki magatokból a renyheséget, serkenjete föl egy kissé és irányítsátok át minden iparkodástokat lelketek üdvösségére. Így ugyanis az Isten jóindulatát bőségesen megnyeritek; mi tanítók pedig buzgóbbak leszünk tanítástokban, ha azt látjuk, hogy tanácsaink tetté válnak. A földműves is nekigyürkőzik és nagyobb igyekezettel műveli földjét, ha azt látja, hogy a föld alkalmas a művelésre és bőséges gabonatermést ad. Hasonlóképpen mi is nagyobb fáradságot fordítunk oktatástokra, ha észre vesszük, hogy előrehaladtatok az Úrban és iparkodtok szavainkat nagy odaadással valóra váltani; hiszen akkor tudjuk, hogy nem sziklás talajba vetünk, hanem kövér és mély földbe hintjük a magot.

A gyilkosság gyökere az irigység. – Éppen azért tanítunk naponta benneteket, hogy hazameneteltekkor valami hasznotok legyen belőle, erényességetek növekedjék, jómagunk pedig örvendezzünk előrehaladástok láttán. Vagy talán üres hiúságból beszélünk, dicsérő szavatokra pályázunk és azt akarjuk, hogy távozáskor megtapsoljatok? Nem ezért szólunk, Isten ments! hanem a ti hasznotokért! Számomra az a legnagyobb dicséret és taps, ha valaki az erényre tér hibáiból; ha valaki – jóllehet az előbb még tunya volt – figyelmeztetésünk hatására buzgó lesz: ez szerez nekem nagy dicséretet és vigasztalást; nektek pedig nagy nyereséget meg lelki gazdagságot. Nem is kételkedem benne, hogy nagy buzgalmat fogtok mutatni, mert jól tudom, hogy Isten tanított benneteket; másokat is jóra tudtok tehát inteni. – Ebben a szándékban folytatom szokásos tanításomat Mózes szavai alapján, jobban mondva az általa szóló Szentlélek nyomán. Megtárgyalok majd szavaiból egyet és mást, és ma ebből tálalom elétek a lakomat. Egy-két napja hallottátok, hogy Jákob lelkiismeretesen megcselekedte Rebekka tanácsát, megszerezte atyja áldását, elkövette a dicséretes tolvajlást, ezért aztán Isten is támogatta, és ezáltal iparkodása sikerült. Mivel pedig Ézsau emiatt nagy irigységre gyúlt öccse ellen, a gyilkosság már készüléfélben volt. Ilyen ti. a romboló lelkület: nem nyugszik addig, míg áldozatát lejtőre nem juttatja, úgy hogy ez végül is a gyilkosság bűnébe rohan. Az emberölés gyökere az irigység. Így volt ez már annakidején Kain meg Ábel közt is. Amaz az égvilágon semmivel sem vádolhatta öccsét; de amikor azt látta, hogy öccse áldozatajándéka kedves az Úr előtt, őt viszont hanyagsága miatt visszautasítja az Úr, mindjárt elfogta az irigység, és mivel megfogant lelkében a gyilkosság gyökere, nyomban megtermette a veszedelmes gyümölcsöt, – elkövette a gyilkosságot. Ézsau ugyanígy: mikor megtudta, hogy öccse megkapta atyjától az áldást, haragjában és irigységében a gyilkosság felé sodródott: testvére megölésén törte a fejét.

Hogyan gondoskodott Rebekka a kisebb fiú életéről; tanácsa a krisztusi jótanács előképe. – Ámde amint ez a csodálatos anya megneszelte (Ézsau tervét), újra kitűnt kisebb fiához való anyai szeretete. Olyan tanácsot mondott neki, amellyel ki tudta ragadni bátyja kezéből. Elhivatá fiát, Jákobot s mondá néki: Íme, bátyád, Ézsau azzal fenyegetődik, hogy megöl téged. Most tehát, fiam, hallgass a szavamra. (Ter 27,42-43) Bárcsak a tapasztalat tanítana meg rá, hogy javadat akarom. Az imént is hallgattál szavamra és ezzel megszerezted atyád nagy áldását; hallgass meg hát most is a szómat, hogy kikerülhesd bátyád kezét. Így tennenmagadat is megmented a veszélytől és engem is a fájdalomtól. Mert valószínű, hogy bátyád megbűnhődik, ha ezt meg meri tenni, és akkor az én kínos fájdalmam minden oldalról fokozódik. Tehát hallgass a szavamra: kelj fel és menekülj fivéremhez, Lábánhoz Háránba s tartózkodjál nála egy kis ideig, míg lecsendesedik bátyád dühe s elmúlik haragja s elfelejti, amit ellene elköveltél. Akkor majd elküldök s visszahozatlak onnan. Miért foszthatnám meg magam egy napon mind a két fiamtól? (Uo. 43-45) Menekülj fivéremhez, Lábánhoz s tartózkodjál nála egy kis ideig. Valószínű, hogy az elkülönítés meg az idő többlet tehet, lecsillapíthatja a haragot, enyhítheti az irigységet és elfeledtetni mindazt, amit az áldás ellopása ügyében elköveltél. Elfelejti, amit ellene elköveltél. Bizonyára haragszik a bátyád: jól teszed tehát, ha haragja elől kitérsz, hátha idővel megfélemedezik tettetéről; azután szabadon lakhatol itten is. – Hogy pedig fiának ne essék

nehezére az idegen országba való kényszerű elköltözés, nézd: mivel vigasztalja a fiú szívét! Először azt mondta: Menekülj fivéremhez, Lábánhoz. Azt sürgetem talán, hogy idegenhez menj? Fivéremhez eredj, s tartózkodjál nála egy kis ideig. Rövid idő múlva, néhány nap alatt lecsendesülhet Ézsau haragja. Bátyád most még füstölög magában, s ha egyszer előnti az epe, nem törődik atyjával és a testvéri szeretetre sem gondol. Csak abban föl feje, miképp tölthetné ki dühét. Akkor majd elküldök s visszahozatlak onnan. Visszahozatlak. Menj csak bátran: majd elküldök és visszahozatlak. Lelki küzdelmem mindkettőtökért van: érted is, érte is aggódom, hogy elvesztelek mindkettőtöket. – Milyen bölcs ez az édesanya! A saját jószántából, de még inkább az Úr előre kimondott szavának szolgálatában azt tanácsolja fiának, amire Krisztus buzdította később tanítványait: hogy ne menjenek oktalan veszedelmek közé, hanem félrehúzódsukkal szelidítsék meg a szenvedély őrjöngését. Mondom: ugyanezt tanácsolja fiának Rebekka; először fölszítja lelkében a bizalmat, hogy ne essék terhére a távozás, majd egy elfogadható jogcímet is kigondol elutazására. El akarja kerülni azt a látszatot, hogy nyilvánvalóan a bátyja irigysége elől húzódik félre, azt viszont nem akarja, hogy atyja megtudja a távozás igazi okát: Ézsau fenekedését öccse ellen. Majd mondá Rebekka Izsáknak: Unom az életemet Het leányai miatt; ha Jákob is ennek a földnek a nemzetségéből vesz feleséget, nem kívánok élni. (Uo. 46)

Lám, milyen szép ürügyet talált! Ha a mennyei Jobbkéz együtt működik velünk, minden nehézség megkönnyül s a kényelmetlen is kényelmessé válik. Mivel Isten helyeselte az asszony szándékát, mindent megsugallt neki, ami jövő terveit s a fiú megmentését előmozdíthatta. Unom az életemet Het leányai miatt; ha Jákob is ennek a földnek a nemzetségéből vesz feleséget, nem kívánok élni. – Úgy gondolom, e szavak Ézsau feleségeinek gonosz voltára utalnak: ezek voltak ugyanis keserűségük okai. Ézsauról már föntebb elmondtunk nekünk a Szentírás, hogy két heteus feleséget vett, s ezek keserűségére voltak Izsáknak meg Rebekkáknak. (Ter 26,34-35) Ezt akarja most Rebekka a patriarcha emlékezetébe idézni, azért beszél ilyenformán: Tudod, hogy életem mennyire elkésérették Ézsau feleségei; az ő gonoszságuk miatt Het fiainak valamennyi leányát gyűlölöm, és ezek miatt utálok az egész heteus nemzetséget. Ha Jákob is közülök vesz feleséget, lehet-e még jó életben reményem? Kívánhatok-e még élni? Hiszen még ezt a kettőt sem tudjuk elviselni; ha tehát még Jákob is e föld leányaiból hoz asszonyt, végünk van. E szavak hallatán Izsák visszaemlékezett Ézsau feleségeinek gonoszságára; hivatá erre Izsák Jákobot, megáldá és parancsola néki, mondván: Ne végy feleséget Kánaán nemzetségéből, hanem eredj s menj el Szir-Mezopotámiába... anyád atyjának házához, s onnan végy magadnak feleséget... anyád fivérének leányai közül. (Ter 28,1-2) De nem elégedett meg e szavakkal, serényebbé akarta tenni a vándorútra, ismét ráadja tehát áldását, mondván: A mindenható Isten pedig áldjon meg téged s szaporítson és sokasítson meg, hogy népek seregévé légy, és adja Ábrahám áldását tenéked s utódaidnak, hogy elnyerd azt a földet, melyen idegenként tartózkodtál s amelyet nagyatyádnak megígért. (Uo. 3-4) Íme, az igaz mindent megjövendöl neki és jó útravalóval meg vigasztalással látja el; megmondja, hogy majd visszatér s ő lesz a föld örököse; megmondja, hogy nemcsak megsohasodik, hanem népek serege támad magvából. Ahogy a fiú ezt hallotta, eleget tett atyja határozatának, elutazott Mezopotámiába, Lábánhoz, anyja fivéréhez. Ekkor Ézsau, amint megtudta, hogy Jákobnak az áldás után azt parancsolta atyja: ne vegyen feleséget Kánaán fiainak leányai közül, hanem induljon Mezopotámiába: mondom, amint Ézsau ezt megtudta, mintegy jóvá akarta tenni tévedését és meg akarta békíteni atyját, ezért a már meglevőkön kívül feleségül vevé... Izmaelnek, Ábrahám fiának a leányát. (Uo. 9) Látod, kedves hallgatóm, mekkora okossággal ragadta ki fiát, Jákobot a szerető anya a veszedelemből: tetszetős ürügyet talált ki elutazására; nem árulta el Ézsau gonoszágát; az igazi okot a patriarchának nem mondta meg. Ellenben egyfelől megfelelő tanácsot adott fiának, hogy ez félelmében ráálljon a tanács végbevételére, másfelől pedig illendőséges okot hitetett el az atyjával is. Így aztán az asszony tervéhez Izsák is megadta beleegyezését, útravalóul ellátta Jákobot áldásával és elbocsátotta.

Jákob vándorútja. – Nos, ha tetszik és még nem vagytok fáradtak, lássuk, hogyan vág neki Jákob a vándorútnak. Nem lesz egészen haszontalan ezt is megfigyelnünk. Hiszen az igazak élete magában foglalja a bölcsesség teljes tanítását. Nézd: ez az ifjú odahaza nevelkedett, soha semmiféle vándorlásra nem vállalkozott, idegen földön nem járt, nem tapasztalta meg az élet semmiféle terhét, és íme most útra kél... Ismerkedj csak meg kiváló eszességével. Jákob tehát elindult Bersabából s Hárán felé tartott. Mikor aztán eljutott egy helyre s ott, hogy a nap leszállott, meg akart nyugodni, vón egy ott heverő követ s feje alá tevő s azon a helyen aluvék. (Uo. 10-11) Látod, milyen kimondhatatlanul okos? Látod, hogyan utaztak a régiek? Ez az otthon nevelkedett férfi (megismétlem, amit már mondtam), aki oly nagy kényelemben részesült (hiszen az Írás szerint csendes, sátorbanlakó ember volt, (Ter 25,27), most, amidőn útnak indult, nem szorult rá sem igásállatra, sem kíséretre, sem útravalóra, hanem az „apostolok lován” utazott; napnyugtával pedig ott pihent le, ahol ráköszöntött az éjszaka. Vón egy követ, s a feje alá tevő. Nézd, milyen férfias ifjú! Követ használt vánkosnak, s a puszta földön hált. Mivel tehát bölcslelkű és férfiasszívű volt, és lelkét egyáltalán nem igazta le e világ hiúsága: azért érdemelte meg ama csodálatos látomást. Ilyen a mi Urunk! Amikor egy jóérezésű lelket lát, olyat, aki nem igen törődik e világgal, mindjárt kimutatja, hogy különösen nagy gondja van reá.

Látod, ez az igaz a földön fekszik, látomást lát; többet mondok: magának az Úrnak látására lett méltó. Azt mondja az Írás: Álmában aztán azt látá, hogy egy létra áll a földön, teteje az eget éri s az Isten angyalai fel és alá járnak rajta s az Úr a létrára támaszkodik és azt mondja néki: Én vagyok az Úr, atyádnak, Ábrahámnak Istene és Izsáknak Istene. (Ter 28,12-13) – Vedd most fontolóra, kérek, a kegyes Úr különös gondoskodását! Láta, hogy anyja tanácsára, bátyjától féltében útrakelt: mint valami csavargó teszi meg az utat, sehonnét nem kap semmi vigasztalást, teljesen a mennyei támogatásra hagyatkozik; ezért mindjárt a vándorút elején meg akarja erősíteni buzgóságában, megjelenik tehát neki és így szól hozzá: Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak Istene és Izsáknak Istene: Én tüntettem ki oly nagyon nagyatyádat és atyádat egyaránt. Ne félj hát; bízzál bennem: én megtartottam elődeidnek adott szavam; téged is méltónak tartalak majd arra, hogy gondodat viseljem. Ne félj tehát; bátorodjál. Űzz el magadtól minden gyávaságot és higgy az én szómnak. A földet, melyen alszol, neked s ivadéknak fogom adni. És annyi lesz az ivadékod, mint a földnek porszeme. (Uo. 13-14) Ne gondold, hogy azért, mert most idegen földre mégy, elesel attól a földtől, amelyen születted, nevelkedted, fölserdültél. Neked adom ezt a földet s ivadéknak s lesz rá gondom, hogy annyi legyen ivadékod, mint a tenger fővenye. Kiterjedsz nyugatra s keletre, északra meg délre, azaz mindenfelé, és benned s ivadékodban nyer áldást a föld minden nemzetsége. (Uo. 14)

Hogyan teszi próbára Isten az igazak engedelmségét. – Lám, már most megjövendőli neki mindazt, ami majd csak hosszú idő múlva fog bekövetkezni. E tekintetben a mindenség Urának az a szokása, hogy az igazaknak külön-külön ígéretet tesz, de nem váltja be mindjárt szavát, hanem előbb megedzi engedelmségüket, kipróbálja türelmük nagyságát és csak később teljesíti ígéreteit, nagy bőkezűséggel. Aztán hogy megígérte Jákobnak a jövőbeli adományokat (mivel főleg a mostani helyzetben az igaznak különleges vigasztalásra volt szüksége), figyeld meg: a jóságos Úr egyfelől a jövővel kecsgetti, másfelől most tanúsított gondviselésével bizalmat önt belé, hogy tudjon bízni a jövendőben. Azt mondja ti.: Ne gondold, hogy csak ezt ígérem neked! Én most is őrződ leszek..., bárhová mégy. (Uo. 15) Ne véld, hogy egymagadban utazol; én útítársad leszek; én őriződ leszek az egész úton, minden kellemetlenséged kellemességgé változtatom. – Aztán szavai vigasztaló hatásának fokozása végett, előre jelzi neki, hogy vissza fog térni övéihez: Visszahozlak erre a földre. (Uo.) Ne ijedj meg azért, mert idegen földre lépsz. Visszahozlak erre a földre s el nem hagylak, míg nem teljesítettem mindazt, amit mondtam. (Uo.) Nem veszem le rólad szemem: minden ígéretemet kész vagyok valóra váltani. – Ki bámulhatná meg méltóképpen az Isten jóságát és mérhetetlen leereszkedését? Nézd csak, milyen nyomós ígéreteket ad az igaznak és hogy följazza véle a lelkét! És ha már megcsodáltad Isten jóvoltát, figyeld meg Jákob hálás lelkületét is: e nagy ígérek után húsz évig

Lábánál szenvedett, de nem zúgolódott, s e hosszú idő ellenére sem rendült meg, hanem mindent elviselt derekasan és várta az ígéretek teljesülésének idejét, mert tudta, hogy nem foszlik légből az, amit Isten megígért volt. (Főleg, ha mi is iparkodunk megtenni, amit megtehetünk: ha van bizalmunk meg kitartásunk, és ha olyan erősen hiszünk a még be nem teljesült ígéretekben, mintha már megvalósultak volna, csak azért, mert Isten ígérte meg őket. Ez az igazi hit: ha nem arra ügyelünk, amit a szemünk lát, bármennyire ellenkeznek is a jelen eseményei az ígérettel, hanem az Ígérettevő hatalmába vetjük bizalmunkat.) – No de lássuk Jákob háládatosságát! Mikor aztán Jákob felébredt az álomból, mondá: Valóban az Úr van ezen a helyen és én nem is tudtam. Majd megrémülve mondá: Mily félelmetes ez a hely – nem más ez, mint az Isten háza és a menny kapuja. (Uo. 16-17) Elámult az igaz, a jó Isten nagy irgalmasságán, megrémült s az Írás szerint azt mondta: Nem más ez, mint az Isten háza és a menny kapuja. Ezt a helyet én ezentúl az Isten házának tekintem. Mivel méltónak találtattam erre a nagy látomásra, és – mondhatni – megláthattam magának a mennynek kapuját, igazságos dolog, hogy mostan illendőképp felajánljam hálaáldozatom az Úrnak. Ezért Jákob, mikor reggel felkelt, vevé a követ, melyet a feje alá rakott s felállítá emlékjelül s olajat önté reá és elnevezé azt a várost Betelnek; Lúzának hitták azt azelőtt. (Uo. 18-19) Mivel a látomásban ily nagy kitüntetés jutott neki osztályrészü, egy névvel akarja emlékeztetessé s az utókor előtt híressé tenni a helyet, ezért emlékjelül felállítja a követ, olajat önt reá (ezt az olajat nyilván magával hozta a vándorútra) és nagy bölcsességgel teljes fogadalmat tesz a jó Istennek.

Ha tetszik, hallgassuk meg az Írás szavait: Fogadalmat is tón, mondván: Ha velem lesz az Úr s megőriz az úton, amelyet járok... (Uo. 20) Mivel az Isten azt mondta volt: Őrződ leszek én, bárhová mégy (Ter 28,15), ezért Jákob is azt mondja: Ha valóra válik mindazon ajándék, amelyet megígértél... Ezután hozzácsatolja a maga kérését is, mondván: Ha ad nekem kenyeret, mit megegyek s ruhát, amit felvegyek... (Uo.) Nem gazdagságot, nem is valami fölös bőséget kért, hanem kenyeret meg ruhát: ezt teste befödésére, amazt pedig szükséges eledelül. Nézd csak: kérésével szinte az apostolok módjára viselkedett, annyira tele volt lelke igazságra törekvéssel. Mert ő a krisztusi parancsot: Ne legyen aranyatok, se ezüstötök, se két köntöstök! (Mt 10,9), senki mástól nem tanulta, csak saját magától meg a természetünkbe oltott tanítómestertől; és arra kérte az Urat, hogy adjon ételül kenyeret és teste födésére ruhát. Ha ezt idegen földön is megkapom s amint megígérte az Úr, szerencsésen visszatérek atyám házába: Ő lesz az én Istenem, s ezt a követ, melyet emlékjelül ideállítottam, az Isten házának fogják hívni s mindannak, mit adsz majd nékem, Neked áldozom tizedét. (Ter 28,21-22) Milyen jószándékú ember! Kért ugyan, de nem valami kincset, csak kenyeret és ruhát; viszont a sajátját ő is odaígérte az Úrnak, mert tudta, milyen bőkezű Isten az ajándékozásban és gondolatainkat mennyire meghaladja a visszafizetésben; azt mondja hát: Ezt az emlékjelet az Isten házának fogom tekinteni s mindannak, mit adsz majd nékem, Neked áldozom tizedét. Lám, milyen istenszerető a lelke! Még semmit sem kapott, de már megígérte, hogy a jövőbeli ajándékok tizedét felajánlja az Úrnak.

Erkölcsei utószó. – Ne menjünk el, kedveseim, felületesen a mondottak mellett, hanem keljünk valamennyien versenyre ezzel az igazzal, hiszen mi a kegyelem korában élünk, ő pedig még a törvény ideje előtt élt; és ne kérjünk semmi ideigtartót az Úrtól. Isten nem várja meg a mi figyelmeztetésünket; kérésünk nélkül is megadja, amire szükségünk van. Napját fölkelte jókra és gonoszokra, s esőt ad az igazaknak és hamisaknak. (Mt 5,45) Higyjünk neki, amikor figyelmeztet, mondván: Keressétek... először az Isten országát... és ezek mind hozzáadatnak nektek. (Mt 6,33) Lám, az Úr ezeket is előkészítette nekünk ajándékkul és megígéri, hogy ezeket is megadja ráadásképpen. Ne azt kérd tehát első helyen, amit megtetés formájában fogsz majd kapni; ne fordítsuk meg a sorrendet, hanem úgy kérjük őket, amint az Úr parancsolta: mert csak így lehet részünk ebben is, abban is. Éppen ezért imádságunk szövegében, pontosan körülhatárolta és megszabta az Úr, milyen mértékig kérjük földi javakat is. Ezeket a mély bölcsességgel telített szavakat mondatja velünk: Életünkre szükséges kenyerünket add meg

nekünk ma (Mt 6,11), vagyis mindennapi élelmünket: Jákob is épp ezt kérte, ámbár a Miatyánknak még hírére sem hallotta: Ha ad nekem kenyeret, mit megegyek s ruhát, amit felvegyek. – Más egyéb ideigvalót ne kérjünk hát Tőle. Nagyon méltatlan dolog ugyanis a bőkezű és mérhetetlen hatalmú Úrtól olyasmit kérnünk, ami a földi élettel együtt szertefoszlik és rengeteg viszontagságnak, meg változásnak van alávetve. Már pedig minden emberi dolog ilyen, akár kincs az, akár hatalom, akár emberi dicsőség. Kérjünk inkább olyat, ami mindig megmarad, mindig elegendő és nem ismer viszontagságot. Urunk jóságának ismeretében a földi javakat ne becsüljük semmire se, hanem minden igyekezetünket váltsuk át az égiek után való vágyakozásra. Mert ha napját fölkelte jókra és gonoszokra, s esőt ad az igazaknak és hamisaknak, sokkal inkább letekint azokra, akik távolmaradnak a gonoszságtól és kerülnek a hamisságot: nagy kegyesen gondjukat viseli és mindenkor törődik velük. Ennek tudatában, kedveseim, ne legyünk bizalmatlanok az isteni ígéretekkel szemben, ne cselekedjünk parancsolata ellenére. Mert bizony, mostani viselkedésünket tekintve, semmit sem különbözünk a hitetlenektől. Megígéri ugyan nekünk az Úr a jövő javakat, de mi nem akarunk bízni az ő szavában, hanem e világ javaihoz ragaszkodunk; nos, kell-e más bizonyítékokat keresni hitetlenkedésünkre, hiszen életünk oly világosan tanúskodik erről? Azután: jóllehet Krisztus azt parancsolja, hogy e mulékony és ideigtartó javakból semmit se kérjünk, hanem inkább amazokért imádkozzunk; mi az Ő szavának mégis ellenszegülünk s azt keressük, aminek keresését Ő megtiltotta; viszont nem keressük azt, amit parancsa szerint keresnünk kellene. És néha ilyenek vagyunk: kötelességeink nemtörődöm végzésével elkeserítjük a jóságos, szelíd Urat, mégis valósággal megfélemlünk vétkeinkről és még okát kérdezzük az Úr ránk zúduló haragjának; azt kutatjuk, miért fordul el tőlünk, amikor különféle kísértésekbe esünk; és így minmagunkat csapjuk be, nem vévén eszünkbe bűneink nagy voltát. Kérlek tehát benneteket: mellőzzük minden földi jót és ne tegyünk semmit elébe üdvösségünknek. Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja? (Mt 16,26) Fölös javainkat osszuk ki a szegények közt; mutassuk meg minden körülmény közepett, hogy teljes erőnkkel törekszünk a bölcsességre, lenézzük a hiú dicsőséget, lábbal tapossuk az emberi gőgöt és nagy szeretettel vagyunk egymáshoz, hogy így mind az ideigvaló, mind a jövő javaiban részesülhessünk, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és irgalmából; Vele az Atyának és a Szentléleknek legyen dicsőség, hatalom, tisztelet most és mindörökké. Amen.

8. Jákob Lábánnál menedéket talál⁸

Mondá (Lábán Jákobnak): Azért, mert a testvérem vagy, ingyen fogsz szolgálni nekem? Mondd meg, mi legyen a béréd? (Ter 29,15)

Röviden megismétli tegnapi szavait; dicséri Jákob Istenbe vetett bizalmát. – Jákob elvándorlásának kezdete tegnap eléggé tudunkra adta bölcsességének nagy voltát; érte méltatta oly nagy ígéretre az Isten. Újra megbátorodott és imájával meg a mindenség Urának tett fogadalmával elegendőképp megtanított bennünket erényének lelkes utánzására. Mert valóban érdemes csodálatunkra az, hogy noha ismerte az Ígérettevő hatalmát és hallotta a megígért javak nagyságát, nem mert túlon túl nagy dolgot kérni. Amint tegnap hallottatok, csak annyit kért, ami elég lehetett ereje fenntartására és teste befödésére; viszont megígérte, hogy mindabból, amit kap majd tőle, tizedet ad Neki, ha ígérete szerint kegyeskedik megengedni szülőföldjére való hazatérését. Mindezzel egyfelől megmutatta, hogy jámborságában Őt tartja minden adomány ajándékozójának, másfelől megtanított bennünket rá, hogy legelső sorban Iránta legyünk hálásak. Jákob ugyanis ismerte az Úr kimondhatlan emberszeretetének szerfölötti nagyságát (ismerhette abból a jóságból, amit atyja iránt tanúsított az Úr), következőleg tudta, hogy majd őt is nagy bőségbe helyezi; mindazáltal ebből jó maga semmit sem kér az Úrtól, nem is mer ilyesmiért imádkozni; ennek ellenére tizedetígérő szavaival elárulta, hogy minden körülmény közepett bízik az Ígérettevő erejében. Ezért mondta neki maga az Úr is: Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak az Istene. Ne félj. (Ter 26,24) Tud meg – mondja Isten – hogy a patriarcha is roppant tekintélyre tett szert (mindenki emlegeti), jóllehet ismeretlen idegenként jött e földre. Gondold meg aztán azt is, hogy atyád, aki Ábrahámnak késő vénségében született, szintén nagyon meggazdagodott: irigyelték is szomszédai emiatt. Hasonló jövőben higgy te is, vess ki magadból minden félelmet, gyötrődést: kelj útra bátran. – Az igaz erre gondolt; nem a mostani állapotát nézte (ti. az égvilágon semmit sem hozott magával: hogyan is hozhatott volna, hiszen elhagyatottságában utazásra kényszerült?!), ő a hit szemével már a nemsokára reaköszöntő jólétet látta; épp ezzel mutatja meg jóérzését. Noha még semmit sem kapott, mégis ígér, mert úgy gondolja: megbízhatóbb az Úr ígérete a tapasztalati valóságnál. A látható s a kézzelfogható javakban ugyanis nem kell annyira bízunk, mint Isten ígéreteiben, még akkor sem, ha egyelőre nem teljesülnek. – Az igaz tehát meglehetősen felbátorodott az Isten hozzája intézett szavain és folytatta útját. Hogy ne gyúlt volna bizalomra, amikor ezt hallotta: És őrződ leszek én, bárhová mégy (és megsokasítom ivadékodat) és visszahozlak erre a földre s el nem hagylak, míg nem teljesítem mindazt, amit mondtam. (Ter 28,15) Amint tegnap már mondtam, vedd eszedbe Istennek hathatós bölcsességét is, meg ennek az igaznak kitartását és jóérzését is. Ezen ígéretet után ti. fölkelt és elindult Hárán felé. Már megint kóbor idegenképp ballag, de minden léptében élvezti a menny jóindulatát: a jóságos Úr egyengeti útját mindenütt és valóra váltja atyai ígését. Mert Aki azt mondta: „Őrződ leszek én, bárhová mégy”, Az vezette és irányította Jákobot ama kúthoz, amelynél a lakosok meg szokták itatni juhaikat. Jákob tőlük tudakozódott anyai nagybátyja, Lábán felől és mikor már tudott róla mindent, szemügyre vette leányát s a juhokat is. Mikor pedig látta, hogy az idevalósiak a maguk emberségéből nem tudják elgördíteni a követ a kút szájáról, nem tudják megitatni barmaikat, odafutott és amire amazok nem voltak elég erősek, ő azt a felülről-jövő segítség támogatásával megtette: elhengerítette a követ, megitatja a Ráchel-legeltette juhokat s ezzel megelőzi Lábán jótéteményeit. Majd megcsókolta a leányt, megmondta neki, kicsoda és mi járatban van. Aztán magáramaradt és várt. Minthogy teljesen az Isten egyengette Jákob útját: gyors iramodásra ösztökélte a leányt, hogy jelentse, mondja el atyjának,

⁸ Hom. 55. (P.G. 54,479–486)

a fiatalember anyai nagybányjának: milyen jót tett vele is, meg juhaival is ez a fiatal ember; azt szintén említse meg, hogy nem ismeretlen idegen ám, hanem nővérenek fia.

A régiek nagy vendégszeretete. Jákob példáján megmutatja, hogy minden sikerül annak, kit Isten segít. – Nézd csak, kedves hallgatóm, a Szentírás mekkora pontossággal, milyen világosan élénk tár mindent: és ezáltal ismerteti nekünk a régiek szokásait, nevezetesen a vendéglátásban megmutatkozó nagy buzgóságukat. Fel akarta hívni figyelmünket a lány buzgalmára: ezért nemcsak ennyit mondott róla: „Elment és hírül adta a történeteket”, hanem megjegyezte még, hogy futva, azaz örömtől repeső lélekkel ment. (Ter 29,12) Továbbá atyjáról, Lábánról is azt mondja az Írás, hogy amint meghallotta lányától a hírt, jómaga szintén Jákob elé szaladt, megcsókolta és bevezette házába. (Uo. 13)

Mikor aztán apróra megtudott tőle mindent, azt mondta neki: Csontom vagy és húsom! (Uo. 14) Nővérem fia vagy, tehát valósággal a húsunk és öcsénk. Aztán elteltek egy hónap napjai. (Uo.) Ettől fogva Jákob úgy élt itten, mint saját házában, szükségét nem látott, ment volt minden gondtól. Maga Isten intézte úgy a dolgot, hogy ennek az igaz embernek minden a javára váljék és minden helyzetben kegyesen együtt munkált vele: Ő keltette föl iránta nagybátyja jóindulatát is. Lábán ugyanis öccse nyájas voltának láttán így szólt: Azért, mert a testvérem vagy, ingyen fogsz szolgálni nékem? Mondd meg, mi legyen a béred? (Uo. 15) Lám, Jákob jómaga nem kért semmit. Lábán önszántából tesz ilyen ajánlatot öccsének. Nézd csak: ha valakit az égi kéz segít, annak minden úgy megy, mint a karikacsapás. Ingyen fogsz szolgálni nékem? Mondd meg, mi legyen a béred? Pedig az igaz, már azzal is meg volt elégedve, hogy meglesz a mindennapi betevője; nagyon hálás lett volna ennyiért is; minthogy azonban igen nyájasnak mutatkozott, Lábán elébe vág és a maga jószántából bérfizetést ígér neki. Hát az igaz mit tesz erre? Figyeld meg most is roppant okosságát: egyáltalán nem vágyik vagyonthalmozásra, nem köt béresként szerződést Lábánnal, nem kér semmi különöset; hanem anyjára meg atyja parancsára gondol és nagy-nagy önmérsékléssel azt mondja Lábánnak: Hét esztendőt szolgállok neked Ráchelért, kisebbik leányodért. (Uo. 18) Alighogy megláttam a kútnál, mindjárt megszerettem. Látod, milyen jószándékú ember! Még az időt is kiszabja magamagának: ezzel a hétévnyi idővel eléggé megbizonyítja mértéktartó mivoltát. Ne csodálkozz, kedves hallgatóm, amikor azt hallod, hogy Jákob hétévnyi szolgálatot ígért a szeretet leányért. A Szentírás meg akarja mutatni neked, hogy a nagy vágy Jákob számára megrövidítette mind a fáradozást, mind az idő hosszúságát; ezért jegyzi meg: Szolgálja... Jákob Ráchelért hét esztendeig s az csak néhány napnak tűnt fel neki nagy szeretetében. (Uo. 20) A hét évnyi idő – mondja az Írás – egynéhány napnak látszott csupán előtte, annyira szerette a leányt. Akinek szívét a szerelmes vágy megsebezte, az semmit sem vesz észre a nehézségekből; ellenkezőleg: könnyen elvisel mindent, még azt is, ami veszedelmekkel és különféle szenvedéssel van telítve; mert csak egyet lát: vágyakozását szeretné kitölteni.

Erkölcsei utószó. Jákob Ráchel iránti szerelme örök szemrehányás Isten iránti közönyünkért. Szent Pál istenszeretete. Kövessük példáját! – Halljuk meg ezt mi, könnyelműek és késedelmeskedők, akik olyan hálátlanok vagyunk Urunkhoz. Jákob a leány után vágyakoztában kész volt hét esztendeig elviselni a pásztorélet viszontagságait; de nem vette észre sem a fáradságot, sem az idő hosszúságát; megfordítva: minden könnyűnek tűnt föl előtte és minthogy éltette az a remény, hogy célját eléri, szemében ama hosszú idő néhány napnak látszott csupán. Ezt tudva, nekünk ugyan lehet-e mentségünk? hiszen mi nem mutatunk ilyen szeretetet Urunk, Jótevőnk, Gondozónk, Mindenünk iránt... Hogyha evilági jóról van szó, mindent készségesen vállalunk, még ha fáradságos is, szenvedéssel járó is, szegényletes is és büntetést idéz fejünkre mind e földön, mind a másvilágon; ámde ha üdvösségünkről s a mennyei kegyelem megszerzéséről esik szó, hanyagoknak, lustáknak, renyhéknek bizonyulunk. Lehet-e részünk bocsánatban, lehet-e mentségünk, mikor ilyen könnyelműek vagyunk és Isten iránt még oly nagy szeretetet sem akarunk tanúsítani, mint Jákob a leány iránt?! noha rengeteg és napról-napra ránkparazolt jótéteményét tarthatjuk számon. Mi ilyen hálátlanok vagyunk. Nem így Szent

Pál, aki égten-égett lelkében és annyira áttüzesedett az Isten iránti szeretettől, hogy ezeket a lelkéhez annyira méltó szavakat kiáltotta: Ki szakít el minket Krisztus szeretetétől? (Róm 8,35) Érzed a szó izzását? Érezd meg szeretetének égbe-ragadó erejét is! Lásd meg vágyakozásának lángolását! Ki szakíthat el minket? Mi foszthat meg bennünket Isten iránt való szeretetünkől, akár a látható, akár a láthatatlan valóságok közül?!

Aztán részletesen föl akart sorolni mindent és mindnyájunk előtt ki akarta nyilvánítani az Úr után érzett lebírhatalan vágyakozását, ezért még hozzátette: Nyomorúság vagy szorongatás? Éhség, mezítelenség, veszedelem vagy üldözés, vagy kard? (Uo.) Nézd ennek az elragadott léleknek mértékesség-szülő elragadtatását! Azt mondja: Micsoda ránkzúduló csapás vonhat el bennünket Isten szeretésétől? A mindennapi nyomorúság? Nem. A szorongatás? Az sem. Talán az üldözés? Még az sem. Hát akkor mi? Az éhség? Az sem. Vagy a veszedelmek? De mit is említtem az éhséget, a mezítelenséget a veszedelmeket?! Talán a kard? Maga a ránk leskelő halál sem teheti ezt. Lehetetlen, teljességgel lehetetlen? Senkinek nem adatott osztályrészülni oly nagy istenszeretet, mint ennek a boldog léleknek. Szinte kilépett testéből és mondhatni fölemelkedett; úgy hitte, már nem is a földön jár, amikor mindezt mondta. Az Isten után való vágy és az izzó szeretet elragadta lelkét az érzékelhetőktől a szellemiekhez, a jelen valóságaitól a jövő valóságaihoz, a láthatóktól a láthatatlanokhoz. Ilyen a hit s az istenszeretet! Mély őszinteségének megismerése végett, nézd: ez az ember, aki annyira szerette az Urat, s aki lánggra gyúlt feléje vágyakoztában, menekülni kénytelen; üldözik, ütlegelik, tengernyi szenvedést kell kiállania. Számptalan fáradság, ... módfelett való verések, gyakori halálveszély által. A zsidóktól öt ízben kaptam egy híján negyven ütést. Háromszor szenvedtem megvesszőzést, egyszer megkövezést... éjjel-nappal a mély tengeren voltam. Gyakran voltam úton folyóvizek veszélyében... veszélyben hamis testvérek közt, fáradságban és nyomorúságban (2Kor 11,23-27); és ennyi szenvedés ellenére is örült és ujjongott. Tudván tudta ugyanis, hogy a jelen szenvedései fényes jutalmat szereznek majd neki, s a veszedelmek megkoszorúzzák fejét. Ha ti. Jákob Ráchel iránti szerelmében a hét évet oly kevéske napnak vélte, Szent Pál sokkalta inkább semminek tekintett mindent, mert tüzet fogott az Isten után való kívánczóságtól, és szeretett Krisztusáért mindent elviselt. Kérve-kérlek: szeressük mi is a Krisztust? Ő ugyanis semmi mást nem kér tőled, csak azt, hogy szeresd teljes szívedből és teljesítsd parancsait. (Mk 12,30) Aki Őt a kellő módon szereti, az bizonyára iparkodik megtenni parancsolatait is. Mert ha valaki testvéri érzülettel van más iránt, az minden követ megmozgat, csak hogy kedves felebarátját hasonló érzésre keltse maga iránt. Így mi is, ha igazán szeretjük az Urat, akkor egyrészt tudjuk majd teljesíteni parancsait, másrészt el tudjuk majd kerülni ama cselekedeteket, amelyek Szerettünket elkeseríthetik. Ez a mennyek országa, ez a boldogság, ez a legnagyobb jó: ha méltók lettünk arra, hogy Őt igazán s kellőképpen szeressük; ám akkor szeretjük majd igazán, ha Iránta való szeretetünkől szolgatársainkhoz is nagy szeretettel leszünk. E két parancsolaton függ az egész törvény és a próféták. (Mt 22,40) Vagyis azon, hogy szeressed a te Uradat Istenedet teljes szívedből, ... és teljes elmédből és teljes erődből... (és) felebarátodat mint tennenmagadat. (Mk 12,30-31) Ez az erény csúcspontja; ez minden isteni parancsolat alapja. Ha Istent szereted, egyúttal szereted felebarátod is. Mert aki Istent szereti, nem nézi le embertestvérét, a vagyont nem becsüli többre önnön testrésznél, hanem nagy jóindulatot tanúsít irányában, megemlékezve az Úr szaváról: Amit egynek e legkisebb atyámfiái közül cselekedtetek, nekem cselekedtetek. (Mt 25,40) Mivel tudjátok, hogy mindazt, amit szolgatársatokért tettetek, a mindenk Ura mint Neki tett szolgálatot könyveli el, mutassatok nagy buzgalmat minden tettetekben, legyetek bőkezűek az alamizsnálkodásban; és ne a szemetek elé kerülő személy hitvány voltát nézzétek, hanem Annak nagyságát, aki megígérte, hogy a szegényekkel törődésteket úgy tekinti, mintha Neki szólna. Kérlek tehát, ne szaladjunk el lelkünk nyeresége, sebeink orvossága mellett. Mert ennek, éppen ennek az orvosságnak nagy gyógyító ereje van és úgy eltünteti lelkünk sebeit, hogy nyomuk, forradásuk sem marad; a test sebeit nem lehet így meggyógyítani. Százszor is ráteheted sebedre az orvosok-készítette gyógyítószert, a seb nyoma

mindenképp ott marad a testen; természetesen, hisz testet gyógyítottál. Minthogy azonban most a lélek gyógyításáról van szó, ha valaki jószándékúnak mutatkozik, az a lelke állapotát nagymértékben megjavítja és lelkének valamennyi sebet tovasodorja, mint heves szél a porfelhőt. Idevágó példákkal telisded-teli van az Írás. Így lett Szent Pál is üldözőből apostollá; és bár előbb az Egyház támadója volt, később éppen ő csapott fel vőfélyének.

Rövid idő alatt elnyerhetjük bűneink bocsánatát. Az alamizsna nagysága. – Íme, milyen nagy változás! Mily kimondhatlan átalakulás! Egy másik példa: a jobb lator rengeteg gyilkosság elkövetése után – egy pillanat sugallatára – ama néhány szóval úgy lemosta bűnei összességét, hogy az Úr szájából hallhatta: Ma velem leszesz a paradicsomban. (Lk 23,43) Azután: A mellverő vámos is, miután megvallotta bűneit, megigazulva ment haza, inkább mint a farizeus. (Lk 18,13-14) Valamennyiök azzal nyert bocsánatot, hogy jóérzésűnek bizonyult s megvallotta előző vétkeit. De lássuk e parancs erejét s a bőkezű alamizsnálkodás módfeletti hatalmát: mert ha megismerkedünk a belőle származó haszonnal, szívvel-lélekkel fogunk alamizsnálkodni. Olyan hatalmas ugyanis ennek az ereje, hogy nemcsak a bűnöket mossa le, hanem még magát a halált is megszalasztja. Megmondom, hogyan. Ugyan melyik alamizsnálkodó győzte le a Halált? – vetheti közbe valaki. Hiszen azt látjuk, hogy mindannyiuk alá volt vetve a halál zsarnok uralmának. Ne értetlenkedjél, kedves hallgatóm, hanem való-esetekből győződj meg róla, hogy az alamizsna ereje legyőzte már a halál hatalmát is. Volt egy asszony; neve Tabita (azaz: Zerge). Nap-nap után azon buzgólkodott, hogy az alamizsnálkodásból gazdagságot gyűjtsön magának. Özvegyeket ruházott föl és általában sokat költött rájuk. Egyszer csak betegségbe esett és meghalt. Figyeld meg most, kedves hallgatóm, hogy azok az asszonyok, akik élvezték jótékonykodását, s tőle kapott ruhába voltak öltözve, milyen szépen meghálálták jóságát, mikor rákerült a sor. Körülállták az apostolt, megmutatták neki ruhájukat és mindazt, amit Tabita tett értük, mikor még élt; és nagy sírás-rívás közepett viaszosóhajtották táplálójukat. Az apostolt elfogta a megindultság. Lássuk, mit tett Szent Péter! Térdre borulva imádkozék, majd a holttesthez fordulva szóla: Tabita, kelj föl! Erre az felnyitá szemét s meglátva Pétert, felült. Ő meg kezét nyújtá neki s felsegíté. Azután odaszólitá a szenteket és az özvegyeket s bemutatá őt nekik élve. (ApCsel 9,40-41) Látod az apostol hatalmát, jobban mondvá az Úrnak benne működő erejét? Látod, mekkora jutalom érte már itt e földön az özvegyek gondviselőjét? Mondd csak: adott-e az özvegyeknek annyit, amennyit ezek adtak neki viszonzásul? Ő csak ruhát juttatott nekik, meg táplálékot; azok viszont az életet adták vissza neki és elűzték belőle a halált; helyesebben szólva nem is ők, hanem irgalmas Urunk, Tabitának az özvegyekre fordított gondoskodásáért. Láttátok, szeretteim, az orvosság hathatós voltát. Szerezzük meg ezt valamennyien minmagunknak. Hiszen nem drága, noha nagyon hathatós; igen könnyen megvásárolható, nem kerül sokba. Az alamizsna értéke nem a pénz nagyságától függ, hanem az adományozók szándékától. (Mt 10,42) Ezért az is kedves az Úr előtt, aki egy pohár hideg vizet ad, meg az is, aki két fillérkét dob a perselybe. (Lk 21,2) Megtanulhatjuk ebből, hogy a mindenképp Ura mindenkor a jószándékot keresi. Gyakran megtörténik, hogy még az is bőségesen alamizsnálkodhat, akinek kevese van, csak buzgalma legyen nagyfokú. Viszont az is igaz, hogy akinek sokja van, kisebbnek látszik a szegénynél, ha lelkülete fukar. Osszuk ki tehát, kérlek benneteket, adakozó lélekkel vagyónunkat a szükséglátók közt; hiszen az Úr adta nekünk; így ugyanis visszaadjuk az Úrnak, amit tőle kaptunk, de csak azért, hogy aztán újra a miénk legyen búsás kamatostul. Mert ő olyan bőkezű, hogy bár elfogad tőlünk egyet-mást abból, amit nekünk adott, de nem gondolkozik úgy, mint ha a sajátját fogadta volna el, hanem megígéri, hogy amit elfogadott, azt bőkezűen vissza is adja; csak aztán mi is legyünk készen arra, hogy megtegyük a tőlünk telhetőt és ajándékainkat úgy osszuk ki a szegények közt, mintha az Isten kezébe tennők le; hiszen tudhatjuk, hogy nemcsak azt adja vissza, amit elfogad tőlünk, hanem sokszorosan fizeti vissza adományunkat, mert mindenképp meg akarja mutatni adakozó-kezdét. Mit mondok: csak ajándékunkat juttatja vissza sokszorosan? Az ő keze nemcsak ezt adja vissza, hanem egyszersmind a mennyek országát is nekünk ajándékozta, megdicsőít, megkoronáz, száz meg

száz jóval kedveskedik, ha ajándékaiból valamicskét is jószívvel följánlunk neki. Vagy talán nehéz vagy terhes szolgálatot kér tőlünk? Az ő akarata értelmében fölös javainkat is „szükséges”-ként használhatjuk; ami azonban hasznavehetetlenül ott hever kamránkban, azt osszuk ki szépen a magunk jószántából; így majd alkalom kínálkozik az Úrnak arra, hogy ragyogó koronát tegyen fejünkre. Mert ő mindenáron arra törekszik, hogy méltókká tegyen bennünket ígéreteire.

Az alamizsnálkodás ajánlása. – Ne fosszuk meg tehát magunkat a nagy javaktól. – A sokat túró földművesek kiürítik hombáraikat, a földbe vetik a magot s a régebben összegyűjtött gabonát szerteszórják, mégpedig szívest-örömet, mert a többnek reményével vigasztalhatják magukat; és bár jól tudják, hogy a rossz időjárás, a föld terméketlensége és sok más körülmény: akár sáskajárás, akár a rozsdá elhatalmasodása gyakran meghiusította már számításukat, mégis jó reménységben ringatóznak, amikor a kamrában felhalmozott szemet a földbe rejtik. Ha már a földművesek is így tesznek, hozzánk sokkalta jobban illik heverő javainkat a szegények táplálására fordítanunk; hiszen a mi célba-jutásunk meg nem hiúsul, s nekünk nem kell tartanunk a föld terméketlenségétől. A szegényeknek bőven osztogat, mondja a Zsoltár (111,9); de halljad folytatását is: Igazsága örökre megmarad. Ó csodálatos magvetés! A röpke földi életben osztogatott, de örökkön örökké megmarad igazsága. Volt-e már valaha is ennél boldogítóbb valami? Ép ezért kérlek benneteket, szerezzük meg az alamizsnálkodásszülte igazságot, hogy rólunk is el lehessen mondani: A szegényeknek bőven osztogatnak, igazságuk örökre megmarad. E szavak után: bőven osztogat, nem szabad azt gondolnod, hogy a kiosztott javak kárba vesznek, ezért nyomban hozzáfűzte a zsolttáros: Igazsága örökre megmarad. Az adományok kiosztása után az igazság bevehetetlen vár lesz: megmarad mindörökre és nem dül le sohasem. Az alamizsnálkodással együtt fordítsunk nagy gondot más erényekre is, fojtsuk el a testi vágyakat, irtsunk ki lelkünkől minden helytelen kívánságot, minden rossz gondolatot, indulatot, haragot, irigységet; díszítsük föl lelkünket minden lehető ékességgel, hogy sziporkázófényű szépsége megnyerje nekünk a mindenség Urát, és Ő kegyeskedjék nálunk lakozni. Ha ugyanis valahol lelki szépséget pillant meg, mindjárt ott terem. Hiszen Ő maga mondta: kire tekintek tehát? Arra, aki szegény, aki megtörtlelkű s aki beszédeimet féli. (Iz 66,2) Lám, hogyan megmutatta nekünk ama lelki színeket, amelyek ragyogóvá tehetik lelkünk szépségét! Aki szegény... aki megtörtlelkű. Majd megmondja azt, ki szerzheti meg e színeket: Aki beszédeimet féli. Mit jelent ez: „Aki beszédeimet féli”? Jelenti azon engedelmességet, amely tette váltja Isten parancsait, amint egy más helyen mondja az Írás: Boldog az ember, ki mindig istenfélő. (Péld 28,14) Ha azt látjuk, hogy szolgánk félő és szeges gonddal teljesíti parancsainkat, mi is nagyobb jóindulattal és szánalommal vagyunk hozzá; még sokkal nagyobb mértékben mutatja ezt a mi Urunk mi irántunk. Ezért mondta: Arra tekintek, aki szegény, aki megtörtlelkű s aki beszédeimet féli. Féljük tehát beszédeit és teljesítsük nagy rettegés közepett. Mert az Ő beszédei – nekünk adott parancsa. Cselekedjük azt, amiről tudjuk, hogy tetszik neki; amit dicsérőleg fogad; és iparkodjunk nagyon csendességesek, „szegények és megtört szívűek” lenni; teljesítsük minden parancsát nagy tisztelettel és félelemmel, hogy a mindenek Ura dicsérhesse szándékunkat, kedvét lelje engedelmes voltunkban és kegyes legyen reánk tekinteni. Ha ezt megtesszük, biztosít bennünket: Reátok tekintek, azaz: gondviselésemre méltatlak, kezem nyújtom, mindenben segítelek, elhalmozlak bőkezűségem jeleivel. Tegyük meg tehát mindezt, kérlek benneteket, hogy ránk tekintszen az Úr, és így szomorúság nélkül tölthessük el földi életünket, elérjük a jövő javait, a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és irgalmából; Vele az Atyának s a Szentléleknek dicsőség, erő, tisztelet most és mindenkor és mindörökké. Amen.

9. Jákob küzdelme Istennel⁹

Jákob folytatá megkezdett útját. Egyszer csak szembejövének vele az Isten angyalai. Mikor meglátta őket, mondá: Az Isten tábora ez! Elnevezé tehát azt a helyet... Kéttábornak. (Ter 32,1-2)

Tudom, tegnap kifáradtatok, mert beszédem egy kicsit hosszúra nyúlt. De legyetek nyugodtak, fáradságtok nem esett hiába: hiszen az Úrban történt, már pedig az Érte fáradás – még a rövid is – nagy jutalmat szerez. Lehet, hogy testetek elfáradt; lelketek azonban erősödött. Láttam, hogy buzgó vágyatok és felajzott figyelétek a tetőpontra hágott, ezért majd hogy nem rövidebbre fogtam tanító szavamat; nem akartam mégsem történetünk befejezte előtt abbahagyni beszédemet, tudtam ugyanis, hogy e módon inkább kedvetekre cselekszem. Hogy mondanivalóm oly hosszúra nyúlhatott, az nagyszerűen megmutatta, milyen nagy a buzgóságtok, milyen kielégíthetetlen vágyatok a hallgatásban. Így hát magam is fokozott serénységgel fogok hozzá tanítástokhoz, hiszen látom nap-nap után növekvő kívánságtokat. Nos, térjünk rá ma – erőnkhez képest – a tegnap mondottak folytatására, elétek tálalva a szokásos szeretetlakomát. Lássuk csak, Lábán távozása után Jákob hogyan kél útra. A Szentírásban nincs fölösleges rész. Minden, amit az igazak végbevisznek, nagy haszonnal olvasható. A mindenek Ura volt állandó kísérőjük, Ő könnyítette meg utaik sok fáradsalmát, ezért aztán az ő kis útjuk tanulmányozásából mi is nagy hasznot meríthetünk. Ahogy Lábán hazament, Jákob is folytatá útját. Egyszer csak szembejövének vele az Isten angyalai. (Ter 32,1) Eltávoztá után ugyanis, amint Lábántól való félelme teljesen végetért, elfogta a bátyjától való rettegés. Ám a kegyes Úr lelket akart bele önteni, teljesen el akarta oszlatni gyávaságát, megláttatta tehát vele az angyalok táborát. Szembejövének vele az Isten angyalai. Mikor meglátta őket, mondá: Az Isten tábora ez! Elnevezé tehát azt a helyet Kéttábornak (uo. 2), hogy ez a név megörökítse az itten osztályrészeül jutott látomást. E látomás után követeket küldé maga előtt Ézsauhoz, a bátyjához... (Uo. 3-4)

Lám, még a látomás után is mily nagy rettegés gyötörte! Félt bátyja erőszakosságától; aggódott, hogy törbecsalja, mert még eszében tartja egykori cselekedetét. Így szóljatok uramhoz, Ézsauhoz: Ezt üzeni öcséd, Jákob: Lábánnál tartózkodtam s voltam mindmáig. Van marhám, szamaram, juhom, rabszolgám meg rabszolgálóm: s most követséget küldök uramhoz, hogy kegyelmet találjak tekintettedben. (Uo. 4-5) – Figyeld meg, mennyire fél bátyjától. Ki akarja engesztelni. Követséget küld tehát hozzá, jelenti neki jövedelmét, vagyoni állapotának alakulását; és értesíti arról, hogy hol volt ily hosszú ideig. Haragja kiengesztelésével szeretné elnyerni megbocsátását. Ez meg is történt: az Isten lecsillapította a bátya szívét, és neheztelését kioltva – engesztelékennyé tette. Lábán nagy haraggal üldözte Jákobot, ám az Úr már pusztá szavával ráijesztett: hogy ne tudta volna hát békülékennyé változtatni Ézsaut az öccse iránt! Mikor visszatértek a követek Jákobhoz, mondták: Eljutottunk bátyádhoz... s íme siet eléd négyszáz emberrel. (Uo. 6) Ez csak növelte Jákob ijedelmét. Nem látta tisztán bátyja szándékát. Értesülvén tehát kíséretének nagyságáról, elrémült, mert attól tartott, hogy harcolni jó és ezért „siet eléje”. Igen megfélemlék erre Jákob. (Uo. 7) A félelem megzavarta elméjét. Zavarában nem tudta, mitévő legyen. Életét féltette, szeme előtt felrémlt a halál. Két táborba osztá a vele levő népet..., mondván: Ha Ézsau az egyik táborot megtámadja s megveri, a megmaradt másik tábor megmenekszik. (Uo. 7-8) Félelme, nagy rémülete sugallta ezt neki. Látva, hogy szinte törbeesett, a legyőzhetetlen Úrhoz fordul és valósággal számonkéri Tőle régebbi ígéreteit: Itt az idő, hogy egyrészt az elsőszülöttek kiváltságos helyzetéért, másrészt nekem tett ígéreteidért méltónak találtassam teljes támogatásodra. Mondá ugyanis Jákob: Én atyámnak, Ábrahámnak

⁹ Hom. 58. (P.G. 54,506–513)

Istene s atyámnak Izsáknak Istene, ... ki azt mondottad nékem: Térj vissza földedre s születésed helyére. (Uo. 9) Te, aki engem kihívtál az idegen földről és visszaparancsoltál atyámhoz és szülőföldemre: csekély vagyok mindaz irgalmadra s hűségedre, amelyet szolgálással műveltél. (Uo. 10) Légy mostan is segítségemre. Mindeddig nagy gondot viseltél rám, most is kiragadhatsz a veszély torkából. Jól tudom, hogy egy szál botommal keltem át a Jordánon (uo.); minthogy azonban töröttél velem, én aki egy szál bottal vágtam neki az idegen földnek, két táborral jövök vissza mostan. (Uo.) Uram, aki ilyen nagy vagyont adott nekem és ennyire megnövelted gazdagságomat, Te ments meg engem bátyámnak, Ézsauak kezéből, mert igen félek tőle, hogy... meg ne találjon ölni anyát; fiat egyaránt. Te azt mondottad, hogy jót teszesz velem s oly bőséggé teszed ivadékomat, mint a tenger fövényét, melyet sokasága miatt megszámolni nem lehet. (Uo. 11-12)

Jákob kéri Istentől, hogy teljesítse ígéreteit; Jákob harca az angyallal; nevének Izraelre változtatása; miért emberi alakban jelennek meg az angyalok. – Figyeld meg Jákob istenfőlküldetését és jóra valóságát: csak arra kéri az Urat, hogy teljesítse ígéreteit. Először megköszöni régebbi kegyelmeit, majd megvallja, hogy ruhátlan és kivetett létére jutott ilyen nagy gazdagságba: csak azután kéri, hogy mentse meg a veszedelemtől. „Hiszen Te azt mondottad: Oly bőséggé teszem ivadékodat, mint a tenger fövényét, melyet megszámolni nem lehet.” Miután imádkozott s az Úr elé tárta könyörgő kívánságát, maga is megteszi, amit megtehet. Abból amit magával hozott, ajándékokat választott ki bátyjának. Aztán külön-külön elküldé szolgálai által és meghagyta nekik, hogy szavukkal engeszteljék ki bátyja lelkét és adják hírül neki megérkezését. (Uo. 13-19) Mondjátok neki: Szolgád... követi utunkat. (Uo. 20) Mindezt azért, hogy előbb váljék jóbaráttá és csak azután találkozzék vele szemtől-szembe. Azután kerülök a színe elé, talán kegyelmes lesz irántam. Az ajándék tehát elméne előre. (Uo. 20-21) Vedd most megint szemügyre az Isten kimondhatatlan kegyességét: alkalmas időben gondoskodása mindenkor megnyilvánul. Annak idején, mivel az igaz semmit sem sejtett és nem tudta, hogy nagybátyja a titkon történt eltávozás megbosszulása végett mindenképp rátamad, mégpedig nagy erővel, mondom: annak idején Lábánnak jelent meg az Úr, lecsillapította indulatát és ráparancsolt, hogy öccsének még csak egy rossz szót se szóljon. „Keményebben ne szólj Jákob ellen!” (Ter 31,24) De úgy intézte a dolgot, hogy a látomásról, Lábán nyelve által az igaz is értesüljön, mert azt akarta, hogy Jákob az isteni gondviselés tudatában bátrabb legyen. Most más a helyzet. A bátyja az idő hatására megszelídült. Letett öccse ellen való indulatos haragjáról. Jákob viszont tovább vívódott önmagában. Félt, reszketett a bátyja elé járulástól. Ezért a jóságos Úr most nem Ézsauak ad parancsot (mint fentebb Lábánnak), hiszen ez már semmi rosszat sem forral öccse ellen, hanem az Úr most Jákobot vigasztalja. Ajándékvívó szolgálainak elküldése után aludt egyet, majd igen korán felkelt, vevé két feleségét... meg... fiait és átkele a Jábok gázlóján és átvivé mindenét, ami je volt. Mikor aztán egyedül maradt, íme egy férfiú tusakodott vele egész virradatig. (Ter 32,22-24) Nagy az Úr kegyessége. A két testvér találkozására előtt emberalakban akart megküzdeni Jákobbal, hogy kézzelfoghatóan tudtára adja: nem fogja érni semmi baj. A férfi mikor látta, hogy legyűrik, megérinté csípőjének inát. (Uo. 25) Mindez az Úr alkalmazkodása végett történt. El akarta ugyanis úzni a félelmet Jákob lelkéből és rá akarta bírni, hogy mit se rettegve járuljon bátyja elé. Amint ugyanis megérinté csípőjének inát, az tüstént elszárad. (Uo.) Majd pedig, hogy megismerje vélt küzdőfelének erejét, azt mondja a férfiú Jákobnak: Eressz el, mert feljő immár a hajnal. (Uo. 26) Megsejtvén tehát az igaz a férfiú különös hatalmát, így szól hozzá: Nem eresztelek el, míg meg nem áldasz. (Uo.) Nagy és érdememet meghaladó kitüntetésben részesültem. Nem eresztelek el tehát, míg meg nem áldasz engem. Erre az mondá: Mi a neved? (Uo. 27) – Lám, már ismét hogy alkalmazkodik az Úr! Ha meg nem kérdi, talán nem tudta volna Jákobnak a nevét? Bizonytal tudta volna, kérdésével azonban meg akarja szilárdítani az igaz bizalmát és föl akarja világosítani, hogy voltaképpen kivel beszél. Mikor tehát ez felelé: Jákob, erre az mondá: Ne Jákobnak hívjanak ezentúl, hanem Izraelnek; mert ha erős voltál az Istennel szemben, mennyivel inkább fogsz győzedelmeskedni

az embereken. (Uo. 28) Nézd, teljesen föltárja most mutatott nagy leereszkedésének okát s a névadás útján egyszersmind tudatja vele, hogy kit látott, kivel viaskodott. Ne Jákobnak hívjanak ezentúl, hanem Izraelnek. Ez a név pedig azt jelenti: „Aki látja Istent.” Mivel méltónak találtattál arra, hogy meglásd az Istent (már amint ember megláthatja) ezért adom neked ezt a nevet. Azt akarom, hogy nyilván lássa az utókor, milyen látomásban részesültél. És hozzát teszi: Mert ha erős voltál az Istennel szemben, mennyivel inkább fogsz győzedelmeskedni az embereken. Ne félj többé! Ne tarts attól, hogy bárki is megkárosít. Hiszen te akkora erőt kaptál, hogy Istennel is megbírtál küzdeni: sokkalta inkább győzedelmeskedsz tehát az embereken, – senki sem tud majd legyőzni téged.

E szavak hallatára Jákob elámult a vele Szólónak nagyságán. Így beszélt tehát hozzá: Mondd meg nekem, mi a neved? Az felelé: Mit kérdezed nevemet? Azzal megáldá őt. (Uo.) Maradj meg a rádszabott határok közt, át ne hágd a mértéket! Áldásom akarod venni? Íme, megadom. Azzal megáldá őt. Erre Jákob elnevezé azt a helyet Fánuelnek, mondván: Színről-színre láttam itt az Istent, mégis megmenekedett a lelkem. (Uo. 30) Íme, a látomás milyen nagy bizalmat öntött beléje! – Megmenekedett a lelkem, pedig az előbb majdnem meghalt ijedelmében. – Mivel megadatott nekem szemtől szembe látni az Istent, megmenekedett a lelkem. Éppen akkor kelt fel... a nap, amikor túlment Fánuelen. (Uo. 31) Látod, az Úr az emberi gyengeséghez alkalmazkodtában minden úton-módon ki akarja mutatni jóságát. Ne csodálkozz rajta, kedves hallgatóm, hogy ilyen nagy az Úr leereszkedése. Jusson eszedbe, hogy az Úr a patriarchának is vendége volt (angyalaival együtt) és ott ült a tölgyfa alatt emberalakban; s ezzel már jóelőre jelezte, hogy emberi természetet fog majd ölteni és az egész emberi nemet így fogja megszabadítani az ördög zsarnokságától; így fogja visszavezetni az üdvösséghez.

A megtestesülés igazsága kihirdettetik. Az Úr jótéteményeinek emlékei a Szentírásban. – Akkor azonban még, a kezdet kezdetén, csak jelképben jelent meg mindegyiküknek, amint maga is mondja egy másik prófétája által: Én adtam a sok látomást, s a próféták által én mondtam példabeszédeket. (Oz 12,10) Mikor azonban az Úr kegyes volt szolgálai alakot ölteni és zsenge áldozatunkat elfogadni, akkor már nem jelképes, nem is csupán látszólagos testet vett magára, hanem igazit. Éppen ezért át akarta élni minden élményünket, asszonytól akart születni, csecsemő akart lenni, pólyába takartatni, anyatejen élni és el akart viselni mindent-mindent, hogy Isten határozatának igaz volta hihető legyen, s elnémuljon az eretnekek szája. Azért alszik el a hajóban is, azért kel útra és fárad el, azért tűr el minden földi kínt, hogy önnön életével teljesen meggyőzzön mindenkit. Azért áll az ítélszék elé, feszítetteti magát keresztre, tűri el a leggyalázatosabb halált, helyezteti magát a sírba, hogy megtestesülése mindenképpen nyilvánvaló legyen. Mert ha csakugyan nem vette magára a testünket, akkor meg sem feszítették, meg sem halt, el sem temették, föl sem támadt. Ha pedig nem támadt föl, semmis minden beszéd a megtestesülésről. Lám, milyen oktalanságba esnek azok, akik nem hajlandók követni a Szentírás útmutatását, hanem önnön gondolataikra bíznak mindent. Ám ami most jóllátható igazság, az Jákob előtt még csak valami jelkép volt; de olyan jelkép, amiből az igaz egészen megbizonyosodhatott arról, hogy nagy gondot visel rá az Isten és hogy legyőzhetetlen lesz bárkivel szemben, aki reá leselkedik. Aztán hogy látomása ismertté váljon az utókor előtt, „a lábára... sántított”. Emiatt nem eszik meg Izrael fiai azt az inat, amelyik Jákob csípőjében elszáradt, mind a jelen napig: mivelhogy Ő megérintette csípőjének inát és az megmerevedett. (Ter 32,31-32) Jákob ha majd megfutotta élete pályáját, el fog távozni e földről; ellenben az Istennek reá való gondviselését és nagy leereszkedését minden emberi nemzedék előtt ismertté kellett tenni. Innen van az – jegyzi meg az Írás –, hogy nem eszik meg Izrael fiai a csípő-inat, amely megmerevedett. Ismerte az Úr a zsidók szerfölt hálátlan lelkületét. Tudta, hogy könnyen felejtik jótéteményeit, ezért folyton valami alkalmas jellel emlékezteti őket tetteire és van rá gondja, hogy az említetthez hasonló vallási szokások segítségével megőrizték ezeket az emlékeztető jeleket. Erre bőven találsz példát az egész Szentírásban. A legtöbb ilyen szokás főoka általában az az isteni szándék, hogy a jövő nemzedékek mindig megemlékezzenek Isten

jótéteményeiről, és feledékenységük vissza ne sodorja őket tévelygésükbe; már pedig a tévelygés különleges tulajdonsága volt a zsidó fajnak: a zsidók a jótéteményekkel szemben gyakran nagyon is hálátlanoknak bizonyultak. Bizonyára elpárolgott volna a fejükből mindannak emléke, amit Isten értük tett, ha meg nem honosítja a szertartás-törvényeket. – Ám lássuk, miképp találkozik Jákob a bátyjával! Amint a történetek alapján eléggé megvigasztalódott és ígéretet kapott, hogy erős és tehetős lesz az emberekkel szemben is, felemelte szemét (és) látta, hogy jön Ézsau és vele négyszáz ember. Erre különválasztá Liának, Ráchelnek és a két rabszolgálonak gyermekeit; majd felállítá a két rabszolgát és gyermekeiket elül, Liát pedig s gyermekeit a második helyen. Ráchelt meg Józsefet leghátul, maga pedig az élükre méne s hétszer földig hajta magát, míg bátyja közelébe ért. (Ter 33,1-3) Nézd, a különválasztás után, hogy siet elébe, a többiek élén. és hétszer földig hajta magát, míg bátyja közelébe ért. Mozdulataival, hajladozásával akarja megnyerni bátyja jóindulatát; ezt el is érte: Mert Ézsau az öccse elé futa és megölelé s a nyakába borula s megcsókolá és síra. (Uo. 4)

Figyeld meg az Isten irányító tevékenységét (amiről tegnap beszéltem, azt mondom most újra): mikor a mindenek Ura meg akarja mutatni irántunk való gondviselő jóságát, bárányoknál szelidebbé változtatja még ádáz ellenségeinket is. Figyeld meg, mekkora változáson esik át Ézsau. Az öccse elé futa és megölelé s megcsókolta és síra. Ekkor végre felsóhajtott Jákob. Félelme elszállt, és gyávasága megszűntével bátrabbá lett. Mikor aztán (Ézsau) felemelte szemét, meglátá az asszonyokat és gyermekeiket s mondá: Mit akarnak ezek? (Uo. 5) Öccse vagyonának láttán elfogta a csodálkozás; azért teszi föl ezt a kérdést. Hát öccse mit szól? Ezek azok a gyermekek – mondja –, kiket Isten nekem, szolgáltnak ajándékozott. (Uo.) Lám, milyen nagy a szerény Jákob hatalma! Alázatos szavaival meg tudta szelidíteni bátyja haragját. Erre közelebb kerülének a rabszolgák és fiaik... Odaméne Lia is... és Ráchel és meghajtá magát. Mondá ekkor Ézsau: Mire való az a tábor, amellyel találkoztam? Ő felelé: Hogy kegyelmet találjak uram előtt. (Uo. 6-8)

Jákob alázatosságával legyőzi bátyját. – Vedd szemügyre, kérlek, Jákob győzelmét, amelyet nagy alázatosságával aratott bátyján. Íme, akit eddig ádáz ellenségének hitt, az most oly szelídek mutatkozik, hogy szolgálatára szívvel-örömmel felajánlja mindenét. Mondá (ugyanis): Van nekem, öcsém, bőviben; ami a tied, legyen a magadé. (Uo. 9) Jákob azonban nem nyugszik bele. Meg szeretné mutatni, mily nagyra becsüli bátyja barátságát, ezért azt mondja: Ha kegyelmet találtam szemedben, fogadd el ezt az ajándékokat a kezemből, mert úgy néztem arcodra, mintha az Isten színét néztem volna. (Uo. 10) Fogadd el neked szánt ajándékaimat. Hiszen oly örömmel néztem arcod, mint midőn valaki az Isten arcát nézi. Ezt Jákob a bátyja szolgáltrakész engedékenységének megszerzése végett mondta, vagyis azért, hogy hízelgésével testvéri jóindulatra indítsa. Légy hozzám kegyelmes (uo.), azaz légy kedves irántam s fogadd el az áldást, melyet neked hoztam s amelyet az Isten, a mindenek osztogatója adott nékem. (Uo. 11) Ne vonakodjál elfogadni. Mindezt Isten ajándékozta nekem, ő volt mindenemnek szolgáltatója. E szavaival egyrészt szép csendesen tudtára adta, milyen nagy gondot visel rá az Isten, másrészt arra készítette, hogy nagy tisztelettel legyen iránta. Öccse unszolására... elfogadá. (Uo. 12) Íme, hogy megváltozott már! Majd mondá (neki Ézsau): Tartsunk együtt! (Uo. 12) Azaz: mostantól fogva járjuk együtt az utat. Jákob azonban méltányos kibúvóhoz folyamodik: Tudod, uram, hogy gyenge gyermekek, szoptatós juhok és tehének vannak velem; ha a járásban jobban megerőltetem őket, egy nap elhull minden nyájam. (Uo. 13) Nem tudok erősebb iramban menni az úton; kénytelen vagyok lassan, óvatosan haladni gyermekeim és barmaim miatt egyaránt, hogy bele ne pusztuljanak a megerőltetésbe. Menj tehát te külön – folytatja – én pedig gyermekeim és jószágaim kímélve, haladok és találkozom majd veled Szeirben. Erre a bátyja így felelt: Kérlek, hadd maradjanak legalább a velem levő népből néhányan útitársaid. (Uo. 15) Ezt nagy tisztelete és szolgálatkészsége jeléül tette. De öccse nem fogadta el. Elég az nekem – mondja – hogy kegyelmet találtam tekintetedben. Az volt egyetlen gondom, hogy barátot

találjak benned. Ezt el is értem: semmi másra nincs szükségem. Jákob Szokótba méne; ott házat építe és sátrakat állíta, miért is elnevezé azt a helyet: Szokótnak, azaz Sátraknak. (Uo. 17)

Erkölcsei utószó. Ellenségeink kiengesztelése nagy erény. A nyájasság jelentősége. – Ezek hallatára utánozzuk Jákobot; legyen lelkünk ugyanolyan alázatos! Ha vannak ellenségeink, ne szítsuk tovább haragjukat; ellenkezőleg: szavainkban és tetteinkben megnyilvánuló nyájas alázatosságunkkal fojtsuk el gyűlölségük tüzét és gyógyítsuk meg felgerjedt lelküket. Lám, a bölcs Jákob nagyhatású szavaival úgy lekenyerezte Ézsaut, hogy ez egyrészt sietett megtisztelésére, másrészt mindent szívesen megtett volna, amivel elősegíthette öccse tekintélyét. Valóban nagyfokú erényesség jele, ha nemcsak jóakaróinkat szeretjük odaadóan, és nemcsak nekik járunk kezükre minden módon, hanem ellenségeinket is szeretjük és fokozott szolgálatkészségünkkel barátainkká tesszük. Nincs nagyobb hatalom a nyájasságnál. Amint a lobogó lángra kapott máglyát a ráöntött víz kioltja, úgy fojtja el a kemencénél jobban izzó lélek tüzét a szelídség-szülte szó. Belőle kettős hasznunk támad: egyrészt mi magunk szelídséget tanúsítunk, másrészt lecsillapítjuk embertestvérünk haragját és megszabadítjuk lelkét a háborgástól. Mondd csak: te kárhoztatod testvéred haragját és ellened fordult gyűlöletét? Akkor te miért nem iparkodol más úton járni? Miért gyúlsz magad is még nagyobb haragra? Vagy talán elolthatni tűzzel a tüzet? Ez ellentmond a természetnek. Nos, ugyanígy soha nem lehet a dühöngést egy másik dühöngéssel megszelídíteni. Mert ami a víz a tűznek, az a nyájasság meg az önmérséklés a haragnak. Ezért mondta Krisztus is tanítványainak: Ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmatok leszen? (Mt 5,46) Aztán hogy a hanyagokat korholja és buzdítsa, hozzáteszi: Nem azt cselekszik-e a vámosok is? (Uo.) Bárkit nézel a tunyák közül, nem azt cselekszi-e? Nemde még a vámosok is nagy buzgóságot mutatnak ebben? Pedig van-e a vámosnál alábbvaló? Mégis minden bizonnyal azt tapasztalod, hogy a vámos is így cselekszik: vagyis azt, aki szereti, lehetetlen viszont nem szeretnie. Én azonban azt akarom, hogy ennél többek, felsőbbrendűek legyetek; éppezért nem erre buzdítalak benneteket, hanem arra, hogy szeressétek ellenségeiteket is. Arra, amit Jákob a törvény s a másoktól kapott tanítás előtt magamagától megcselekedett: páratlan szelídségével előbb Lábánt győzte le, most pedig bátyját is. Igaz, bízott a mennyei támogatásban, előbb azonban megtette a tőle telhetőt is. Győződjünk meg tehát jómagunk is arról, hogy tengernyi törekvésünk ellenére semmit, de semmit nem érhetünk el, ha nem istápol bennünket az ég segítsége. Mert amint semmi jót nem tehetünk ama támogatás nélkül, úgy a magunk erejének latbavetése nélkül nem leszünk méltók az onnan felülről jövő kegyelemre. Iparkodjunk tehát, hogy egyrészt megcselekedjük, amit megtehetünk, másrészt a magunk pártjára állítsuk az ég segedelmét; így ugyanis részben a magunk iparkodása, részben Isten jósága következtében erényeink napról-napra növekednek, mi magunk pedig bőségesen részesülünk a mennyei kegyelemben. Adja meg ezt mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és jósága; Neki az Atyával s a Szentlélekkel legyen dicsőség, hatalom, tisztesség, most és mindenkor és mindörökké. Amen.

10. Józsefre irigykednek testvérei¹⁰

Jákob... nemzetségtörténete a következő: József tizenhat esztendőskorában még mint ifjú a nyáját legeltette testvéreivel. (Ter 37,2)

Újra a jólismert asztalhoz akarlak ültetni benneteket és – múltkori szavaim folytatásaképpen – a most felolvasott Szentírás-részletből is szeretném elétek tálni a lelki lakomát. A mai olvasmány elegendőképp megtanít rá mindnyájunkat, milyen nagy csapás az irigység. Ez a veszedelmes szenvedély még a rokonvért is egészen hatalmába kerítheti. Hogy azonban nyomról-nyomra haladjunk, először olvasmányunk kezdetével kell foglalkozni. „Jákob... nemzetségtörténete a következő.” Nézd a csodálatos szent szerzőt: alighogy megígéri nekünk Jákob nemzetségsorának ismertetését, mindjárt rátér a gyermek József történetére, és e szavak után: „Jákob nemzetségtörténete a következő”, sietve félbeszakítja Jákob ivadékainak és ezek ivadékainak folyamatos felsorolását (az előbb is így tett, amikor Ézsauról volt szó), és tüstént Józsefhez kanyarodik. – Ez még ifjú volt, jóformán a legfiatalabb a testvérek közül. Azt mondja róla a szent szerző: „József tizenhat esztendőskorában még mint ifjú a nyáját legeltette testvéreivel”. Miért jelzi nekünk az Írás, hány éves a gyermek? – Azért, hogy megtudd: a fiatalság nem akadály a erénynek; azért, hogy jól megismerd ennek az ifjúnak engedelmisségét atyja iránt, testvéreihez való jóindulatát és bátyjainak embertelenségét. Nézd: József bátyjai nem tartották meg a testvéri szeretet törvényét, pedig öccsük szeretetet érzett irányukban és azt lehetett volna hinni, hogy már fiatalságával rokonszenvre indítja őket. Nem ez történt: a testvérek alighogy észrevették a fiú jó természetét és atyjának hozzá való jóindulatát, mindjárt irigységre gyúltak ellene. Bevádolták ugyanis Józsefet valami igen nagy vétek miatt atyjánál, Izraelnél. (Ter 37,2) Íme, mekkora gonoszság! Meg szeretnék zavarni atyjuk szeretetét, ezért valami költött bünt kennek öccsükre. Ezzel azonban csak irigységüket árulják el. De azt is megtudhatod az Írásból, hogy áskálódásuk semmi haszonnal nem járt, ellenben napfényre került a szívükben rejlő gonoszság. Figyeld csak meg atyjukat: a rágalom elhangzása után még jobban ragaszkodik fiához és elébe helyezi a többinek. Izrael minden fiánál jobban szerette Józsefet, minthogy vénségében nemzette, s tarka köntöst csináltatott néki. (Uo. 3) Mit jelent ez: Izrael minden fiánál jobban szerette Józsefet, minthogy vénségében nemzette? – Mivel késő vénségében nemzette, éppazért szerette mindegyiküknél jobban. A kései gyermekek – úgy látszik – kedvesebbek, és atyjuk szeretetét is jobban meg tudják szerezni. Ám nemcsak ez a körülmény fűzte hozzá atyját, és nemcsak ezért tartotta őt a patriarcha többre a testvéreknél. A Szentírás fölvilágosít bennünket arról, hogy József után még egy másik fiú is született. Ha tehát atyja szeretete merőben természeti vonzalom lett volna csupán, utolsó gyermeke lett volna a legkedvesebb, hiszen igazában ez volt vénségének szülötte: abban az időben látta meg a napvilágot, amikor Izrael már élete utolsó napjait élte. Mit mondjunk tehát? – Valami mennyei adománynak kellett Józsefet szeretetreméltóvá tennie. Nyilván ez az adomány emelte – erényes lelke által – a többi testvér fölé. Az Írás azért említi azt az okot, hogy „mivel vénségében nemzette, jobban is kedvelte”, mert nem akarja túlságosan kiemelni a testvérek gyűlöletét.

Az irigység nagy rossz. Kaint az irigység tette az első gyilkossá. – Szörnyű szenvedély ez. Ha megszállja a lelket, addig nem távozik belőle, míg az esztelenség végső határáig nem sodorja. Közben egyfelől megkárosítja ama lelket, amely szülte, másfelől (ennek a léleknek akarata ellenére) az irigyelt személyt még dicsőbbé, nemesebbé, jelesebbé teszi... , ez aztán megint újabb heves csapás az irigy számára. – Lám, e csodálatos ifjú – az Írás előadása szerint – mit sem sejt az áskálódásból; testvéreihez mindig bizalommal és becsületesen szól, mintha csak egygyanyszülte édestestvérei volnának. Amazok mégis gyűlölik, mert a dühöngő irigység

¹⁰ Hom. 61. (P.G. 54,525–532)

hatalmába kerültek. Mikor testvérei látták, hogy atyjuk őt minden fiánál jobban szereti, meggyűlöltek s egy jó szót sem bírtak szólani hozzá. (Uo. 4) Nézd, mennyire gyűlölök, noha semmit sem vétett. Egy jó szót sem bírtak szólani hozzá. Mit jelent ez: „Egy jó szót sem bírtak szólani hozzá?” A szenvedély uralkodott rajtuk. Naponta nőtt bennük a gyűlölet, mintha ez a zsarnoki szenvedély rabul ejtette volna őket. Sunyi módon beszéltek vele s egy jó szót sem bírtak szólani hozzá. Az Írás utal gyűlöletük okára. is, – az irigységre: „Mikor testvérei látták, hogy atyjuk minden fiánál jobban szereti”. Atyja szeretete támasztott ellene irigységet, viszont a fiú éppen erényével nyerte meg atyja jóindulatát. Amazoknak utánozniok kellett volna öccsüket, és versenyezniök vele jószívűségben. Így ők is megnyerhették volna atyjuk szeretetét. Ilyesmi azonban eszükbe sem jutott, ehelyett közös erővel gyűlöltek az atya kedveltjét. Valóságos ellenségeivé lettek öccsüknek. Titkos gonoszság támadt bennük, nem tudtak tehát békével, hanem csak sunyi módon szólani hozzá. Ez a csodálatos ifjú viszont megmaradt testvéries jóindulatában. Gyanútlanul megbízott bennük mint testvéreiben, és eltúrta minden agyarkodásukat.

Ez a szenvedély ösztökélte egykoron Kaint is a testvérgyilkosságra. És amint a testvérek azért gyűlöltek öccsüket, azért iparkodtak kikezdeni vele, azért törték halálán fejüket napról-napra, mert atyjuk jóindulatú volt Józsefhez, éppígy Kain is azért szánta el magát testvérgyilkosságra, mivel látta, hogy Isten az öccse ajándékait szívesebben fogadja, és azért mondta: Menjünk ki a mezőre. (Ter 4,8) Ábel sem gyanított semmit, megbízott bátyjában, kiment vele és bűnös kéz áldozata lett, bár sohasem gondolt ilyen eshetőségre. A csodálatos József sem sejtette testvérei rosszakarató összeesküvését; mint testvéreivel szólt velük és eléjük tárta Istentől kapott álmításait, amelyek előrejelezték eljövendő dicsőségét és testvérei hódolatát. Történék az is, hogy álmodt, s azt elbeszélte testvéreinek, ami még nagyobb gyűlölséget fakasztott. Mondá ugyanis nekik: Halljátok álmodat... Azt álmodtam, hogy kévét kötöttünk a mezőn s az én kévém felemelkedett és megállott, a ti kévéitek pedig köréje állottak és leborultak kévém előtt. Felelék testvérei: Talán bizony királyunk leszesz vagy uralmad alá kerülünk? Ezek az álmok és beszédek csak taplót adának az irigység és gyűlölség alá. (Ter 37,5-8) Azért mondta meg nekünk az Írás jóelőbb is, hogy a testvérek már régebben meggyűlöltek öccsüket, mert el akarta oszlatni abbéli hiedelmünket, hogy csupán most kezdődött a testvérek harca öccsük ellen. „Csak taplót adának az irigység és gyűlölség alá”: azaz még sokkal inkább megnőtt bennük a gyűlölködő, ellenséges érzület. Nézd, mennyire elvakultak! Ők maguk megfejtik az álmodat! Mert nem szabad azt gondolnunk, hogy a jövőt nem ismerték, és ezért maradtak meg régi irigységükben. Az igazság az, hogy mihelyt az álomból megtudták a jövőt, új erőre kapott a gyűlöletük. Borzasztó esztelenség! A jövőt tudva csak nagyobb jóindulattal kellett volna iránta viseltetniök, gyökeresen meg kellett volna szüntetniök a gyűlölséget, vagyis kerülniök kellett volna az irigykedést. Ámde ők eszük-veszettségében nem látták, hogy mindent önmaguk ellen cselekszenek, és így még hevesebb gyűlöletre lobbantak. Ó szerencsétlen balgatagok, miért mutattátok ki szörnyű irigységteket, semmibe véve öcsétek testvéris szeretetét, és miért nem gondoltátok meg azt, hogy álmainak elmondása világosan mutatja, milyen jóindulattal van hozzá az Isten. Ne higgyétek, hogy elébe vághattok annak, amit Isten öcséteknek előre jelzett. Mert nemsokára úgy lesz minden, ahogy kiolvastátok az álomból, még ha száz akadályt agyaltok is ki. Hiszen végtelenül bölcs a mindenek Ura és hatalmas önnön erejének megmutatásában. Igaz, gyakran megengedi, hogy akadályok gördüljenek útjába. De amit eleve elhatározott, azt végrehajtja. Ezzel mutatja meg erejének módfelett való nagy voltát. – Nos, ilyen az irigy ember: ilyesmire nem tud gondolni, hanem úgyszólván teljesen szenvedélyének rabszolgája lesz és mindent a maga üdve ellen cselekszik. Az álom elbeszélése után a testvérek is még jobban átadják magukat a gyűlölködésnek. A csodálatraméltó József pedig, amikor egy másik álmodat is látott, nemcsak nekik mondta el, hanem atyjának is. Azt láttam álmodban, hogy a nap és a hold és tizenegy csillag leborult előttem... atyja megdorgálá s mondá: Mit jelentsen ez az álom, amelyet láttál? Talán bizony, hogy én meg anyád és testvéreid földig boruljunk

előttd? Irigykedtek ezért rá testvérei, atyja azonban... fontolgatta magában a dolgot. (Uo. 9-11) Atyja tudta, hogy testvérei irigykednek rá, ezért dorgálta meg a fiút; pedig ő maga is megfejtette az álmodást és kitalálta, hogy fiának – Isten adott kinyilatkoztatást. Ezért fontolgatta magában a dolgot. De nem így tettek a testvérek! Hát hogyan? – Még jobban irigykedtek öccsükre. – Mért voltatok esztelenek? Miért viselkedtetek féleszü módra? Nem vettétek észre, hogy az álom nem ok nélkül ismétlődött meg, hanem azért, hogy hagyjatok fel gyilkos terveitekkel, hiszen most már meggyőződhettek róla, hogy végrehajthatatlan dologra vállalkoztatok, mert az álomban jelzett dolgok minden úton-módon valóra válnak? Törődnötök kellett volna a testvéri érzülettel, és öcsétek leendő dicsőségét a magatokénak kellett volna tartanotok. Ha már azonban erre nem ügyeltetek, legalább annak kellett volna eszetekbe jutnia, hogy nem ellene, hanem a mindenség Ura ellen hadakoztok: Ő adta ui. neki a kinyilatkoztatást. – A testvérek azonban, amint az imént mondtam, sem a természetes kapcsolatot nem tisztelték, sem az öccsük iránt való égi kegyességre nem figyeltek, hanem napról-napra fokozták gyűlöletüket és titkon máglyát gyújtottak önmagukban. Közben sem atyjuk, sem a fia ilyesmit nem gyanított, és nem sejtette, hogy a testvérek ekkora oktalanságba rohannak. Így esett, hogy mihelyt ők nyájaikhoz tértek: Mondá (Józsefnek) Izrael: Testvéreid Sichemben legeltetik a juhokat; jer, hadd küldjelek el hozzájuk. Ő felelé: Itt vagyok. (Uo. 13) Látod az atya szeretetét fia iránt? Látod fia engedelmes voltát? Majd azt mondta neki: Eredj és nézd meg, jól van-e minden testvéreid s a juhok körül s hozz nekem hírt, mi van? (Uo. 14)

József Krisztus előképe. – Mindez pedig azért történt, hogy egyrészt kitessek József jóindulata testvérei iránt, másrészt pedig megnyilatkozzék a testvérek vérszomjazó lelkülete. De a történetek a jövőt is jelképezték és homályosan előre megrajzolták az Igazság sorsát. Amiképpen József elment testvérei látására, azok azonban nem tisztelték sem testvéri mivoltát, sem küldetését célját, hanem először megölésére gondoltak, később pedig eladták az izraelitáknak: így a mi Urunk is nagy irgalmasságában eljött az emberi nemet meglátogatni; evégből emberi testet öltött; és úgy jött el, hogy testvérünk lett. Szent Pál így kiált föl: Mert semmiképpen sem az angyalokat karolta fel, hanem Ábrahám ivadékát... ezért mindenben hasonlónak kellett lennie testvéreihez. (Zsid 2,16-17) Ellenben a hálátlan zsidók a lélek s a test Orvosát, aki naponta száz meg száz csodát művelt, meg akarták ölni és végre is hajtották gyilkos szándékukat: keresztrefeszítették Azt, aki üdvösségünkért szolgálakot öltött magára. Ők valójában megfogták és keresztrefeszítve megölték áldozatukat: József testvérei azonban csak terveztek, de nem hajtották végre tervüket. Az előképnek ugyanis tökéletlenebbnek kellett lennie az igazságnál, különben nem lehetett volna előképe a később történendőknek. Ezért az időben még csak homályosan jelezte a jövőt. Figyeld csak meg, mily csodás dolog ez! Józsefet nem ölték meg, hanem eladták; ruháját meg gödölye vérével bemocskolva visszaküldték atyjuknak, el akarván hitetni vele, hogy fiát a fenevadak széttépték. Látod, ez mind azért volt így, hogy mintegy árnyékban, de az igazsághoz híven képe legyen a valóságnak. De térjünk vissza gondolatmenetünkhöz! Elküldé tehát (atyja)... és ő el is juttatá Szichembe. Amint aztán a mezőn bolyongott, találkozék vele egy ember és megkérdeze, mit keres. Ő felelé: Testvéreimet keresem. Mondd meg nekem, hol legeltetik nyájaikat. (Ter 33,15-16) Lám, milyen nagy buzgalommal érdeklődik bátyjai felől, kíváncsian jár-kél, mindent megtesz, hogy láthassa őket. Mondá erre neki az az ember ...Hallottam, hogy azt mondták: Menjünk Dotáinba. Elmenvén tehát József ...meg is találá őket. Mikor messziről meglátták, mielőtt még odaért volna hozzájuk, arra gondolának, hogy megölik. (Uo. 17-18) Vedd most szemügyre, kérlek, az Isten végtelen bölcsességét; a testvérek készek voltak öccsük megölésére, a mindenek Alkotója és Változtatója meg is engedi, hogy mindenféle akadály gördüljön József elé, mégpedig azért, hogy harcosát egyre dicsőbbé tegye, s azután beteljesíthesse álmait. Mikor messziről meglátták, ...arra gondolának, hogy megölik. Így szólának ugyanis egymáshoz: Itt jó az álomlátó! Jertek, öljük meg s dobjunk egy régi vízverembe s mondjuk azt, hogy fenevad ette meg – s akkor majd kitűnik, mit használnak neki álmai. (Uo. 18-20)

Amit Isten előre megmondott, nem lehet megakadályozni. – Látod, meg akarták ölni, mert tartottak az álom beteljesülésétől. Pedig meg kell tanulniok, hogy lehetetlen be nem teljesülnie annak, amit Isten előre megmondott; egyelőre azonban még tanácskoznak, merényletre készülnek, elárulva gonoszságukat. Ámde a végtelenül bölcs Isten arra kényszeríti a cselszövőket, hogy akaratlanul is a gondviselés eszközei legyenek. Igaz, összeesküdtek öccsük megölésére és szándékban már el is tették láb alól. Mikor azonban ezt Rúben meghallotta, azon volt, hogy kiszabadítsa kezükből és azért azt mondá: Ne vegyétek el életét, ne ontsatok vért, hanem dobjátok ebbe a pusztai vízverembe és őrizzétek meg tisztán kezeteiket. Ezt azonban csak azért mondotta, mert ki akarta szabadítani kezükből s visszaadni atyjának. (Uo. 21-22) Nézd, ő sem meri nyíltan kiragadni kezükből, hanem csak gyilkoló szándékukat akarja megfékezni, mondván: Ne ontsatok vért, hanem dobjátok a vízverembe. A Szentírás meg akarja nekünk mutatni Rúben célját. Rúben azért tett így, mert ki akarta szabadítani kezükből és visszaadni atyjának. Mikor a testvérek ezen tanakodtak, József még nem érkezett oda, csak amidőn már befejezték e beszélgetést, akkor „odaért testvéreihez”. (Uo. 23) Testvérük elé kellett volna szaladniok, megölelniök és megkérdezniök, hogyan van atyjuk. Ők azonban, mint vadállatok a báránnyá, reávetik magukat: ...lehúzzák róla a tarka köntöst, őt magát pedig bedobták a ..vízverembe, melyben nem volt víz. (Uo. 24) Rúben tanácsa szerint cselekedtek. Miután bedobták, „leültek kenyerezni”. Mily durvaság és embertelenség! Hosszú-hosszú utat tett meg, nagy igyekezettel kereste-kutatta őket, hogy láthassa és hírül adhassa atyjának hogylétüket. Ők pedig barbár és goromba módon, éhhalállal akarták elpusztítani, mivel Rúben azt tanácsolta nekik, hogy ne ontsanak vért. Ám a jóságos Isten a gyermeket hovahamar megszabadította testvérei esztelenségétől. Mikor leültek kenyerezni, látták, hogy izmaelita vándorkereskedők jönnek arrafelé... s ...Egyiptomba (mennek). Mondá Júda: Mi hasznunk, ha megöljük testvérünket s eltitkoljuk véréit? Jobb lesz, ha eladjuk az izmaelitáknak s nem szennyezzük be kezünket: hiszen testvérünk és húsunk. (Uo. 25-27)

Látod, Rúben már az előbb is megakadályozta a nagyobb bajt a kisebbel; most meg Júda tanácsolja öccsük eladását, hogy kiragadhassa a halál torkából. Az egész pedig azért történt így, hogy akaratuk ellenére is bekövetkezzék Isten végzése, és így eszközei legyenek a gondviselésnek. Ráállának (Júda) beszédére s kihúzzák a vízveremből s eladák az izmaelitáknak hús ezüstön. (Uo. 28) Milyen gonosz tervváltoztatás! Milyen átkozott nyereség! Mennyire igazságtalan vásár! – El meritek adni édes testvéreteket, atyátok szemefényét, aki látogatástokra jött, aki az ég-világon semmivel nem bántott meg benneteket? Ráadásul Egyiptomba tartó barbár idegeneknek adjátok el! Micsoda nagy esztelenség és irigység ez? Hiszen ha ezt azért művelitek, mert az álomtól-féltetekben meg vagytok győződve arról, hogy a látomás mindenképp beteljesedik, akkor miért vállalkoztok lehetlenségre és tetteitekkel miért hadakoztok Isten ellen, jóllehet Ő ígért meg öcséteknek mindent? Ha semmibe sem veszitek az álmokat, hanem örülségnak tartjátok, miért műveltek ilyent, amikor ez örök szennyfoltot ejt rajtatok, atyátok fejére pedig síríg tartó gyászt hoz? – Hej, súlyos szenvedély ez nagyon és vérszomjas lélekre vall! Aki gaztettre vetemedik és akinek feje fölött összecsaptak az oktalan gondolatok hullámai, az nem ügyel többé arra a nagy szemre, amely nem ismer nyugovást; az nem tiszteli magát a természetet sem és nem figyel semmi olyanra, ami részvétet kelthetne benne. Ez történt meg a testvérekkel is. Nem gondoltak arra, hogy József – a testvérük; sem arra, hogy még fiatal, sem arra, hogy kedvelte atyjának, sem arra, hogy még sohasem élt idegen földön, külföldiek közt még sohasem fordult meg, most pedig távoli országban, barbárok közt fog élni; minden tisztességes gondolat sutbavetésével csak egyben főtt fejük: hogy miképp valósíthatnák meg irigységszülte tervüket (megvalósíthatónak gondolták). Lelkükben ők már testvérgyilkosok lettek. Áldozatuk azonban mindent hősiiesen elviselt.

Az Úr keze őrzi Józsefet. – Józsefet az égi kéz oltalmazta, és elhárított tőle minden nehézséget. Hogyha velünk van a mennyei jóság, még félvadak közt és idegen földön is jobban élhetünk, mint azok, akik nagy kényelemben otthon töltik életüket. Viszont hiába élünk odahaza

– látszólag teljes gyönyörűségben, ha elesünk az isteni segítségtől: ez esetben ui. mi vagyunk a legszánalomraméltóbbak a világon. Mert nagy az erény ereje, de nagy a gonoszság gyöngesége is. Jól megmutatja nekünk ezt a szóbanforgó történet. Mondd, kiket tartasz sajnálatra és tengernyi könnyre méltóknak: azokat-e, akik öccsük ellen ekkora gaztettet követtek el, vagy pedig öccsüket, aki barbár kézbe került? Nyilván amazokat. Gondold meg, kérek, hogy ez a csodálatos fiú, akit a szolgák olyannyira ajnároztak, és aki folyton ott ült atyja ölén, most váratlanul a nehéz szolgasors elviselésére kényszerült, tetejébe még szinte állati vadságban élő külföldiek közt. Ám maga a mindenség Ura tette őket emberségessé, Józsefben pedig nagy türelmet oltott. Öccsük eladása után úgy érezték a testvérek, hogy szándékuk teljesült: el tudták tenni láb alól az irigyelt testvért. Mikor Rúben visszatért a veremhez, nem találta a gyermeket; erre megszagatta ruháit, visszaméne testvéreihez és mondá: Nincs meg a gyermek, hová legyen én. (Uo. 29-30) Főntebb megmondta a Szentírás, hogy Rúben azért tanácsolta öccse verembevetését, mert ki akarta ragadni a testvérek gyilkos kezéből és vissza akarta adni atyjának. Most látta, hogy iparkodása meghiúsult, megszagatta ruháit: „Nincs meg a gyermek, hová legyen én.” Hogyan védekezhetnénk, főleg én, aki mondhatnám előljárótok vagyok. Azt hitte ti., hogy öccsét megölték. Megtörtént, amit a testvérek kívántak: idegen földre juttatták gyűlöletük tárgyát, és így valami módon könnyíteni tudtak irigységükön. Most már nagy ravaszul abban eszelnek, mint vezethetnék félre atyjukat, hogy ki ne tudódjék előtte a rút összeesküvés. Vevék a köntösét és belemártották egy levágott gödölye vérébe és elküldének, hogy vigyék el atyjukhoz és mondják: Ezt találtuk; nézd meg, fiad köntöse-e vagy sem? (Uo. 31-32) Miért csapjátok be magatokat, esztelenek?! Mert lehet, hogy atyátokat rászeditek, de nem maradhattok rejtve ama szunnyadatlan Szem előtt, amelytől pedig leginkább kellett volna félnetek. De hát ilyen az emberi természet, ilyen sokunknak gonoszsága: elsősorban és csakis embertársainktól meg e világ megszóló nyelvétől óvakodunk, de nem gondolunk a rettenetes Ítélszékre s a borzasztó büntetésre; csak azzal törődünk, hogyan kerülhetnők el az emberi szemrehányást. Így viselkedtek a testvérek is, amikor iparkodtak becsapni atyjukat. Mikor atyjuk megismerte (a köntöst), mondá: A fiam köntöse! Fenevad ette meg őt, vadállat falta fel Józsefet! (Uo. 33) Valóban: ugyanolyan kegyetlenül szenvedett, mintha fia vadállatok karma közé került volna. Aztán (a patriarcha) megszagatta ruháit, szőrzsákba öltözék és sok ideig gyászolta fiát. (Uo. 34) Milyen siratni valók voltak a testvérek! Nemcsak azért, mert eladták öccsüket a barbároknak, hanem azért is, mert atyjukat – késő vénségére – ekkora fájdalommal sújtották. Ámbár gyermekei mind összesereglettek, hogy enyhítsék atyjuk bánatát, nem akart megvigasztalódni, hanem mondá: Gyászolva megyek el fiamhoz az alvilágba. (Uo. 35)

Gondolom, ez újabb csapás volt rájuk. Amikor ui. látták, hogy atyjuk ilyen forrón szereti azt, aki nem volt többé, és akiről azt hitte, hogy vadállatok martaléka lett: még jobban emésztette őket az irigység. Ráadásul a testvérek (mivel atyjukhoz és öccsükhöz kegyetlenek voltak) nem érdemeltek semminemű bocsánatot; az izmaeliták viszont a Gondviselés eszközei lettek: tovább adták Józsefet Putifárnak, a fáraó főszakácsának. Lám, József lassan, de biztosan halad előre. Mindig megmutatja erényét és türelmét és végül, mint emberül küzdő bajnok, győzelmi koszorúval, – királyi koronával koronáztatik meg. Álmának teljesültéből megtanulhatták piacravetői, hogy aljasságuknak nem lett semmi haszna. Mert olyan erős az erény, hogy támadások közepett még csak ragyogóbb lesz. Nincs nála erősebb, nincs hathatósabb, hiszen izmos önmagában is, birtokosa pedig támogatásban részesül onnan felülről. Az erényes embert Isten támogatja, mennyei istápolásra méltatja: hatalmasabb is az ilyen ember mindenkinél. Legyőzhetetlen és nem lesz zsákmánya emberi törvetésnek sem a sátán mesterkedésének. Ne a rossz bánásmód elől meneküljünk tehát, hanem a rossz cselekedetek elől. Bárki megpróbálhat lesújtani felebarátjára: igazában egyáltalán nem árthat neki. Lehet, hogy ideig-óráig ártalmára van, de csak ezen a világon, amott azonban örök kint és kibírhatatlan büntetést von önfejére. Ezt csak úgy kerülhetjük el, ha előkészülünk a viszontagságok elviselésére és – az Úr tanítása szerint – imádkozunk bántalmazóinkért. Ez nagy jutalmat szerez nekünk és méltóvá tesz bennünket a

mennyek országára. Vajha megadná ezt mindnyájunknak a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelme és irgalma. Neki az Atyával és a Szentlélekkel legyen dicsőség, hatalom, tisztesség, most és mindig és mindörökön örökké. Amen.

11. József a börtönben¹¹

Nem is volt annak (a főtömlőctartónak) semmi gondja semmire sem s mindent... ő (József) intézett. (Ter 39,23)

Ami a tegnap mondottakból hátra van, azt akarom ma elmondani kedvességteknek; vagyis újra József történetével szeretnék foglalkozni. Tudjátok, hogy tegnapi beszédem egy kissé hosszúra nyúlt, és így nem haladhattam tovább; ott fejeztem be elmélkedésemet, hogy Józsefet az egyiptomi nő rágalma miatt Putifár tömlöcbe vetette. Ezért ma érdemes lesz megtudnotok, mi történt vele a tömlöcben. Mert börtönbevettetése és a főtömlőctartónak hatalma alá kerülté után is annyira megsegítette Isten, hogy a főtömlőctartó rábízta az egész tömlöc igazgatását. És nem volt semmi gondja semmire sem, mert mindent József intézett. Lám, Józsefet még a viszontagság közepett sem érte semmi baj, mert Isten végtelen bölcsessége minden kellemetlenséget jóra változtatott. A gyöngyöt sárba hajíthatod, mégis megtartja eredeti szépségét. Ilyen az erény is: bárhová veded, erejét megmutatja a szolgaságban is, a tömlöcben is, jó és balsorsban egyaránt. Tehát József rab létére is megnyerte a börtön felügyelőt, és megkapta tőle az otlévőkön való hatalmat; lássuk most már, mi módon mutatta meg a kapott kegy erejét! – Hogy ezek így végbementek, történék... (Ter 40,1) Mik mentek végbe? Amiket az Írás a rágalom megtörténte és József tömlöcre ítélese után mondott el; azután: amit már jelzett az Írás, hogy ti. a tömlőctartó minden ottani ügy intézését rábízta, mert Józseffel volt az Úr. – Hogy ezek így végbementek, (azaz József tömlöcbevetése után) történék, hogy két főtiszt, az egyiptomi király pohárnoka meg sütőmestere vétkeztek uruk ellen... A Fáraó ...tömlöcbe vetteté őket... a tömlőctartó pedig Józsefre bízta őket. (Uo. 1-4) A tömlőctartó nem úgy bánt Józseffel, mint rabbal, hanem mint munkatársával, sőt mint olyannal, aki a börtön lakóit nyomorúságukban meg tudja vigasztalni. S ő szolgálja nékik. (Uo. 4) Mit jelent ez: Szolgálja néki? Azt, hogy megvigasztalta, erővel töltötte meg lelküket, fölemelte szívük és nem engedte, hogy eleméssze őket a bánat. Meglehető ideje volt már, hogy fogságban tartották őket, mikor egyszer egy azon éjjel álmodtunk mind a ketten. (Uo. 4-5) És ekkor József, akinek volt rá gondja, hogy megvigasztalja őket, álomlátásaik-okoza zavarok láttán azt mondja nekik: Miért szomorúbb ma arcotok a szokottnál? (Uo. 7) Arcuk elárulta a bensőjükből lappangó zavart. Ezért mondta a bölcs is: A jókedv földéri a arcot, a szív bánata pedig lever a lelket. (Péld 15,13) Láta, hogy álmaik miatt szomorúak, megkérdezte tehát őket, mi az oka bánatuknak. Íme a börtönben is hogy megmutatja kiválóságát: könnyíteni akar mások szomorúságán. Hát azok mit tettek? Azt mondták: Álmodtunk s nincs, ki megfejtse nekünk. (Ter 40,8) Nem ismerték annak bölcsességét, aki szóbaállt velük. Azt hitték, közönséges valaki; nem is mondják el neki álmodtunk; csak annyit szólnak, hogy láttak... és hozzáteszik: „Nincs ki megfejtse nekünk.” Ez a csodálatos ifjú erre azt mondja nekik: Nem az Istené-e az álomfejtés? Mondjátok el nekem. (Uo.) Nem azt ígérem, hogy magamtól fogok nektek mondani valamit. Isten fejt meg az álmodt. Mondjátok el nekem! – Lám, mily okos és alázatos! Nem azt mondta: „Én ítélem meg, én mondom nektek álmodt értelmét”, hanem mit mond? – „Mondjátok el nekem!” Csak Isten fejtheti meg. Elsőnek a főpohárnok beszélt el álmodt. Felelé József: Ez az álmodt megfejtése: A három szőlővessző még három nap; azután megemlékezik a Fáraó szolgálatodról s visszahelyez előbbi hivatalodba, hogy adogasd néki a poharat tisztod szerint, amint azelőtt szoktad. De megemlékezzél ám rólam, ha jól leszen sorod s cselekedjél irgalmasságot vélem: beszéld rá a Fáraót, vitessen ki engem ebből a tömlöcből, mert úgy loptak el engem a héberek földjéről s itt is ártatlanul vetettek e verembe. (Uo. 9 és 12-15) Megmondta neki, hogy sorsa jóra fordul, és kiengesztelődik iránta a király, ezért meri hozzátenni: De megemlékezzél ám rólam, ha eléred

¹¹ Hom. 63. [P.G. 54,540–547]

boldogságod; ne feledkezzél el arról, aki neked mindezt előre megmondta és cselekedjél irgalmasságot vélem.

József lelki erejének és felebaráti szeretetének nagysága. – Ennek hallatára, kedves hallgatóim, ne ítélj el az igaz kislelkűségét. Inkább azon ámulj el, hogy milyen nemes nyugodtsággal tudta elviselni a börtöni életet, ámbar roppant sok volt a kellemetlensége. Hiába kapott nagy hatalmat a tömlöctartótól, rab-volta s a szutykos-piszkos emberek közt való tartózkodás mégis nehezebbre esett. Nézd csak bölcs lelkületét: itt is milyen hősiességgel viselt el mindent és mindenben hogyan megmutatta nagy alázatosságát! – Cselekedjél irgalmasságot velem: beszélj rá a fáraóra, vitessen ki engem ebből a tömlöcből. – Figyeld csak meg: semmit sem szól ama bűnös házasságtörő asszony ellen, gazdáját sem okolja, nem mondja el bátyjai embertelen bánásmódját sem. Mindezt szívébe rejt és csak azt mondja: Emlékezzél meg rólam, és vitess ki ebből a tömlöcből. Mert úgy loptak el engem a héberek földjéről s itt is ártatlanul vetettek e verembe. Ne siessünk el e hely mellett, hanem vizsgáljuk meg, milyen bölcs elmével volt József megáldva; hogyan megragadta az alkalmat, mert tudta, hogy a boldog életbe visszatérő pohárnok minden viselt dolgát jelentheti a királynak; ezért nem szólja meg az egyiptomi nőt, (hogy megismételjem magam), nem beszél uráról sem, testvéreiről sem; nem árulja el, miért jutott tömlöcbe, nem igyekszik elbeszélni a rajta esett gaz sérelmet; senkit sem vádol, csak a saját maga érdekében iparkodik szólani. Testvéreinek cselekedetét is eltitkolta mondván: Úgy loptak el engem a héberek földjéről. Arról meg említést sem tesz, mit művelt a bűnös egyiptomi asszony, nem említi urának ő ellene zúdult igazságtalan haragját, hanem mit mond? „Itt is ártatlanul vetettek e verembe.” – Tanuljunk meg ebből, hogy hasonló körülmények közt mi se iparkodjunk gyalázzani zaklatóinkat, ne hegyezzük nyelvünket megvádolásukra, ellenkezőleg: nyájas viselkedésünkkel bizonyítsuk meg ártatlanságunkat, utánozzuk ezt a csodálatos fiatalembert, aki a viszontagságban sem akarta – még szavakkal sem – pajzán hírét kelteni az egyiptomi nőnek. Hisz tudjátok, hogy sok kifogásolható erkölcsű ember nem egyszer orcátlanul igyekszik a maga vétkeit másokra kenni. Ez a napnál ragyogóbb ifjú azonban nem vetemedett ilyesmire, jóllehet a teljes igazságot mondhatta volna az asszony cédaságának kitergetésével és így tisztázhatta volna magát. De ő nem hajszolta az emberek dicséretét. Megelégedett az ég jóindulatával és csak azt akarta, hogy ama soha nem alvó égi Szent dicsérje tetteit. Most még hallgatott és iparkodott mindent elleplezni, később mégis megdicsőítette a kegyes Ur, mert látta bajnokának szép harcát. – A most következő eseményekből ismerkedjünk meg ennek az ifjúnak béketűrésével. A várakozás nem szegi kedvét, bizalma nem vész el, szíves-örömet eltűr mindent és hálás az Úrnak, hiszen Ő engedte meg, hogy a dolgok így történjenek. Most a fősütőmester úgy vélte, az ő álma is valami jót jelent, ezért ő is elmondta álomlátását. József végighallgatta, égi sugallatból az álom magyarázatát is megkapta és megmondta neki, hogy reá halál vár. Még három nap, azután fejedet véteti a Fáraó és bitófára akasztat s madarak eszik le húsodat. (Uo. 19) Ezért mondtam az előbb, hogy nem magamtól jószólok nektek, hanem csak azt mondom meg, amit Isten tudtomra ad. Ne nekem tulajdonítsátok tehát, ha akár jót, akár rosszat jelent álmodok. Nem magamtól szólok, hanem csak azt jelentem ki nektek, amit a felülről jövő kegyelem kinyilatkoztat. – Egyébként a mondott napok elérkeztével József szava beteljesült: úgy járt mindkettő, amint József megfejtette álmukat; egyikük visszatért régi boldog állásába, másikuk elvette büntetését. Ám a főpohárnok, (aki e nagy vigaszt kapta) megfélemedezék álomfejtőjéről. (Uo. 23) Látod: az igaz már megint a porondon küzd, tanúságot tesz kiválóságáról, nem esik zavarba, nem indul fel, nem zúgolódik. Ha közönséges valaki lett volna, talán így beszél magában: Mi ez? A főpohárnok álmát megmagyaráztam, hamarosan vissza is kapta régi boldogságát, de megfélemedezett álomfejtőjéről. Ő jólétben él, én meg ártatlan létemre ide vagyok bezárva gyilkosok, sírtolvajok, rablók, vagyis olyanok közé, akik egész sor gáztettet követtek el... Semmi ilyet nem mondott, nem gondolt; mert tudta, hogy még nagyobb harc áll előtte, és szép küzdelem után ragyogó koszorú köríti majd fejét.

Nézd, két év telt el azóta, hogy a főpohárnok visszakerült állásába. Józsefnek ki kellett várnia az alkalmas időt, hogy annál nagyobb dicsőséggel övezve szabaduljon ki innét. Mert ha a főpohárnok már a Fáraó álma előtt gondolt volna arra, hogy szószólója legyen Józsefnek és kiszabadítsa a tömlöcből, talán nem lett volna mások előtt olyan szembeszökő az ifjú erénye. Nos, a végtelen bölcsességű Isten, mint a jó művész, tudta, meddig kell tűzben tartani az aranyat, és mikor kell onnét újra kivenni; két évnyi időre megengedi hát, hogy a főpohárnok megfélemedjék ígéretéről: de csak azért, hogy közben elérkezzék a Fáraó álmának ideje, s a kényszerhelyzet hatására József ismertté legyen a király egész birodalmában. Két esztendő múlva a Fáraó látja álmot... Mikor aztán megvirradt, félelmében megrettenve elküldte Egyiptom valamennyi jósához és minden bölcséhez s összehívá őket, s elbeszélé nekik az álmot, de senki sem volt, ki megfejtette volna. (Ter 41,1 és 8) Lám, milyen nagy az Isten gondoskodása. Megengedte, hogy először kipróbáljanak minden ott élő látszat-bölcset; de csak azért, hogy midőn ezek tudatlansága kiderült, végre előhózzák ezt a bilincsbe vert, fogoly, szolga zsidót, és vele magyaráztassák meg azt, ami olyan sok ember előtt érthetetlen volt. E módon ugyanis szilárdan meggyőződhetnek valamennyien arról az égi kegyelemről, amely Józsefben kivirágzott. Akkor tehát, amikor minden bölcs megjelent, de egyik sem tudott mondani semmit, még szájukat sem tudták kinyitni, akkor kapott észbe a főpohárnok és elmondta a fáraónak mi történt vele a börtönben, és hozzátette: A vétkemről szólok. (Uo. 9) Elmondja, hogy a tömlöcbe jutás után ő is meg a fősütőmester is álmot látott. Álmukra magyarázatot Józseftől kaptak, és csakugyan minden úgy történt, amint ő előre megmondta. Parancsola erre a király és tüstént kihozák Józsefet a tömlöcből, megnyírják, és más ruhát adának reá és eléje vivék. (Uo. 14) Vedd szemügyre most mindjárt, az új fejlemények elején, milyen nagy tisztesség ez! József szépen megtisztult a türelem által, és most, hogy a Fáraó elé vezették, fénylő aranyként jött elő a tömlöcből. Látod, mit jelent az, ha az ég kegyelme segít valakit! Figyeld meg, mily nagy volt Isten gondoskodása, hogy József ügye beteljesedjék. Ama nagy harc megharcolása, a bűnös egyiptomi asszony hálójából való elmenekülés és a börtönre vettetése után Isten megengedte, hogy a Fáraó főpohárnoka meg a fősütőmester ugyanazon időben kerüljön börtönbe, az álmofejtés során megismerkedjék ennek az ifjúnak bölcsességével; mégpedig azért, hogy egyikük most kellő időben megemlítsék és előhózza Józsefet. Mondá neki a Fáraó: Álmokat láttam s nincs, aki megfejtse. Azt hallottam, hogy te igen bölcsen tudod megfejtetni őket. (Uo. 15) A Fáraó szégyellte világosan megmondani, hogy egy bölcsé sem tudta megmagyarázni álmát, hanem mit mondott. – Álmokat láttam s nincs, aki megfejtse. Azt hallottam, hogy te igen bölcsen tudod megfejtetni őket. – Vedd szemügyre, kérlek, József nagy okosságát és jámbor voltát. Halljad a Fáraónak adott feleletét: Ne gondold, hogy a magam erejéből mondok valamit, vagy emberi bölcsesség erejével fejtem meg az álmot. Mert lehetetlen égi sugallat nélkül ilyesmihez érteni. Vedd hát tudomásul, hogy Isten nélkül nem tudok megfelelni néked. Nem én, hanem az Isten ad majd szerencsés választ a Fáraónak. (Uo. 16) Tanuld meg, hogy az álmok titkát a mindenek Ura fedí fel; ne emberektől kérd hát azt, amit csak Isten tud kinyilvánítani.

A Józsefben megnyilvánuló isteni hatalom. – Íme, József a feleletével megtanítja rá a Fáraót, hogy bölcsei nagyon gyengék, viszont az Isten hatalma nagy. Mivel tehát megtudtad tőlem, hogy nem földi bölcsesség nyomán, de nem is saját eszemtől szólok, mondd meg: mit álmodtatott véled az Isten? A Fáraó ezután elmondja álmát, az elsőt is, meg a másodikat is, és megjegyzi: Elmondtam az álmot a jósoknak, de nincs, ki megfejtse. (Uo. 24) – Nem hallottad tőlem, szól József, hogy földi bölcsességnek nem adatott meg ezek magyarázata? Ne ócsárolj tehát jósaidat. Nem foghattak föl eszükkel olyat, ami onnan felülről jövő megfejtést kíván. Felelé József: A király mindkét álma ugyanaz... Hogy pedig kétszer láttál ugyanegy dologra vonatkozó álmot, az a bizonyosság jele, mert meglesz, amit az Isten mondott és csakhamar beteljesedik. (Uo. 25 és 32) Az ismétlődés csak megerősíti a látomást és meggyőzően bizonyítja, hogy az események okvetlen így következnek be. József azután külön-külön megfejtja a hét tehén meg a hét kalász jelentését és kijelenteti, hogy nagy bőség leszen, de ezt elviselhetetlen éhínség

váltja föl; végül pedig egy kitűnő tanácsot ad: Rendelj egy férfiút Egyiptom fölé, aki összegyűjthesse a hét év bőséges termését és úgy elraktározhassa, hogy ne emésztessék föl minden, hanem az éhség idején legyen mihez folyamodni. Tetszék a tanács a Fáraónak és minden szolgájának. (Uo. 37) Ezzel közreműködött a Fáraó abban, hogy József álma megvalósulhasson, amelyet még atyja házában látott. József megfejtette a Fáraó álmát, a Fáraó viszont mit sem sejtve beteljesüléshez juttatta József látomását. Ti. ahogy Józsefet meghallgatta, mondá néki: Találhatnánk-e olyan férfiút, mint ez, ki az Isten lelkével teljes? (Uo. 38)

Íme, maga a Fáraó is átlátja, hogy az igaznak isteni kinyilatkoztatás útján jutott tudtára minden. Kit találhatnánk, mondja, aki olyan nagy kegyelmet érdemelt volna, mint ez, hiszen ebben Isten lelke lakozik. Mondá ezért Józsefnek: Mivel az Isten neked mutatta meg mindezt, amit mondtál, találhatnék-e bölcsébbet náladnál? (Uo. 39)

Isten határozatát semmi sem akadályozza. – Mit jelent a kísértések hálás szívvel viselése. – Figyeld meg: valahányszor az isteni Bölcsesség valóra akarja váltani elhatározását, ebben nem akadályozhatja meg semmiféle útba eső akadály. Mert lám, Józsefet testvérei úgyszólván majdnem megölték, aztán eladták; tetejébe egy rágalom végső veszedelembé sodorta, hosszú-hosszú ideig börtönben volt és mindezek után mégis mondhatni – királyi trónra emelkedett. Mivel az Isten neked mutatta meg mindazt, amit mondtál, találhatnék-e bölcsébbet náladnál? ... Te légy házam felett s a te szájad parancsára hallgasson az egész nép, csak az egy királyi székkal leszek én több náladnál. (Uo. 39-40) Íme, a fogoly milyen gyorsan egész Egyiptom kormányzója lesz, és akit Putifár tömlöcre juttatott, azt a Fáraó a főfölyre emelte, és egykori ura, Putifár, egyszer csak azt látta, hogy most az parancsol egész Egyiptomban, akit ő mint pajzánkodót börtönbe juttatott. Látod, milyen nagy dolog, háladással eltűrnünk a kísértéseket! Ezért mondta Szent Pál is: A szorongatás türelmet eredményez, a türelem kipróbáltságot, a kipróbáltság meg reményt, a reménység pedig nem engedi, hogy megszégyenüljünk. (Róm 5,4-5) Nézd csak: József a balsorsot türelemmel viselte, a türelem tette kipróbálttá, kipróbáltsága után tele volt nagy reménységgel, reménysége pedig nem engedte, hogy megszégyenüljön. Mondá továbbá a Fáraó Józsefnek: Íme, Egyiptom egész földje fölé rendeltelek. Azzal levevé a gyűrűt a kezéről s az ő kezére adá, bizzus ruhába öltözteté s nyakába tevé az aranyláncot. Aztán körülviteté második fogatán s hírnökkel kiáltatá, hogy mindenki hajtson térdet előtte s tudja meg, hogy ő Egyiptom egész földének a feje. (Ter 41,41-43) Isten Józseffel volt, ezért már eleve mindent kedvezően rendezett el számára és most ily nagy dicsőségre emelte. – Majd mondá a király Józsefnek: ... A te parancsod nélkül se kezét, se lábát ne mozdítsa senki Egyiptomnak egész földén. Majd megváltoztatá a nevét s elnevezé Száfenát Páneáchnak. (Uo. 44-45) Azt akarta ugyanis a fáraó, hogy ez a név örökre hirdesse József bölcsességét. Mert e név jelentése: „Aki a titkokat ismeri”. Ami a többiek előtt rejtett titok volt, azt ő megmagyarázta. Erre utal a Fáraó a névadással. A megtisztelés fokozása végett hozzáadja feleségül Putifáré leányát. Mivel azonban ennek ugyanaz volt a neve, mint egykori gazdájának, ezért mondja a Szentírás: Putifárénak, a heliopolisi papnak. (Uo. 45) Azt is megtudjuk, hány éves volt ez a csodálatos fiatalember, amikor ekkora jutalmat kapott és ily súlyos küzdelmeket vívott; megmondja az Írás: Harminc esztendő volt, amikor a Fáraó... színe előtt állott. (Uo. 46) Ne gondoljuk, hogy csak úgy cél nélkül van megjelölve évei száma; nem, hanem azért, hogy megtanuljunk: nincs mentsége annak, aki elhanyagolja az erényt; senki sem hivatkozhatik ifjú voltára, amikor az erény gyakorlásáról van szó. Íme, ő nemcsak ifjú volt, hanem szép arcú és formás termetű is. Megesik nem egyszer, hogy valaki fiatal ugyan, de formátlan. Ő azonban fiatal is volt, szép arcú is, csinos termetű is és szinte ifjúsága virágában lett rabszolga meg fogoly. Tizenhét éves volt, amikor lehozták Egyiptomba. (Ter 37,1) Éppen az ifjúkor kemencéjében izzott, amikor könnyű-erkölcsű egyiptomi úrnője rávetette szemét, mégsem tudott diadalt aratni az erős lelkű ifjún; végül hosszú-hosszú ideig szenvedett a tömlöcben, de olyan maradt, mint az acél: nem gyengült meg, sőt még jobban megerősödött. Vele volt az erősítő égi kegyelem. Mivel ereje szerint mindent latba vetett, ezért hívták ki a tömlöcből – egész Egyiptom kormányzására.

Bátran kell elviselni a balsorsot. – A hit szemével kell nézni a lelki dolgokat és erősen kell bízni az Isten igéjében. – Ezek hallatán a sorscsapások alatt sose vesszük el kedvünket, és földhözragadt eszünk járását követve ne türelmetlenkedjünk; hanem legyünk nagy béketűréssel és reménykedjünk, hisz ismerjük Urunk bölcsességét: igaz, megengedi, hogy csapások érjenek bennünket, de nem hagy el; azt akarja, hogy küzdjünk és ragyogó koronával övezzük fejünk. Így tette próbára valamennyi szentjét. Ezért mondták az apostolok is: Sok viszontagságon át kell bemennünk az Isten országába. (ApCsel 14,21) Maga Krisztus szintén azt mondta tanítványainak: E világon szorongatástok lesz. (Jn 16,33) Viszontagságainkban tehát ne búslakodjunk, hanem halljuk meg Szent Pál szavát: Akik jámborul akarnak élni Krisztus Jézusban, mindnyájan üldözést fognak szenvedni. (2Tim 3,12) Ne ámuldozzunk, ne bosszankodjunk, hanem tűrjünk el minden bajt bátran és kitartással. Ne sanyarúságunkat nézzük, hanem a belőle szerezhető nyereséget: hiszen olyan ez, mint a kereskedés. Akik pénzt szeretnének gyűjteni és evilági foglalkozást űznek, másképp nem tudják növelni vagyonukat, csak úgy, hogy rengeteg veszélyt vállalnak szárazon meg vízen (el kell viselniök a rablók s a kalózok cselvetéseit), mégis készséges buzgalommal vállalnak el mindent és a nyereség reményében oda sem néznek a kellemetlenségeknek; ugyanígy nekünk is – ha a szenvedésekből gyűjthető gazdagságra és lelki haszonra gondolunk – örülnünk, ujjonganunk kell és nem a látható, hanem a láthatatlan valóságok szemléletébe elmerülünk Szent Pál intelme szerint: Nem a látható dolgokra figyelünk. (2Kor 4,18) A hit ugyanis nem elégedhetik meg testi szemmel; a hit a lélek szemével képzei el a láthatatlanokat. Higyjük el, hogy ezek sokkalta méltóbb tárgyai a hitnek a testi-szem-látta valóságoknál. Ábrahám is azért volt kedves az Úr előtt, mert hitt ígéretének, felülemelkedett az emberi természetén s a földies gondolkozáson, ezért: Ez beszámíttatott neki megigazulásra. (Róm 4,3) Látod, ez a megigazulás: bízni Isten szavában. Ha Ő megígér valamit, ne emberi észjárással mérlegeld; kerekedj az ilyen szempontok fölébe és bízzál az Ígérettevő hatalmában. Így tétetett próbára valamennyi igaz, köztük a csodálatos József is, és jóllehet súlyos akadályok gördültek eléje álmai után, nem zavarodott meg, nem rendült meg lelkében, hanem erős szívvel, férfiasan elviselt mindent, mert lehetetlennek tartotta azt, hogy Isten elhatározásai meg ne valósuljanak. A szolgaság, a tömlöc és a nagy rágalom után át is vette egész Egyiptom kormányzását. Mindezt eszünkbe véve fogadjuk bátran, bármi ér is bennünket és mondjunk hálát mindenért a kegyes Istennek és várjuk az ő segítségét. Adja meg ezt mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és irgalma; Neki az Atyával és a Szentlélekkel egyetemben legyen dicsőség, hatalom és tisztesség, most és mindenkor és mindörökön örökké. Amen.

12. József testvérei Egyiptomban¹²

Kiméne tehát József Egyiptom földére... és bejárá Egyiptom minden vidékét. Mikor aztán eljött a hét esztendő bőség..., a gabonát összegyűjté... annyi volt, mint a tenger fövénye. (Ter 41,45-49)

Akarjátok-e, hogy ma is József történetét tárgyaljuk és megnézzük, miképp vállalta magára ez a csodálatos ember egész Egyiptom kormányzását és örökölt eszességével hogyan vigasztalt meg mindenkit? Kiméne József Egyiptom földére és bejárá Egyiptom minden vidékét. Mikor aztán eljött a hétesztendő bőség, a gabonát összegyűjté: annyi volt, mint a tenger fövénye. Először megkapta a Fáraótól a teljhatalmat, majd összegyűjtötte a gabonát és elraktározta a városokban. Volt gondja idejekorán mindarra, amivel elegendőképp segíteni lehetett a következő inségen. Látod, ez az igaz férfiú most is milyen jutalmat kapott bátorságáért, türelméért és egyéb erényeiért: tömlöcből királyi palotába emelkedett! – Születék pedig Józsefnek, még az éhség eljövele előtt, két fia... És elnevezé az elsőszülöttet Mánásszénak, mondván: Elfeledtette velem az Isten minden bajlódásomat s atyám házát. (Ter 41,50-51) – Vedd most szemügyre József jámborságát: az említett névvel örökíti meg Isten minden jótéteményének emlékezetét, részben múlhatatlan hálája jeléül, részben pedig azért, hogy fia a Mánásszé-névből megtudhassa majd ama türelmet és harcot, amelynek árán atya oly nagy dicsőségre emelkedett. „Elfeledtette velem az Isten minden bajlódásomat s atyám házát.” Mi ez a „minden bajlódásomat”? Gondolom, első és második szolgásgát érti rajta, meg a börtönben elviselt nyomorúságot. „S atyám házát” – a szülői háztól való elválását jelenti. Ezt akkor szenvedte el, amikor elragadták atya öléről, és ajnározott gyermekifjú létére a szabadságot kénytelen volt fölcserélni a rabszolgasorssal. A másikat meg elnevezé Efraímnak, mondván: Megszaporított engem az Isten szegénységem földén. (Uo. 52) Nézd, ez a név is mennyire tele van háladatossággal! Mert nemcsak hogy „elfelejtette velem az Isten minden bajlódásomat”, hanem gyarapodtam is, még pedig ama földön, amelyen igen-igen megaláztak; a végveszedelem közepett már életem forgott kockán... – Érdemes meghallgatnotok, kedveseim, a fejleményeket: A termékeny hét év múltán eljött a hét szűk esztendő is, amint József előre megmondta. A bekövetkezett események mindenki előtt fölfedték: micsoda bölcsesség jutott Józsefnek osztályrészül; érthető tehát, hogy mindenki alávetette magát neki. „És amikor elhatalmasodék az éhség az egész földön.” József eleinte nem engedte meg, hogy a lakosság szükségét lásson, hiszen Egyiptomnak egész földjén volt félretéve eleség. (Uo. 54) Mikor azonban az éhínség itt is lábrakapott, az elviselhetetlen élelemhiánytól sújtott nép a Fáraóhoz kiáltott; az éhség ti. a király elé hajtotta őket. Lássuk csak ennek jóindulatát! Ő azt felelé nekik: Menjetek Józsefhez s amit ő mond néktek, azt cselekedjétek. (Uo. 55) Mintha csak ezt mondta volna: Mit néztek rám? nem látjátok, hogy én csak a királyi öltönyt hordom, ellenben ő lett mindnyájunk megmentője? Tehát ne énhozzám fussatok, az ő megkerülésével, hanem hozzá menjetek! Amit ő mond néktek, azt cselekedjétek... József megnyitá az összes csűröket s árult az egyiptomiaknak. (Uo. 56) És mivel mindnyájukat gyötörte az éhség: Minden ország Egyiptomba ment, hogy eleséget vásároljon (Uo. 57), mert: Azokat is nyomorgatta az éhség. (Uo. 56) Nézd csak, lassanként kezdenek betelni József álmái: Mert mihelyt elharapódzott az éhínség és átcsapott Kánaán földjére is, ahol atya, Jákob lakott, az Írás szava szerint: Mikor aztán Jákob meghallotta, hogy Egyiptomban lehet kapni eleséget, mondá fiainak: Miért késlekedtek? Hallottam, hogy Egyiptomban lehet kapni gabonát; menjetek le és vegyetek, amennyire szükségünk van, hogy életben maradjunk. (Ter 42,1-2) Mit késlekedtek itten? mondja, menjetek le Egyiptomba és hozzatok nekünk onnét élelmiszert. Mindez azért történt, hogy József testvérei a látomásnak

¹² Hom. 64. (P.G. 54,547–558)

mindenben segítségére legyenek és valóra váltsák azon álmokat, amelyeknek megfejtését maguk is gyanították, már akkor, amidőn József elmondta nekik álmait. Leméne tehát József tíz testvére... Benjámin azonban otthon tartá Jákob (Benjámin édestestvére volt Józsefnek), azt mondván a testvéreinek: Hátha valami baja történék az úton! (Uo. 3-4) Kímélte fiát, mert az még kiskorú volt. Bemenének tehát... József volt a kormányzó Egyiptom földjén... testvérei leborultak előtte. (Uo. 5-6) Egyelőre még mit sem sejtve cselekszik mindezt. Közben nagy idő telt el, így hát nem ismerték föl öccsük arcát. Valószínű, hogy az egykori gyermekifjú mostanig némiképp megváltozott külsejében. Úgy vélem, egészen az isteni Gondviselés műve volt az, hogy sem beszédéről, sem arcáról nem tudták fölismerni testvérüket. Hogyan is gondolhattak volna ilyesmire?! Ők azt hitték, hogy öccsükből az izmaeliták kezén rabszolga lett és most barbár népek közt szolgál: nem is juthatott tehát eszükbe semmi ilyen... Érthető, hogy nem ismertek rá Józsefre. Öccsük azonban első pillantásra tudta, kik vannak előtte. De nem fedte fel kilétét előttük. Mint ismeretlenekkel akart velük tárgyalni. Mintha idegenek lettek volna, keményen szóla hozzájuk s azt kérdezé tőlük: Honnan jöttetek? (Uo. 7) Úgy viselkedik, mintha egyáltalán nem ismerné meg bátyjait. Szeretne ugyanis mindent apróra kitudni tőlük, főleg atyja és öccse hogylétéről.

Először megkérdi, hová valók. Azt mondják, Kánaánból jöttek gabonavásárlás végett. Az éhség kényszerített bennünket, mondják, ez útnak megtételére; mindenünk otthon hagytuk és lejöttünk ide. Eszébe jutának az álmok, melyeket egykoron látott. (Uo. 9) Eszébe jutottak álmai, és látta, hogy beteljesednek; ezért akart mindent aprólékosan megtudakolni tőlük. Nagy szigorúan ezt feleli tehát nekik: Kémek vagytok, azért jöttetek, hogy megnézzétek, hol gyenge az ország! (Uo.) Nem egyenes szándékkal jöttetek ide. Látszik rajtatok, hogy valami gonosz fortély hozott ide benneteket. Erre megszeppenve mondták: Nem, uram, (Uo. 10) Most maguktól világosítják fel Józsefet arról, amit meg akar tudni: Azért jöttek szolgálid, hogy eleséget vegyenek. Mindannyian egy ember fiai vagyunk, békességesen jöttünk, semmi gonoszt sem forralnak szolgálid. (Uo. 10-11) Egyelőre csak a maguk ügyét iparkodtak tisztázni. A félelem megzavarta elméjüket, és így még nem mondtak olyant, ami Józsefet érdekelte volna. Ezért József állhatatosan ismételtette: Másként van az! Azért jöttetek, hogy kilessétek, hol védtelen az ország. (Uo. 12) Hiába beszéltek. Már maga a megérkezésetek módja megmutatja, hogy rossz szándékkal jöttetek ide. A testvérek kényszerűségükben könyörületre szeretnék indítani, ezért kijelentik: Tizenketten vagyunk mi, szolgálid, testvérek. (Uo. 13) Milyen megtévesztő szavak! Még azt is maguk közé számítják, akit eladtak a kereskedőknek. Nem azt mondják: „Tizenketten voltunk”, hanem: „Tizenketten vagyunk testvérek... a legkisebbik az atyánknál van.” (Uo.) Éppen ezt szerette volna tudni, nem bántak-e el öccsével ugyanúgy, mint vele... A legkisebbik az atyánknál van, a másik nincs többé. (Uo.) Nem magyarázzák meg a dolgot érthetően, csak annyit mondanak: „A másik nincs többé.” József erre gyanút fog, hátha Benjámin is úgy bántották, mint őt. – Úgy van, ahogy mondtam: Kémek vagytok... El nem mentek innen, míg el nem jön legkisebbik öcsétek. (Uo. 14-15) Öcséteket akarom látni... Vágyódom látni – édes testvéremet. Abból, amit ellenem elkövettetek, azt gyanítom, hogy lelketek testvérgyűlölő. – Ha tehát jónak látjátok, küldjete el valakit közületek, hogy hozza el (Uo. 16), ti pedig maradjatok tömlöcben mindaddig, amíg öcsétek meg nem érkezik. Ha majd ő is itt lesz, meg fogja mondani, igazat beszéltek-e, és megszabadít benneteket minden gyanakvásomtól. Ha ez nem lesz meg, nyilvánvalóan kémek vagytok és kémkedés végett jöttetek. E szavakkal fogságra veté őket. (Uo. 17) Lám, hogy próbára teszi lelkiületüket, és mindazzal, amit (látszólag) ellenük tesz, öccse iránt érzett jóindulatát fejezi ki. Harmadnapon azonban kihozatá őket a tömlöcből és mondá nekik: Tegyétek meg, amit mondok s akkor életben maradtok; mert félem én az Istent. Ha békességes emberek vagytok, maradjon egyik testvérték megkötve a tömlöcben, ti pedig menjete s vigyétek el házatoknak a gabonát, amelyet vettetek s hozzátok el hozzám legkisebbik öcséteket, hogy meggyőződhessen szavaitokról s meg ne haljátok. (Uo. 18-20)

A lelkiismeret elítéli a bűnöst. – Nézd csak éleselméjűségét! Ki akarja mutatni irántuk való jóindulatát, segíteni szeretne atyja ínségén, meg akarja tudni öccséről az igazat, ezért tart vissza egyet, a többit pedig hazameneszti. De íme, most fölkel ellenük, romlatlan bíróként, lelkiismeretük szava. Senki sem vádolja őket, senki sem hozakodik elő ellenük semmivel; maguk lesznek önmaguk vádlói. Mondák... egymásnak: Méltán szenvedjük ezeket, mert vétkeztünk az öcsénk ellen: láttuk lelke szorongását, amikor rimánkodott nekünk, de nem hallgattuk meg; azért jött ránk ez a nyomorúság! (Uo. 21) Ilyen a bűn: amikor tetteleg elkövettük, akkor mutatja meg túlon túl való oktalán mivoltát. A részeg, amikor teleitta magát színborral, – nem érzi a bornak semmi kárát, csak később tapasztalja meg, mekkora a kár. Így a bűn is: a vétkezés pillanatai előtt elhomályosítja az elmét és mint sűrű felhő fekszik a lélekre, később azonban fölébred a lelkiismeret, megmutatja a tett oktalán voltát és ezzel bármely vádlónál súlyosabban marja a lelket. Nézzed csak József testvéreit is: most ébrednek bűnük tudatára és csak most vallják meg bűnüket, hogy életüket súlyos veszedelem fenyegeti: „Méltán, mert vétkeztünk az öcsénk ellen: láttuk lelke szorongását, de nem hallgattuk meg.” Nem hiába, nem ok nélkül szenvedünk mostan, hanem jogosan, nagyon jogosan; hiszen most bűnhődünk meg öcsénk ellen való embertelen kegyetlenségünkért. „Láttuk lelke szorongását, amikor rimánkodott nekünk, de nem hallgattuk meg.” Nem volt bennünk részvét, nagy volt a kegyetlenségünk: de most visszakaptuk a kölcsönt. „Azért jött ránk ez a nyomorúság!”

Ezt csak úgy egymásközt tárgyalták meg. Azt vélték, József nem ért belőle semmit. Mert mintha nem ismerné, nem tudná nyelvüket, tolmács által szólott velük; ennek kellett megmagyaráznia mindazt, amit testvérei mondtak neki, s amit ő mondott nekik. Egyikük, Rúben, ezt mondá: Nem mondtam-e néktek, ne vétkezzetek a gyermek ellen? De ti nem hallgattatok rám. Íme, most számonkérlek véret”. (Uo. 22) Hát annak idején nem azt tanácsoltam, nem azt kértem tőletek, hogy ne vétkezzetek ellene? Most aztán: „számonkérlek véret”. Szándék szerint megöltétek. Igaz; nem vertétek át torkát karddal, de eladtátok a barbároknek s a halálnál nehezebb rabszolgaságot eszeltétek ki számára. Ezért most számonkérlek véret. Gondold meg, mit jelent az, ha lelkiismereted vádol: ha egy állandóan sürgető vádlód van, amely emlékezetedbe kiáltja bűnödöt. József tehát végighallgatta beszédüket, ám ők nem tudták, hogy József érti őket, mert tolmács által beszélt velük. (Uo. 23) De nem bírta magát tovább türtöztetni. Testvéries természete s a részvét szemrehányást tett neki. Erre ő elfordula egy kissé és síra. (Uo. 24) Elfordult, hogy meg ne ismerjék. Aztán visszafordula és beszéle velük. Majd vevé Simeont és megköztetett előttük. (Uo. 24-25) Mindent megtett, hogy félelmet keltsen bennük, és hogy Simeon bilincseinek láttán kézzelfoghatóan elárulják, van-e bennük valamelyes részvét testvérük iránt. Mindezt azért cselekedte, hogy megpróbálja lelküket és megtudja, ilyenek voltak-e Benjámint is. Azért vereti vasba előttük Simeont, hogy jól kipróbálja őket és lássa, szeretik-e. Kíméletből bánt így Simeonnal, hogy gyorsabban hozzák ide Benjámint. Célja: bizonyos akart lenni öccse ideérkezte felől. Aztán megparancsolá a szolgáknak, hogy töltsék meg a zsákjukat gabonával s tegyék vissza kinek-kinek pénzét a zsákjába s adjanak nekik ételmezt is az útra... Erre ők feltevék a gabonát szamaraikra és elmenének. (Uo. 25-26) Látod, mily nemeslelkű! Akaratuk ellenére is jót tesz velük; nemcsak ételmezt ad nekik, hanem még pénzüket is visszaadja. Mikor aztán egyikük kinyitotta zsákját, hogy abrakot adjon barmának, ... meglátá a pénzt a zsák szájában. Erre mondá testvéreinek: Visszaadták a pénzem, itt van a zsákban! Almélkodva és megdöbbenve mondák erre egymásnak: Mit is cselekedett velünk az Isten! (Uo. 27-28) Most megint aggodalomba esnek, elfogja őket az a sejtés, hogy ez a pénz csak növeli az ellenük támadt gyanút. Lelkiismeretük szintén vádolta őket. Mindent József ellen elkövetett bűnüknek tulajdonítottak. Amikor azután atyjukhoz értek és mindent világosan tudtára adtak, azt is elmondták neki, hogy az egyiptomi kormányzó megharagudott rájuk és őrizetbe vette őket, mint kémeket. Mi azt feleltük néki: Békességes emberek vagyunk... Tizenketten vagyunk testvérek... egyikünk nincs többé, a legkisebbikünk atyánknál van... Ő azt mondta nekünk: Erről fogom megítélni, hogy békességesek vagytok-e: egyik testvértetek

hagyjátok itt nálam, ti meg... hozzátok el hozzám legkisebbik öcséteket: akkor tudni fogom, hogy nem vagytok kémek. (Uo. 31-34) Ez újra elkésérette Jákobot. E szomorú elbeszélés után, amikor zsákjaikat kiürítették, mindegyikük megtalálta a maga pénzét; és féltek jómaguk is, atyjuk is. Nézzed csak: az öreg megint sír. Mit is mond nekik? Megfosztotok engem minden gyermekemtől: József nincs többé, Simeon fogságban van, Benjámint is elvinnétek! Én rám szakad mindez a baj! (Uo. 36) Nem volt elég Józsefet meggyászolnom, Simeont is hasonló sorsra juttattátok. De még ezzel nincs vége fájdalomnak: Benjámint is magatokkal akarjátok vinni. Én rám szakad mindez a baj. E szavak elegendőképpen megláttatják velünk, milyen feldúlt volt a patriarcha lelkülete. Amint ugyanis Józsefről már teljesen lemondott (hiszen azt gondolta, fenevadak falták fel), úgy Simeon ügyében sem tudott már reménykedni; a mostani pillanatban pedig Benjáminért retteg. Egyelőre tehát még ellenáll és nem adja oda nekik fiát. Felelé neki Rúben: Az én két fiamat öld meg, ha vissza nem hozom őket! Bízd az én kezemre s én visszahozom néked! (Uo. 37) Reám bízad, nekem add át: én visszahozom elibéd!

Rúben azért tett így, mert tudta, csak úgy térhetnek vissza Egyiptomba, ha a gyermek is velük megy és csak így vásárolhatják meg az élelmiszereket. Atyjuk azonban nem tágított, hanem azt mondta: Nem megy le veletek a fiam. (Uo. 38) Azután az okot is megmondja, mintegy igazolva magát fiai előtt: Nem megy le veletek a fiam; a testvére meghalt, ő maradt meg egyedül. Ha valami baja történnék azon a földön, amelyre mentek, ősz fejemet bánatával vinnétek az alvilágba. (Uo.) Féltém ezt a gyereket. Attól tartok, hogy elesem ettől a vigaszomtól is és fájdalommal fejezem be életemet. Ameddig nálam tartózkodik, látom, van valami kis vigasztalásom; társasága enyhíti József miatt való gyötrelmét. Atyai szeretete nem engedte, hogy útra engedje Benjámint. Közben az éhség felette reánehezdedt az egész vidékre. Amikor tehát elköltötték az eleséget,... mondá Jákob a fiainak: menjetek el ismét s vegyetek nekünk egy kis eleséget. Felelé Júda: Meghagyta nekünk az a férfiú s esküvel is megerősítette, mondván: Ne kerüljetek a színem elé, ha el nem hozzátok magatokkal legkisebbik öcséteket! Ha tehát el akarod őt engedni velünk, elmegyünk ismét s veszünk neked, amire szükség van, ha azonban nem akarod, nem megyünk, mert az a férfiú... meghagyta nekünk: Ne kerüljetek a színem elé legkisebbik öcsétek nélkül. (Ter 43,1-5) Ne gondold, hogy öcsénk nélkül odamehetünk. De ha azt akarod, hogy hiába essék utazásunk és valamennyien veszedelembe sodródjunk, akkor útra kelünk. De tudd meg, hogy kijelentette: Csak az esetben mehetünk színe elé, ha öcsénk is velünk érkezik. Jákob keserves szorítóba került, ezért sírva fordult hozzájuk: Hogy bajt szereztektek vele nékem, azért mondtátok el néki, hogy van még egy öcsétek. (Uo. 6) Miért követtétek el ellenem ezt a nagy gonoszsgot? Ha nem tudattátok volna vele, hogy van öcsétek, Simeont sem vesztém el, Benjámint pedig nem követelné rajtatok. Ám azok felelék: Az az ember kérdezte,... hogy él-e az atyánk, hogy van-e még testvérünk és ezért feleltünk mi néki... Tudhattuk-e, hogy azt fogja mondani: Hozzátok el magatokkal öcséteket? (Uo. 7) Ne hidd azt, hogy a magunk jószántából vallottuk meg előtte, milyenek itteni viszonyaink. Mint kémek gyanúba estünk, ezért tartott fogva és apróra kivallatott bennünket dolgaink felől. Mi pedig mindenben igazat akartunk mondani neki azért mondtunk ilyeneket. Júda pedig mondá az atyjának: Ereszd el velem a gyermeket, hadd menjünk, hogy életben maradhassunk s meg ne haljunk. (Uo. 8) Bízad reám a gyermeket, hogy útra kelhessünk. Ha élelmiszerkészletünk kifogy, oda minden reményünk és más úton-módon nem tudunk gondoskodni magunkról. Magamra veszem a gyermeket:... ha vissza nem hozom és vissza nem adom néked, bűnös legyek előtted minden időre. Ha közbe nem jó ez a huzavona, már kétszer is visszajöttünk volna. (Uo. 9-10) A fiad iránt érzett szánalom mindnyájunk vesztét fogja okozni. Éhen halunk, ha nem akarja elengedni velünk. Íme, kedves hallgatóm, hogyan győzi le végre is az éhség veszedelme az atyai szeretetet. Látva ugyanis, hogy az éhínség növekszik és másképpen nem lehet lecsillapítani, azt mondja: Mivel ez a helyzet és ennek mindenképp meg kell lennie, hogy ti. csak úgy mehettek le, ha a gyermeket is vizitek, hát induljatok, de ajándékokat is vigyetek ama férfiúnak; a zsákokban talált pénzt szintén vissza kell vinnetek. Vegyetek magatokhoz más pénzt is, hogy gabonát vásárolhassatok.

Aztán vegyétek öcséteket is és menjetek el ahhoz a férfiúhoz. – Az én... Istenem pedig tegye őt könyörületessé hozzátok, hogy visszabocsássa veletek testvértetek, meg ezt a Benjámint. Én magam meg hát így maradok, elárvultan, gyermek nélkül. (Uo. 13-14) Nézd, mennyire kinyilvánítja József iránt érzett szerfölötti nagy szeretetét. Mert ne gondolja senki, hogy ezt Simeonra vagy Benjámint értette: „Én magam meg hát így maradok elárvultan, gyermek nélkül.” Ezért bocsátotta előre: Istenem pedig tegye őt könyörületessé hozzátok, hogy visszabocsássa testvértetek; meg ezt a Benjámint. Mert ha nekik nem esik is bántódásuk, én mégis így maradok elárvultan, gyermek nélkül. – Gondold el mostan, hogyan átjárja a patriarchát a József iránt való szeretet! Hiszen a körötte álló fiak népes csoportjának láttára is gyermektelennek hitte magát, mivel „attól” megfosztották. Vevék erre a férfiak az ajándékot meg a kétszer annyi pénzt és Benjámint s lemenének Egyiptomba s József elé állanak:... Ő meglátta őket és velük Benjámint. (Uo. 15-16) Óhajtsa teljesült: láthatta szeretett öcsét. Látta, hogy eleget tettek kívánságának. Parancsola háza sáfárának, mondván: Vezesd be ezeket a férfiakat a házba, aztán vágj állatot..., mert velem fognak enni délben. Az... bevezeté a férfiakat a házba. Azok ott megijedének és mondák egymásnak: Ama pénz miatt, amelyet múltkor visszavittünk zsákjainkban, vezettek be minket ide, hogy hamis vádat gördítsen reánk s erőszakos módon rabszolgaságra vessen minket is, szamarainkat is. (Uo. 16 és 18) József irántuk való jóindulatában rendezett el így mindent; ők azonban még így is aggodalommal telvék, mert attól tartottak, hogy a pénz miatt meglakolnak, mintha e dologban is vétkeztek volna. Ezért megérkezettükkor félelmük okát a ház sáfára elé terjesztik. Elmondják, miként találták meg a pénzt zsákjaikban: (A talált pénzt) most egész súlyában visszahoztuk, sőt más pénzt is hoztunk, hogy vegyünk, amire szükségünk van. (Uo. 21-22)

Lám, a sok csapás hogy megszelídítette lelküket, jómagukat pedig szerényebbekké tette. Ám a sáfár felelé nekik: Béke veletek, ne féljete: Istenetek és atyátok Istene adta nektek azt a kincset zsákjaitokba: mert a pénzt, amelyet nekem adtatok, én igazolom. (Uo. 23) Ne féljete és ne aggódjatok ezért. Nem fogunk érte vád alá benneteket: a pénzt hiánytalanul megkaptuk. Higgyéte, Isten akarta ezt így s ő mutatta meg nektek a kincset zsákjaitokban. Aztán kivezeté hozzájuk Simeont... s vizet hozza, hogy mossák meg lábukat és abrakot ada szamaraiknak. (Uo. 23-24) Látod, atyjuk imája milyen szépen egyengeti útjukat. Amint ő kérte, nekik mondván: „Az én Istenem pedig tegye őt könyörületessé hozzátok”: úgy is történt minden. Maga a házfelügyelő, már József megérkezte előtt teljes jóindulatot tanúsított irántuk. Ők pedig előkészítették az ajándékot, amire József délre megjő... Mikor aztán József hazaért, eléje vivék az ajándékot,... s földre borulának előtte. Erre ő... megkérdeze tőlük mondván: Egészséges-e a ti agg atyátok, akiről beszéltetek nékem? Él-e még? Ők felelék: Egészséges a szolgálád, az atyánk: él még. Azzal meghajtják magukat és leborulának előtte. Mikor pedig József... meglátta Benjámint, az édes testvérét, mondá: Ez-e a ti legkisebbik öcséte, akiről beszéltetek nékem? Aztán pedig mondá: Legyen kegyes, fiam, irántad az Isten. (Uo. 25-29) Nézd, milyen nagy állhatatossággal van megáldva! Még most is nemtudomságot színlel, hogy a következők során kiismerhesse lelküket: miként éreznek Benjamin iránt. Megindultságában kicsordultak könnyei; beméne tehát a belső szobába és síra. Aztán megmosá az arcát és ismét kijöve. (Uo. 30-31) Most aztán kimutatja jóindulatát irántuk, mondván: Hordjátok fel az étkeket! Fel is hordották külön Józsefnek (uo. 31-32), mint egész Egyiptom királyának és kormányzójának és külön a testvéreinek s az egyiptomiaknak, akik ott ettek, szintén külön (az egyiptomiaknak ugyanis nem szabad a héberekkal együtt enniök, ők az ilyen lakomát tisztátalannak tartják), leültették őket előtte, az elsőszülöttet a maga elsőszülöttsége szerint s a legfiatalabbikat a maga kora szerint. (Uo. 32-33) Ez ámulatot keltett bennük. Nem tudták mire vélni, honnan ismeri különböző korukat. És akkor odaadja kinek-kinek a részét, Benjáminnak ötször annyit ad. Nem vették észre a való helyzetet; azt gondolták, véletlenül történt ez és a kormányzó azért ad neki többet, mert fiatalabb. Amikor befejeződött a lakoma, aztán parancsola József a háza sáfárának, mondván: Töltsd meg zsákjaikat gabonával, amennyi csak beléjük fér s tedd be kinek-kinek

pénzét a zsákja szájába. A legfiatalabbiknak a zsákja szájába pedig tedd be ezüst poharamat. (Ter 44,1-2) Lám, milyen jól kigondolt művészettel iparkodik kipuhatolni, hogy testvérei miként éreznek öccsük iránt. Most elbocsátja őket. Mikor aztán már útra kerekedtek, József előhívá háza sáfárát és mondá: Kelj fel s menj azon férfiak után s... mondd nekik: Miért fizettek rosszal a jóért? Az a pohár, amelyet elloptatok, uram ivópohara s abból szokott jósolni. Igen nagy gonoszságot míveltetek. (Uo. 4-5) Ahogy rájuk talált, így szólt hozzájuk: Miért fizettek rosszal jótevőtöknek? Gonoszságtok miért olyan nagy, hogy még azt is eléri, aki irántatok olyan nagy jóindulatot tanúsított? Miért nem tartottátok tiszteletben ennek az embernek nagylelkűségét? Mire való ez a nagy gonoszság s ez a nagy esztelenség, amelybe estetek? Nem tudjátok-e, hogy ebből az edényből jósol az én uram? Cselekedtetek rossz, szándékotok kárhozatos, tettetek nem méltó a bocsánatra, vakmerőségtek nagy és minden gonoszságot meghalad. – Ők felelék: Miért beszél így a mi urunk? (Uo. 7) Miért hányod szemünkre ezt a bűnt, hiszen ebben mi teljesen ártatlanok vagyunk? Mintha szolgálid ekkora vétket követek volna el! (Uo.) Isten ments, hogy ilyesmit valaha is megpróbáljunk. Mi kétannyi pénzt hoztunk, hogyan lopnánk tehát ezüstöt vagy aranyat? De ha ezt hiszed, akkor bárkinél megkerül, amit keressz, az haljon meg, (Uo. 9) mert ilyet mert elkövetni. Mi meg rabszolgái leszünk urunknak. (Uo.) Jó lelkiismeretükbe vetett bizalmuk indította őket, hogy ilyen magukbízóan szóljanak. Ő azt mondá nekik: Legyen, ahogy állítjátok: de ha bárkinél megkerül, az rabszolgám lesz – ti azonban sértetlenek maradtok. (Uo. 10) E szavakkal alávetették magukat a vizsgálatnak. Ő végig kutatótá őket, a legnagyobbiktól kezdve a legkisebbikig s Benjámín zsákjában megtalálá a poharat. (Uo. 12) Ez elbúsította lelküket. Megszaggatták ruháikat s újra felrakodván a szamarakra, visszatérének a városba. Erre beméne Júda, tesvérei élén, Józsefhez... s valamennyien a földre omlának előtte. (Uo. 13-14) Íme, hányszor leborulnak a földre! Ő mondá nekik: Miért akartatok így cselekedni? Nem tudjátok-e, hogy nincs hozzám hasonló a jóslás tudományában? Mondá neki Júda: Mit feleljünk uramnak? Avagy mit szóljunk, vagy mit hozhatnánk fel igazolásunkra? Az Isten megállapította szolgálid vétségét. (Uo. 15-16) Ismét fölidézik emlékezetükben, amit egykor ellene cselekedtek. Íme mindannyian rabszolgái vagyunk uramnak: mi is meg az is, akinél megkerült a pohár. (Uo. 16) Most már nagy jóindulatot árulnak el és testvérükkel együtt magukat is szolgaságba adják. Felelé József: Távoly legyen tőlem, hogy így cselekedjem: aki a poharat ellopta, legyen a rabszolgám, de ti menjetek szabadon atyátokhoz. (Uo. 17)

Nézd, hogy szakad nyakukba, amitől atyjuk féltette őket. Oly nagy zavarba estek, hogy azt sem tudták, mitévők legyenek. Erre Júda közelebb járulván... mondá. (Uo. 18) Ti. ő vette át atyjától öccsét e szavakkal: Ha vissza nem hozom... néked, bűnös legyek előtted minden időre. (Ter 43,9) Ezért közelebb lép hozzá és pontosan elmond neki mindent, hogy részvétre indítsa és így kiszabadítsa a fiút. Erre Júda közelebb járulván, mondá: Kérlek, uram, hadd szóljon szolgálid egy szót a füledbe. (Ter 44,18) Figyeld meg: Egészen úgy beszél velem, mint szolga az urával; emlékezz csak vissza az álombeli kérékre: azok miatt élezték ki még jobban gyűlöletüket, és ámulj el az Isten roppant bölcsességén: mindent valóra vált mégannyi akadály ellenére is. Kérlek, uram, hadd szóljon szolgálid egy szót a füledbe s ne haragudjál meg szolgálidra... A múltkor azt kérdezted szolgálidtól: Van-e atyátok vagy testvértok? Mi azt feleltük neked, uramnak: Van egy agg atyánk meg egy kis öcsénk, aki az ő vétségében született; ennek édes testvére meghalt. (Uo. 18-20) Gondold el, milyen volt József lelkiállapota, mikor e szavakat hallotta... Egyedül ő maradt meg anyjától és atyja igen szereti. (Uo. 20) Miért hazudik most is, mondván: Ennek édes testvére meghalt? (Uo.) Hiszen eladták a kereskedőknek. Minthogy azonban elhitették atyjukkal, hogy vadállatok ölték meg és falták föl, és egyébként is úgy vélték, hogy már meghalt, tehát nem sínylődik a barbárok közt rabszolgaságban, azért mondja: Ennek édes testvére meghalt. Erre te azt mondtad szolgálidnak: Hozzátok el hozzám, hadd vetem reá szememet... Te... azt mondtad.: Ha el nem jó veletek legkisebbik öccsetek, ne kerüljetek többé a színem elé. Mikor tehát felmentünk szolgálidhoz, az atyánkhöz, elbeszéltünk néki mindent, amit uram mondott. Mikor aztán azt mondta atyánk: Menjetek el ismét s vegyetek egy

kis gabonát nekünk, mi azt mondtuk neki: Nem mehetünk. Ha lejön velünk legkisebbik öcsénk, vele együtt lemegyünk. (Uo. 21 és 23-26) Vedd szemügyre, Júda mentegőzéséből József milyen pontosan megtudott mindent, ami az ő eladása után otthon történt és amit róla atyjának meséltek. Ha ezt is elviszitek s éri valami az úton, ősz fejemet bánatával juttatjátok az alvilágba. (Uo. 29) Mivel tehát atyánk ennyire szereti ezt a gyermeket, hogyan nézhetünk majd szemébe, ha a gyermek nem lesz velünk? Ha tehát én most bemegyek a szolgádhoz, az atyánkhöz s hiányzik a fiú (minthogy lelke annak a lelkén csüng), ha meglátja, hogy nincs velünk, meghal s ősz fejét bánatával juttatják szolgálid az alvilágba. Hadd legyek én a rabszolgád, én, ki kezességet vállaltam érte, jót állottam, mondván: Ha vissza nem hozom, bűnös legyek atyám előtt minden időre. (Uo. 30-32) Ennek az ígéretnek a fejében tudtam idehozni a fiút, hogy betöltsem parancsod és megmutassam, mennyire igazat szóltunk és nem mondtunk semmi hazugságot. Hadd maradjak tehát én, szolgád, a gyermek helyett uram szolgálatában, a gyermek pedig hadd menjen fel testvéreivel. Úgy sem tudnék visszatérni atyámhoz e gyermek nélkül, hogy ne legyek tanúja a bajnak, amely alatt összeroskad atyám. (Uo. 33-34) Mindez megindította József lelkét. Eléggé meggyőződhetett róla, hogy testvérei tisztelik atyjukat, és öccsüket nagyon szeretik. Nem bírta... tovább tartóztatni magát, noha sokan állottak körülötte; megparancsolá tehát, hogy menjen ki mindenki, hogy senki idegen se legyen jelen, mikor felismerik egymást. Aztán hangos sírásra fakada, – úgyhogy meghallották az egyiptomiak s a Fáraó egész háza – és mondá testvéreinek: Én vagyok József! Él-e még az atyám? (Ter 45,1-3) Csodálatraméltó ennek az igaznak nagy állhatatossága: ilyen sokáig bírta a színlelést és meg tudta állni, hogy ne fedje föl kilétét. De főleg azon ámulok el, miként tudtak a testvérei talpon maradni; hogyan tudták szájukat kinyitni; hogy nem vesztették el lélekjelenlétüket, hogy nem kábult el az elméjük; hogy nem süllyedtek el a föld alá. Nagy félelmükben megrémülten felelni sem bírtak testvérei. (Uo.) Méltán: ha eszükbe vették, hogyan bántak vele, viszont milyen volt irántuk – ő; és ha fontolóra vették az öccsüknek jutott dicsőséget, valóban önnön életükért aggódhattak. Épp ezért, lelket akarván beléjük önteni, így szólt hozzájuk: Jertek ide hozzám! (Uo. 4) Ne húzódjatok el tőlem; ne gondoljátok, hogy ti vagytok felelősek azért, amit műveltetek ellenem. Nem annyira gonoszságtoknak kell tulajdonítani a történeteket, hanem Isten bölcsességének és kimondhatatlan irgalmának. Hiszen ez által vált lehetővé, hogy idejöhessek és idejében élelmet szolgáltatthassak nektek is, meg ennek az egész országnak. Én vagyok József, a testvéretek, kit eladtatok Egyiptomba. Ne féljete! (Uo. 4-5) Ne zavarjon ez meg benneteket! Ne lássék előttetek elviselhetetlennek, ami történt. Az Isten rendelkezése szerint folyt le minden. Megmentésteke küldött engem az Isten előttetek... Két esztendeje ugyanis, hogy elkezdődött az éhség ezen a földön s még öt olyan esztendő van hátra, amelyben sem szántani, sem aratni nem lehet. (Uo. 5-8)

Nézd, hogy vigasztalja őket, három ízben is; kijelenti nekik, hogy szerinte nem ők az okai Egyiptomba jöttének, hanem Isten műve az, hogy ő erre a dicsőségre emelkedett. Isten küldött engem... Ő tett engem a Fáraó atyjává s egész házának urává s Egyiptom egész földjének fejedelmévé. (Uo. 8) Az egykori rabszolgaság e kormányzóságot szerezte meg nekem; egykori eladatásom ebbe a dicsőségbe juttatott; régebbi balsorsom alkalmat adott mostani tisztségem elnyerésére; ama régi irigységtek megteremtette mai tündöklésemet... – Kedveseim, ezt ne csak hallgassuk, hanem utánozzuk is! Hogy bántalmazóinkat megvigasztalhassuk, mondjuk nekik: Nem ők felelősek ellenünk elkövetett cselekedeteikért. – Továbbá viseljünk el mindent nagy jóindulattal, mint ama csodálatraméltó férfiú. – Meggyőztelek benneteket róla (folytatja József), hogy nem a ti számlátokra írom, amit ellenem elkövettek, hanem – hogy mentesítsek a bűntől – az egészet Istennek tulajdonítom: az Ő határozata volt, hogy így szerezzem meg mostani dicsőségemet. Siessetek s menjetek fel atyámhoz s mondjátok neki: Ezt üzeni fiad, József: Az Isten Egyiptom egész földjének urává tett engem: jer le hozzám, ne késlekedjél. Gesszen földjén fogsz majd lakni s közelemben leszesz, te meg a fiaid s fiaidnak fiai, juhaid meg marháid s mindened, amid van, és ellátlak ott élelemmel, – mert még öt esztendő van hátra az

éhségből, – hogy el ne vessz házad népével és mindeneddel együtt, amid vagyon. Íme saját szemetek s testvéremnek, Benjáminnak szeme látja, hogy az én szám szól hozzátok. Mondjátok el atyámnak minden dicsőségemet s mindazt, amit Egyiptomban láttatok. Siessetek s hozzátok el hozzám. (Uo. 9-13) E szavak után, amikor már eléggé megvigasztalta őket és rájuk parancsolt, hogy élete soráról értesítsék atyjukat és tüstént hozzák ide: Benjáminnak, az öccsének nyakába borula... és sírt: (ez volt az édes testvére), hasonlóképpen síra az ő nyakán az is. Majd megcsókolá... a többi testvéreit is és mindegyikén síra. (Uo. 14-15) Végre e hosszú beszélgetés, sírás s a Józseftől kapott sok jótanács után alig tudtak vele beszélni. Erre aztán szóba merészkedének ereszkedni vele. Mikor aztán meghallották és a közismert szóbeszéd elterjesztette a király udvarában, hogy: eljöttek József testvérei, – örüle néki a fáraó és egész háza népe. (Uo. 15-16) Mindenkit megvidámított az, hogy a testvérek félismerték Józsefet. (A fáraó) meghagyá Józsefnek, hogy parancsoljon testvéreinek, mondván: Rakodjatok fel barmaitokra s menjetek el... s hozzátok el... atyátokat... és jöjjetek el hozzám és nektek adom Egyiptom minden javát... Parancsold meg azt is, hogy vigyenek magukkal szekereket..., hogy elhozhassák gyermekeiket és feleségeiket. (Uo. 17-19) Lám, még a király is Jákob ideutazásával törődik. Vegyétek atyátokat és... jertek. Úgy is cselekvének Izrael fiai... József pedig a fáraó parancsa szerint szekereket ada nékik... Hozata mindeniküknek két-két rend ruhát is, Benjáminnak azonban háromszáz ezüstöt és öt drága ruhát ada. Ugyanannyi pénzt és ruhát küldé atyjának is, azonfelül tíz szamarat, melyek Egyiptom mindenféle javaiból vittek s ugyanannyi nőtényszamarat, megrakva gabonával és útravaló kenyérral. Aztán elbocsátá testvéreit s amikor elindultak, mondá nekik: Ne civódjatok az úton! (Uo. 19-24) Nézd ezt a bölcs lelket! Nemcsak hogy jómaga teljesen föl hagyott haragjával és testvéreit fölmentette bűnük alól, hanem még őket is inti, ne civakodjanak útközben és ne egymást vádolják a történekről. Mert ha nemrégiben, amikor József előtt álltak, azt mondták egymásközt: Méltán, mert vétkeztünk az öcsénk ellen: láttuk lelke szorongását, de nem hallgattuk meg (Ter 42,21), és Rúben is így emelkedett szólásra: Nem mondtam-e néktek, ne vétkezzetek a gyermek ellen? de ti nem hallgattatok rám. (Uo. 22), nagyon valószínű volt, hogy majd útközben is civakodni fog a többivel. Ezért haragjuk és viszálykodásuk elfojtása végett azt mondja: Ne civódjatok az úton!, hanem vegyétek fontolóra, hogy én nem róttam föl bűnötökül, amit ellenem elkövettetek; magatok is legyetek hát jóindulattal egymás iránt.

Erkölcsei buzdítás. – Ki csodálhatná meg kellőképpen ennek az igaznak derék voltát, aki teljesen az Újszövetség bölcsességének szellemében járt el. Nemde ez a férfi még az apostoloknál is inkább megcselekedte azt, amire Krisztus buzdítja tanítványait: Szeressétek ellenségeiteket... imádkozzatok üldözőitekért. (Mt 5,44) Egyrészt ugyanis nagyon szerette testvéreit, noha azok őt – ha rajtuk múlik – megölték volna; másrészt mindent megtett, hogy meggyőzze őket: semmit sem vétettek ellene. – Milyen fenkölt gondolkozás ez! Mekkora nemeslelkűség! Milyen hatalmas arányú istenszeretet!... Nem ti tettétek ezt ellenem: a gondviselő Isten engedte meg az események ilyen alakulását, hogy megvalósulhassanak álmaim, és a szabadítók lehessenek. Balsorsban és kísértésekben való gyötrődésünk tehát annak jele, hogy a Gondviselés törődik velünk és jóakarattal van hozzánk. – Ne keressük hát mindenáron a kényelmet meg a bőséget, hanem jó- és balsorsban egyaránt adózzunk hálával az Úrnak, hogy Ő – hálás szívünk láttára – még jobban kimutathassa gondviselő jóságát. Adja meg ezt mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és irgalma; Neki az Atyával és a Szentlélekkel egyetemben legyen dicsőség, hatalom, tisztelet, most és mindenkor és mindörökkön örökké. Amen.